

ЧОМУ МІЛІЦІЯ ОБХОДИТЬСЯ
УКРАЇНЦЯМ НАДТО ДІРОГО

СТРАХИ МОСКВИ.
РЕПОРТАЖ ІЗ МАНЕЖНОЇ ПЛОЩІ

КОМУ СЛУЖАТЬ
УКРАЇНСЬКІ МИТЦІ

Тиждівник

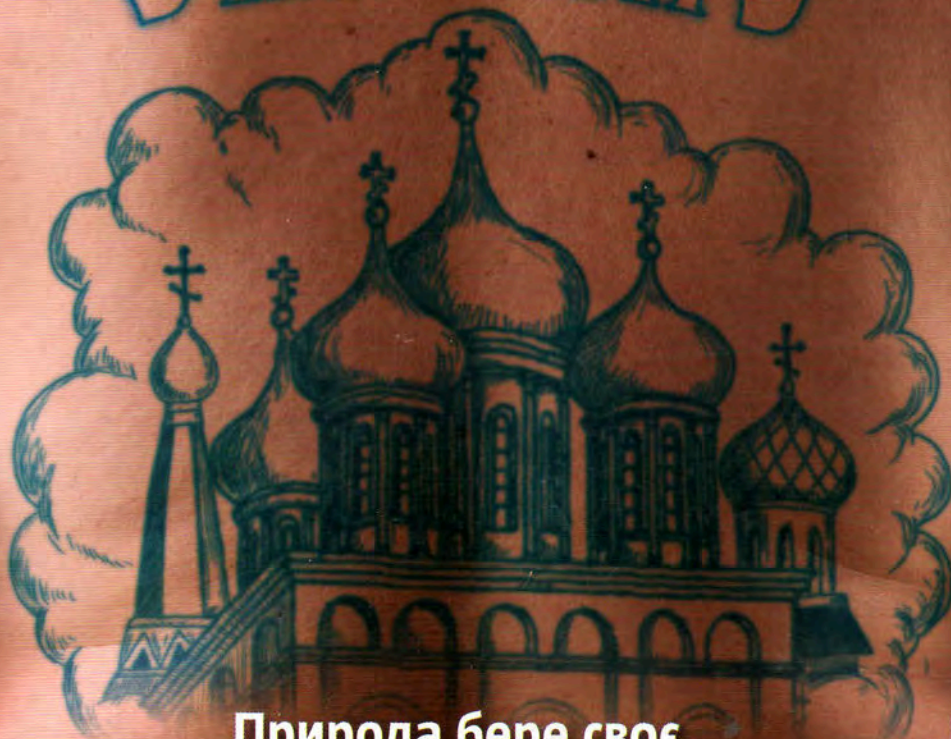
УКРАЇНСЬКИЙ

№ 52 (165) 24–30 ГРУДНЯ 2010 р.

ЛІНА КОСТЕНКО:
Я ПОВЕРТАЮСЬ

СТРОИМ НОВУЮ
УКРАИНУ

Природа бере своє.

Влада вирішила «запресувати» всіх,
хто не вписується в її ментальність

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

Лицензія: НР № 0900-м від 19.05.2005

7:30, 8:30, 18:30, 20:30, 22:30

ДЕНЬ CITY

НОВИНИ ТВОГО МІСТА

www.city-tv.kiev.ua

Юрій Макаров
про суб'єктивну
та об'єктивну
журналістику

4

Фото
тижня
Поперед
Бацьки
в пекло

8

Однокамерна «еліта»
Демонстративна
безкарність стає
важелем впливу
української влади

10

ВПРИТУЛ

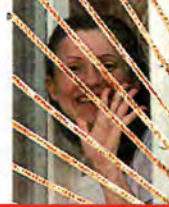
Кулачна кратія
Партія Регіонів
поновлює
підмочений
імідж «крутих
пацанів»

12

Сергій
Грабовський:
чому принишкли
українські
правозахисники

14

«Київська» справа
екс-прем'єра
Влада шукає
правові підстави
для знищення
Тимошенко як
політика

16

Полювання
на відьом
Що шиють
опозиціо-
нерам

18

Максим Стріха:
чому українським
університетам
«не загрожує»
лідерство у світових
рейтингах?

20

Гра в одні ворота
Росія успішно
протискує
вигідні для себе
енергетичні
СП з Україною

22

Наша дорога
міліція
Про особливості
держзакупівель
у системі МВС

24

Горе переможеним
Репортаж із Білорусі,
де закінчилася відлига
і знову почалася
зачистка країни під
створення «керованої
демократії»

26

Держава без волі
Про причини
націоналістичних
заворушень у
Москві

28

І знову Путін
Матвії Ганапольській
на 90% упевнений,
що до 2024 року
Росією правитиме
Владимир Путин

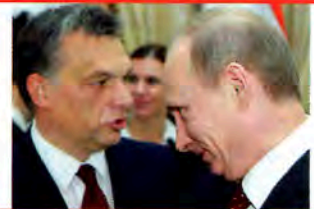
32

Кристина
Курчаб-
Редліх:
Quo vadis,
Україно?

34

Невиконані
завдання
Про похмуру
політичну
тенденцію
у Східній
Європі

35

Шоу Берлусконі
Чому прем'єр-
міністр Італії знову
втримався на
політичному
олімпі

36

Ліна Костенко: Я повертаюсь.
Я вже не стоятиму осторонь
Видатна українська поетеса про
сюрреалістичний Вавилон сучасного
світу, специфіку українського божевілля
та свою першу прозову книжку

40

Рецензія Володимира
Панченка
на перший
опублікований прозовий
роман Ліни Костенко

43

Ланцюги для
Прометея чи пігмея?
Чому після
проголошення
незалежності не
всі митці виявилися
готовими до свободи

44

Гуманітарна допомога для президента
Громадська гуманітарна рада Віктора
Януковича – чергова ширма, якою
прикривається байдужість влади до
нагальних проблем суспільства

45

МИ

Валерій Шевчук
констатує: відносини
творчих особистостей
із можновладцями
склалися ще за
класичної доби

50

Михайло
Кірсенко
згадає
«вільну»
УРСР

52

Добрий порядок
Зміцнивши державність
Русі, князь Роман Мстиславович
намагався радикально
реформувати її політичну
систему

54

НАВІГАТОР

Гетьманші
Портрети
найвідоміших жінок
козацької доби
знайшли прихисток
за межами України

58

Сергій Жадан
про велосипедну
подорож навколо
залишків
Берлінського
муру

62

Кілька слів
від
журналістів
Тижня

66

Обкладинка
фото:
Олександр
Чекменьов

Про сумлінність та биків

Автор:
Юрій
Макаров

Ні, напевне, щось у лісі здохло. Я навіть знаю, що саме. Міф про об'єктивність. Днями не хто інший, як генеральний директор корпорації BBC Марк Томпсон публічно відмовився від керівного принципу неупередженості в інформаційній політиці своєї компанії, а повідомила про це взірць неупередженої журналістики газета The Guardian. Повідомила, як мені здалося, з певним співчуттям. Я продовжую розмову про те, що мене давно мучить і що було, зокрема, темою колонки в минулому *Тижні*. Наскільки може вдавати жива людина зі своїми емоціями та своїми поглядами, ніби перебуває «над сутичкою»? Це стосується будь-яких спроб публічно з'ясувати істину, в тому числі в газеті чи журналі, на радіо, телебаченні, інтернет-сайті. Ми знаємо, що кожне видання так чи так має свої політичні симпатії. Ідуть у минуле такі класичні взірці об'єктивності в журналістиці, як легендарний Волтер Кронкайт, який 19 років поспіль вів на американському CBS вечірні новини, й ніхто жодного разу не дізнався, на чиєму ж він боці: республіканців чи демократів. Зараз значно більший попит має канал FoxNews, який навіть не думає приховувати свою прихильність до республіканців. Насправді доктрину нової «суб'єктивної журналістики» на противагу старій, «об'єктивній» було проголошено не вчора, але вона й досі перебуває, сказати б, під підозрою. Неважко зрозуміти чому: визнання права на власну позицію, себто на упередженість, відкриває безконтрольні можливості для маніпуляцій незалежно від того, чим вони викликані: щирими переконаннями журналіста, його опортунізмом чи елементарною продажною метою. Якщо це справедливо для, так би мовити, країн сталої демократії, наскільки ж це актуально для нас! Адже в Україні преса перебуває в епіцентрі багатьох протиріч, які внаслідок особливостей ландшафту позбавлені поважного камуфляжу, – тут і шкурні бізнес-інтереси, і політичні протистояння, і, вочевидь, непримиренні світоглядні конфлікти. Тому підозра щодо намірів того чи іншого автора, того чи іншого видання завжди лишається: в очах опонентів він завжди буде або ідіотом, або мерзотником, що «відпрацьовує чийсь гроші». Захистити від підозри може хіба що репутація, але в нашому кліматі, який виховує звичку до всезагальної неповаги, вона мало чого варта. Та й чи можливий стоїцизм, коли описуєш місцеві реалії?

Своїм студентам, коли вони час від часу в мене з'являються, я наводжу вельми наочний приклад. Уявіть на хвилинку таке газетне повідомлення:

«Нюрнберг (Німеччина), 20 травня 1945 р. Сьогодні тут почав роботу Міжнародний військовий трибунал над Г. Герингом, Й. Ріббентропом, В. Кейтелем, В. Розенбергом, М. Борманом (заочно) та іншими керівниками нацистського режиму Німеччини, які звинувачуються в злочинах проти миру, військових злочинах та злочинах проти людяності. Обвинувачі, представники чотирьох держав-переможниць, вважають провину підсудних незаперечною. Водночас є думка, що процес сфабриковано на замовлення світової єврейсько-комуністичної плутократії».

Ніщо не заважає? Ніщо не говорить про знущання над пам'яттю загиблих і здоровим глуздом? Цікаво чому? Адже факти викладено правильно, імена не переплутано, позиції сторін представлено без перекручень. Можна заперечити, що я навмисно взяв крайній випадок. А що, сталінський режим – не крайній випадок? Чому в такому разі вважаються нормальними публікації з позицій його духовних нащадків?

Видатний етнолог Лев Гумільов наводить історію (швидше за все, апокрифічну), як західні місіонери намагалися прищепити християнську віру тубільцям із племені зулу. Після курсу підвищення моральної кваліфікації один чоловік на, так би мовити, випускному іспиті чесно відповів: «Зло – це коли сусіднє плем'я вкраде моїх биків, а добро – це коли я вкраду биків у сусіднього племені».

Сумлінність та об'єктивність – різні речі. Якщо в суспільстві не виро-

**КОЛИ У СФЕРІ ІДЕЙ
ПАНУЮТЬ ГРОШІ ТА ВПЛИВИ,
НЕЗВОРУШНІСТЬ Є ОЗНАКОЮ
НЕАДЕКВАТНОСТІ,
ЦЕ ПРОСТО ТРЕБА
УСВІДОМЛЮВАТИ**

блено певних загальноприйнятних ціннісних констант, я не зобов'язаний зберігати олімпійський спокій. Інформаційний простір України не просто різноманітний, він ще й надзвичайно засмічений домінацією іноземних медіа та іноземних спікерів, які тут поводяться явно не на правах гостей. Коли у сфері ідей панують гроші та впливи, незворушність є ознакою неадекватності, це просто треба усвідомлювати.

Я не можу, на жаль, побажати читачеві, щоби наступного року ситуація змінилася на краще. Не зміниться: жодних ознак, жодних передумов. Тож, зі свого боку, можу лише пообіцяти повагу до співрозмовника (читача) й повагу до фактів. ■

2010
МИСТЕЦЬКА
ПРЕМІЯ
ІМ. КАЗИМИРА
МАЛЕВИЧА

ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ
2010:

СТАС ВОЛЯЗЛОВСЬКИЙ

ПАРТНЕРИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ
МУЗЕЙ КРАКІВ

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЦЕНТР КУЛЬТУРИ
ТА ІСТОРІЇ

МІСЬКА ЗАДАЧА
КУЛЬТУРИ

ЦЕНТР КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ
ДІЯЛЬНОСТЕЙ
УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
НАУК

МЕДІА-ПІДТРИМКА

ART

tepa
fm

Day

CzasKultury

Діалог

Максим Меркулов, 23 роки, м. Київ
Пан Михайло дав гідну відповідь усім поборникам так званого двуязыччя, яке роз'їдає Україну, наче величезна виразка. У статті чітко показано, чим відрізняється «двомовність по-шведськи» (тобто по-європейськи), коли представники нацменшини, не забуваючи своєї рідної мови, знають і шанують мову тієї країни, у якій вони живуть, від «двомовності помалоросійськи», коли зденаціоналізований і зомбований плебс, волаючи про «ущемленіє прав», приплюжить власну державу і принципowo не вчить її мову.

VJ
Вчитися тут нічого, та й порівнювати недоречно – надто велика прірва лежить між нами в усіх площинах. Це як казати біку: «Дивись, який гірський козел спритний і стрибає по скелях». Україна завжди потрібна була Росії з причини родючості земель і великої кількості працелюбного населення. Фінляндія потрібна була лише в руслі політики «розповсюджимо комунізм на весь світ» та щоб закріпити вихід до північних морів – більше з неї немає чого взяти. Тому нам не потрібне вміння стрипати по скелях, яких у нас немає, нам потрібен власний шлях до подолання власних проблем.

Найбільш дискусійні матеріали №51 (164), 17–23 грудня 2010 року

Диво виживання
Досвід «малої» Фінляндії згодився б і «великій» Україні

Чи загрожує Україні «імпорт погрому»?

Олександр Михельсон про можливі сценарії реалізації московських подій в Україні

До ворожки не ходи

Колонка Юрія Макарова щодо рецептів лікування суспільної свідомості

Операція «паціфікація»

Про одну з найбільших каральних акцій проти українців

До ворожки не ходи
задоволенням користуються благами «західної» цивілізації, а для звичайних людей пропонують зашморганний совок, переважно російського виробництва.

Ю. Дарменко

Я не дивлюся програми С. Шустера. По перше, через те, про що написав шановний Ю. Макаров: С. Шустер свідомо готує такі телешоу, щоб довести тему до абсурду, або, словами Ю. Макарова, до інформаційного хаосу. По-друге, С. Шустер за власним переконанням чи за вказівкою (КДБ?) цілеспрямовано подає себе як космополіта – тривалий час працює в Україні, але не вважає за потрібне вести передачу українською мовою. В Україні в наш час космополітизм у російськомовному варіанті – це нищення слабшої національної мови на перемогу російської, а значить, нищення української державності.

Микола

Хіба можна почути іншу сторону, коли сторони сповідують більшовицьку нетерпимість. Це стосується не тільки дам із ПР чи комуністів та пані Фаріон, а й так званих демократів з оточення Тимошенко та Ющенка. Вони всі, як політики, виховувалися якщо не в КПУ, то в ЛКСМУ або в колиці колишнього парторга Півден-

Як зміниться кількість чиновників після «адмінреформи»?

машу. Звідси й нетерпимість, цинічна брехня та безвідповідальність. Біда України в тому, що в Україні при владі ніколи не було державних діячів, були тільки політики, маріонетки або бізнесмени від політики. Сумно...

Киянка

«Українська самосвідомість історично тяжіє до Європи, то традиційна російська сприймає Європу з більшою або меншою

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати в блозі Тижня – ut-magazine.livejournal.com та на www.ut.net.ua, www.tyzhden.ua

Тиждень

№52 (165) 24–30.12.2010
Засновник ЕСЕМ Медіа ГімБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора Наталя Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Безп'яточук, Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарпінянц, Роман Кабачій, Ігор Кручик, Андрій Лаврик
Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня, Аліна Пастухова, Олена Чекан

Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Ермакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменьов, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Лариса Мінченко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко
Контент-редактор сайта Тая Овчар
Генеральний директор Микола Шейко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 107052
Наклад 31 100
Номер підписано до друку 22.12.2010 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літреддагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на срому тлі, публікуються на комерційній основі

Мережа магазинів дивовижних речей

мірою ворожості, недовіри і заздрості, зворотною стороною якої виступають месіанська чванливість і викривальний пафос щодо «прогнилого Заходу». Європа для росіян – це «втрачений рай», звідки їх вирвали татарським арканом. Саме конфлікт між початковою європейською природою і нав'язаною азіатчиною історією та державності визначив російський психотип, усі його комплекси й фобії. Всі російські невротизми від пияцтва до більшовизму звідси. Втративши Європу, росіяни захопили її не просто забути – вони вирішили її зненавидіти, полюбивши при цьому своє історичне нещастя, всю цю нав'язану їм долею азіатчину» (Олексій ШИРОПАЄВ, Росія livejournal.com)

Думаючий

Лікувати свідомість можливо лише якісною освітою (самоосвітою). Разом з тим, на одного українця припадає аж одна прочитана книга, в рік! Під книгами, звичайно, розуміється не дешеве російське читиво. Тобто, якщо один читає 20 книг, 19 осіб не читають нічого, випромінюючи «розум», якби, з власної глибини. За такої ситуації наслідки лікування зможе прикрити лише земля :)

Пусьма

Стаття попри інформативність якась «в нікуди». Те, що сталося з Броніславом Перацьким у 1934 р., було б цікавим

повчальним прикладом для всіх штатних і поза-штатних україноненависників і пацифікаторів. 15.06. 1934 р. застрелений оунівцями у Варшаві.

Ковальов

Чому українців польські та російські шовіноги вимальовували як неймовірно, неприродно жорстоких звірів? Все просто – рівняли по собі. Бо не може ж «мій» опонент, ворог бути кращим за МЕНЕ?! Ніколи! От і доводилося «малювати» абсолютно чорною фарбою.

НВР

Дуже дякую авторові за статтю. Згадати треба все, адже це не широковідомі факти, про них лише побіжно згадувалося. Тепер інакше вбачаються Волинська трагедія і ставлення до поляків. Щоб не повторювати і не ходити по колу. А то нас, українців, так будуть «пацифікувати».

ursa

На жаль, багато поляків і далі живуть у переконанні своєї цивілізаційної місії, і їхнє суспільство недоотримує інформацію про такого роду події. Вони думають, що була акція «Вісла» і все. А було ще нищення православних храмів на Холмщині в 1938 році, оця-от пацифікація, створення концтабору у Березі.

Орфографія дописувачів зберігається

Диво-аксесуари для комп'ютера

Домашні дрібниці

Мультимедіа

Розваги та відпочинок

Предмети інтер'єру

Дивна канцелярія

В Інтернет-магазині
www.chudes.com.ua

-5%

- ТРЦ «Караван»
- ТРЦ «Dream Town»
- ТВК «Глобус»
- ТРЦ «SKY MALL»
- ТЦ Галерея подарунків «Новий проїзд»

Корпоративні та оптові продажі (044) 585-97-29

Поперед Баш

У Мінську влада придушила виступи опозиції

фото: ЕРА

МІЛІЦЬЯ В ПЕКЛО

 Продовження теми на стор. 26

16 грудня

У сесійній залі Верховної Ради депутати з Партії регіонів жорстоко побили опозиціонерів

17 грудня

Верховна Рада ввела пеню за несвоєчасну сплату житлово-комунальних послуг

18 грудня

У Москві міліція придушувала виступи націоналістів: близько 500 затриманих

Однокамерна «еліта»

Демонстративна безкарність стає важелем впливу української влади

У теорії права структуру парламенту (кількість палат) часто позначають за латинським зразком: говорять про «унікамералізм» чи «бікамералізм». Для використання поза науковими текстами латинське «камера» найчастіше перекладають. Однак українські можновладці, схоже, змагаються за встановлення порядків, характерних для камери в пенітенціарному сенсі цього слова.

Побиття народних депутатів «бійцями» ПР здивувало прямолінійністю, безпардонністю й винятковою жорстокістю. Журналісти вже підмітили, що при цьому поведінка нападників була характерна для злочинців, які, спіямані на гарячому, зчиняють гвалт, ніби жертва сама винна. Михайло Чечетов – одне з обличчя Партії регіонів – договорився до того, що заслужив бойкот від парламентських журналістів. Хоча ті багачого бачили у Верховній Раді, побоїще і спроба його «пояснити» перейшли всі межі цинізму.

На завершення сюжету інший гідний представник ПР Олександр Єфремов запропонував розібратися «без правоохоронних органів», мовляв, вони все одно між депутатами правди не знайдуть. Ці заяви і спокійне сприйняття їх суспільством навіть більш рельєфно, ніж торожкотіння чечетових, демонструють усю впевненість нинішньої влади у своїй безкарності. Окрім зрозумілого обурення самим фактом агресивних і безпардонних дій, поведінка партії влади останнім часом породжує глибші й серйозніші питання.

Мінімально необхідною умовою для демократичності ладу в державі є наявність вільних виборів, на яких одна частина істеблішменту змінює іншу. Так забезпечуються бодай епізодичний зв'язок із електоратом і контроль за владою. Українські можновладці, однак, сповідають іншу філософію. Вони прагнуть не раз за разом здобувати владу (а поміж тим сидіти в опозиції, хай і

Тиждень в історії

24 грудня 1865 року

У штаті Теннесі (США) шестеро ветеранів армії Півдня заснували Ку-Клус-Клан

25 грудня 1895 року

Народився Григорій Вєрєвка, український композитор, керівник Українського державного хору

26 грудня 1825 року

У Петербурзі на Сенатській площі почалося повстання декабристів

19 грудня

20 грудня

21 грудня

22 грудня

У Криму Михайло Смолянов, депутат від ПР Верховної Ради АРК, керуючи BMW X5, на смерть збив людину

Генеральна прокуратура висунула Юлії Тимошенко звинувачення (див. стор. 16)

Білоруський парламент ратифікував приєднання країни до Єдиного економічного простору Росії та Казахстану

ГПУ порушила справу за фактом бійки у ВР. Схоже, до відповідальності притягатимуть побитих

комфортній), а утримувати її за будь-яку ціну. Так простіше, адже пояснювати, змагатися, відходити від годівнички – це не для них. Постійність при владі можна забезпечити бездоганною роботою. Але це в регіонах явно не виходить. Тому залишається другий шлях. І тут стратегія утримання влади дістає цілу низку небезпечних уособлень. По-перше, вже згаданий штурм депутатської зали. І головне – повідомлення: нам за це нічого не буде. По-друге, залякування журналістів і – ширше – активніші дії правоохоронців проти будь-яких форм протесту чи вільнотства. Якщо до відповідальності буде притягнуто бодай когось із організаторів, скажімо, «підприємницького Майдану», влада зможе святкувати принципову перемогу над країною. Це вже не качучи про розгорнуті судові процеси проти опозиції. По-третє, поставити в залежність від бюрократа з міністерства вищі навчальні заклади і відтак знешкодити природні осередки вільнотства, якими є університети за бодай децимі автономії.

Цей список можна продовжувати. На жаль, побойше в Раді лише яскраво ілюструвало тенденції останніх місяців: влада намагається встановити «камерний» порядок.

Утім, на цьому етапі вона лише пробує ґрунт. Можновладці все ще перебувають у вразливій позиції, адже спочатку треба розібратися серед своїх. Розподіл і перерозподіл впливів та потоків у межах «адміністративної реформи» – справа, яка забирає багато часу й зусиль. До того ж залишається прискіпливою увага до України зовні. А думка експертів Венеціанської комісії про сумнівну легітимність Януковича і К^о може бути дзвоником про несприйняття на Заході української тактики удушення.

Однак усе це не завадить можновладцям підігнути країну під себе, якщо суспільство не буде здатним на самозахист. І цей самозахист має стосуватися дуже конкретних подій і людей, щоб на прикладах показати владі – суспільство може боронитися.

Подібний шлях пройшли всі країни, які називаються демократичними. Для ЄС, куди й нині прагне українська влада, це стандарт. Лише таким чином можна ефективно відповісти на хамство з боку можновладців.

Ростислав Павленко

Вибори переносяться?

Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) у своєму висновку щодо скасування політреформи-2004 дуже критично поставилася до конституційних дій української влади. Члени комісії, зокрема, вкрай здивовані українським ноу-хау, коли судова влада скасовує попередні редакції Конституції. При цьому комісія вважає, що наступні парламентські перегони в Україні мають пройти вже в березні 2011-го: «Згідно із Конституцією 1996 року, яка відповідає до рішення КС наразі чинна, термін повноважень парламенту становить чотири роки, що означає, що наступні парламентські вибори мають відбутися навесні 2011-го, тобто в останню неділю березня четвертого року повноважень».

Strasbourg, 30 December 2010
Opinion no. 599/2010

CDL-AD(2010)044
Or.Eng.

EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW
(VENICE COMMISSION)

OPINION
ON THE CONSTITUTIONAL SITUATION
IN UKRAINE

Adopted by the Venice Commission
at its 85th Plenary Session,
Venice (17-18 December 2010)

On the basis of comments by:

Ms Angelika NUSSBERGER (Substitute Member, Germany)
Mr George PAPUASHVILI (Member, Georgia)
Mr Evgeni TANCHEV (Member, Bulgaria)
Mr Kaarlo TUORI (Member, Finland)
Mr Didier MAUS (Expert, France)

у партії влади, попри те що більшість у ВР попередньо схвалила законопроект про збільшення терміну каденції парламенту шостого скликання до п'яти років, остаточно з датою виборів Віктор Янукович ще не визначився. Голова АП Сергій Львовчкін наполягає на 2011 році, тоді як Андрія Ключова і К^о більше влаштує 2012-й.

Антикорупція-2

Антикорупційні закони, які мали набути чинності з 1 січня 2011 року, виявилися мертвонародженими. Депутати дійшли висновку, що з корупцією «боротися» значно легше без неї. Тому спочатку введення в дію антикорупційних законів відклали до 1 квітня 2010 року, потім – до 1 січня 2011-го, а днями провладна більшість у ВР узагалі визнала ці закони «такими, що втратили чинність». Водночас до порядку денного сесії з подачі президента внесено законопроект «Про засади запобігання і протидії корупції в Україні». Серед відмінностей законопроекту Януковича вирізняється суттєве скорочення переліку осіб, які підпадають під відповідальність за корупційні діяння. Утім, експерти переконані: навіть якщо цей закон буде ухвалено найближчим часом, наступного року він не набере чинності.

27 грудня 1945 року

28 грудня 1895 року

29 грудня 1995 року

30 грудня 1264 року

Запрацювала Бреттон-Вудська система: засновано Світовий банк та Міжнародний валютний фонд

Публічний показ «Сінематографу братів Люм'єр» – народження кіномистецтва

Відкриття одного з найкоротших в Європі метро – в Дніпропетровську. Складається з шести станцій однієї лінії

Помер князь Данило Галицький (король Русі з 1253 року). Похований у м. Холм

1,1 млрд грн

коштували платникам податків останні вибори президента України, – Рахункова палата

1,2 млрд грн

сягає заборгованість із зарплатні на вугледобувних підприємствах Донецької області

450 тис. українців

офіційно безробітні. Середній розмір допомоги безробітному – 776 грн

5 ОБЛИЧ

ЛЕОНІД ГРАЧ втривав партквиток

Екс-ватажка кримських комуністів виключили з фракції КПУ в парламенті. Раніше його вигнали з лав партії за критику «генеральної лінії».

ЮРІЙ ЧМИРЬ засвистаний

Ліквідатори аварії на ЧАЕС засвистали губернатора Сумщини під час його нагородження орденом «Чорнобильський хрест». Чмирю на момент аварії було 14 років.

ДМИТРО ФІРТАШ судиться

Власник RosUkrEnergo позивається в одному із судів Лондона до української газети Kyiv Post, оскільки та буцімто «створює про Фірташа враження як про корумповану особистість».

БОГДАН ПІХ шифрується

Начальник Львівської залізниці заборонив через суд транслювати на телеканалі ZIK журналістське розслідування його, Піха, діяльності.

РОМАН ВІНТОНІВ попрацював зайчиком

Журналіст телеканалу «1+1» прийшов у Верховну Раду в костюмі зайця. Вибір гардеробу він пояснив тим, що коли депутати перетворюють парламент на цирк, то і йому можна.

ЦИРК

Кулачна кратія

Партія Регіонів поновлює підмочений імідж «крутих пацанів»

У ніч з 16 грудня депутати Партії регіонів вкотре довели, що закон і право – це не для них. Для депутатів ПР є тільки право сильного. І ним вони користаються щоразу, коли якась там опозиція заважає їм керувати країною. Коли депутати фракції БЮТ зранку 16 грудня заблокували трибуну й зажадали звіту від генпрокурора щодо кримінальної справи проти Тимошенко, виникло відчуття déjà vu. Кілька років тому після арештів Євгена Кушнарєва та Бориса Колеснікова трибуну Ради блокували інші опозиціонери – регіонали. Але ж тоді обійшлося без карет швидкої допомоги...

ОПИТУВАННЯ

Якщо вибори завтра

За кого голосували б українці, якби парламентські вибори відбулися найближчим часом

0,5 примірника

друкованого ЗМІ рідною мовою припадає на одного українця, тоді як на одного росіянина, який проживає в Україні, – 4 примірники російською мовою

15,7 млрд грн

сягнув борг уряду перед державними банками, лише в листопаді вони викупили держоблігації на 4,3 млрд грн

Нардепи від ПР можуть скільки завгодно хизуватися в костюмах від «Бріоні» на прийомах в іноземних посольствах, але пацанської натури це не змінить. Для конкретних пацанів не існує правил пристойності. Відтак бійка, вчинена регіоналами в Верховній Раді, виглядає більш ніж природно. Пацанам насмілилися суперечити. І хто? Гнилі інтелігенти з БЮТ? Та в рило їх! Розігнати їх до дідька лисого! Ставлення влади до опозиції найкраще ілюструє реакція регіоналів на зйомку побиття, яку вів нардеп Володимир Ар'єв. «Іді отсюда, потому как получиш...» На обурення Ар'єва, мовляв, а що, він не має права знімати, глузливий регіт: «Імеєш, но не щас»...

Схоже, єдиним засобом комунікації між владою і народом лишилися тільки громадські акції на зразок недавніх протестів підприємців. Вето президента на Податковий кодекс довело суспільству – владу можна змусити почути себе. Перспектива спалаху нових масових акцій протесту, вочевидь, всерйоз непокоїть владу. Тож і клоунський демонтаж силами міліцейської армії напівпорожнього наметового містечка, і бійка у Верховній Раді – це спроба поновити підмочений імідж «крутих пацанів».

Дмитро Вовнянко

КОРОТКО

Родинна каса

Віктор Янукович вніс до Верховної Ради два кадрових подання: на звільнення голови Нацбанку Володимира Стельмаха (у зв'язку з поданою ним заявою про відставку) й на призначення на цю посаду Сергія Арбузова (нині – перший заступник голови НБУ, раніше очолював донецький Укрбизнесбанк, який ЗМІ пов'язують з родичами Януковича). У разі ухвалення відповідних рішень донецькі фінансово-промислові групи, зацікавлені в девальвації гривні задля збільшення експортної виручки, вирішенні бюджетних проблем за рахунок емісії гривні та викупу урядових ОВДП, освоєнні кредитів рефінансування, остаточно закріпляться в керівництві регулятора. Кадрові ротації в Нацбанку можуть спровокувати коливання курсу гривні на готівковому ринку, заклавши підґрунтя для валютних спекуляцій.

Тасують кадри

Президент Віктор Янукович звільнив з посади міністра охорони здоров'я Зіновія Митника та призначив на його місце директора київського Науково-практичного медичного центру дитячої кардіології та кардіохірургії Іллію Ємця. Звільнення Митника, близького до Миколи Азарова, ще більше послабило позиції прем'єр-міністра в уряді, який після скасування політреформи-2004 і без того цілком залежить від волі президента. Іншим указом Янукович звільнив Василя Горбала з посади голови Львівської обласної державної адміністрації. Екс-губернатор, який так і не склав депутатського мандата після призначення на цю посаду, повернеться до Верховної Ради. Схоже, так Горбала покарали за посередній результат ПР на місцевих виборах.

Струс проректора

У Донецьку невідомі побили Тетяну Лев, проректора Донецького національного університету, дружину професора Юрія Лисенка, який 10 грудня переміг на виборах ректора ДонНУ. За словами Лисенка, нападники сказали його дружині: «Це тобі за чоловіка!». Лікарі поставили Тетяні Лев діагноз: струс мозку. Лисенко заявив, що в міліції факт побиття зафіксували, проте він все одно збирається найняти охорону та звернутися по допомогу до громадськості. Як відомо, Лисенко нещодавно став ректором ДонНУ всупереч волі керівництва Мінісвіти, яке бачить на цій посаді в. о. ректора Єгорова. Після цього в помешканні Лисенка правоохоронці провели обшук.

Скорочення внутрішніх справ

З 296 тис. до 200 тис. працівників буде скорочено штат органів внутрішніх справ. Водночас близько 8 тис. досвідчених працівників міліції вже написали рапорти про відставку. Йдеться про фахівців з великою вислугою років, не задоволених намірами уряду відсунути вихід на пенсію на п'ять років, а розмір вихідної допомоги та пенсії зменшити вдвічі.

Чому принішкли українські правозахисники

Автор:
Сергій
Грабовський

Список колишніх урядовців, проти яких висунуто ті чи інші звинувачення і які опинилися за ґратами на час проведення слідства, зростає. Як і список тих, кого Генпрокуратура викликає на допити й проти кого також висунуто (чи ще не висунуто) звинувачення, але хто поки що на свободі, часом досить умовній (на підписці про невийзд). Наразі йдеться майже виключно про верхній ешелон колишньої виконавчої влади, але, подекують, скоро черга дійде й до деяких колишніх керівників обласних держадміністрацій.

Те, що речники влади стверджують, ніби йдеться про кримінальні справи, в яких наявне тільки економічне підґрунтя чи зловживання своїм посадовим становищем, не дивно. Як і те, що представники опозиції наполягають: йдеться про суто політичне переслідування, для якого є єдина підстава: конфлікт цих діячів із нинішньою партією влади. Не викликає подиву й позиція більшості ЗМІ: ну піймали, заарештували, на допит потягли – хіба чимось сьогодні здивуєш привичасну до всього аудиторію? А також омбудсвумен Карпачова: хіба даремно вона обиралася свого часу до парламенту за списком Партії регіонів? Єдине, що в цій ситуації справді вражає, то це мовчанка українського правозахисту.

Я, звичайно, розумію, що вона має об'єктивні корені. Адже тільки-но скажи слово на захист ув'язнених політиків та чиновників – і на тебе одразу ж впаде злива звинувачень, поміж яких закиди в заангажованості виявляться найм'якшими. І якби ж то все обмежувалося словами – за гнівними філіппіками неодмінно посипляться перевірки, обшуки, затримання... А якщо врахувати, що частина правозахисних організацій України змушені використовувати західні гранти (гадаю, про причини цього зайве нагадувати), то після відомої судової реформи є всі шанси сісти за ґрати за «незаконну діяльність на користь іноземних держав».

Має мовчанка правозахисників і суб'єктивне підґрунтя. Справді, всі ті, кому вже обрано чи буде обрано запобіжний захід у вигляді утримання під вартою на тривалий термін, – навряд чи безгрішні персонажі. До того ж ще й грошовиті. І навряд чи їхні маєтки та авто придбані на чиновницькі чи депутатські зарплати. Тому й з'являється нехить хоч щось говорити чи писати на захист політиків і топ-менеджерів – тих самих, до речі, які профукали досягнення Помаранчевої революції включно з громадянськими свободами.

Але ж які основні засади правозахисту? «Закон один для всіх», чи не так? «Усі мають рівні права й обов'язки», правильно? Ну й класика тоталітарного

періоду, яку не можна забувати: «Захист прав громадян від організованого насильства, здійснюваного державою»? То як із усім цим – неже забути?

Так, звичайно, офіційно зафіксовані підозри прокуратури й уже висунуті нею звинувачення не містять чистої «політики». Підозрюють і звинувачують у зловживанні службовим становищем... у нецільовому використанні коштів... у незаконній реалізації майна... у перевищенні службових повноважень... І більшість із підслідних за рішенням найсправедливішого українського суду утримують під час слідства (часом іще до висунення звинувачень, до порушення кримінальної справи щодо конкретної особи) за ґратами, тоді як куди небезпечніших для пересічних перехожих на вулиці персонажів на час слідства любесенько відправляють додому. Це вам нічого не нагадує?

1970-ті роки. «Віктор Прокопович Білоконь, який залишив на фронті ногу, Герой Соцпраці, зазнавши колгоспне багатство рідного села Серби на постачанні свіжих яблук-груш з-під Одеси в Забайкалля, зимову Читу та офіцерську Борзю, розсварився з п'яницею Макогоном, першим секретарем свого райкому, був виключений «з лав» і негайно відданий під суд...

Віктора Білоконя, Івана Худенка та сотні й сотні еретиків-неслухів саджали за завдання шкоди колгоспній економіці, за знущання з ладу та його труднощів, за дешевий популізм і підрив державної дисципліни».

Так писав уродженець Слобожанщини, публіцист-аграрій Юрій Черниченко незадовго до своєї смерті.

«Україною прокотилася хвиля карних процесів проти правозахисників за цинічно сфабрикованими справами: «дармоїдство» (Петро Віне), «опір міліції» (Василь Овсієнко, Юрій Литвин), «хулганство»

(Вадим Смогитель, Василь Долішній), «спроба зґвалтування» (Микола Горбаль, В'ячеслав Чорновіл), «порушення паспортного режиму» (Василь Стрільців), «незаконне зберігання зброї» (Петро Розумний), «виготовлення, зберігання і збут наркотиків» (Василь Січко, Ярослав Лесів). Україна стала свого роду полігоном КГБ, де випробувалися найбрутальніші методи».

А це про ті ж часи пише багаторічний політв'язень Василь Овсієнко.

Я не порівнюю нинішніх заарештованих чиновників та політиків із в'язнями сумління брежнєвської доби в сенсі ідеалів та моральних якостей. І навіть із передовими господарниками радянського часу в цьому плані не порівнюю – ті, звісно, себе не забували, але дбали передусім про своїх працівників і про все сільське господарство СРСР (як-от Іван Ху-

**ЯКЩО БУДЕ ЛІКВІДОВАНА
НЕЛОЯЛЬНА ДО ВЛАДИ,
РЕАЛЬНА ОПОЗИЦІЯ,
НАСТУПНИМИ
КАНДИДАТАМИ НА
ЛІКВІДАЦІЮ БУДУТЬ
ПРАВЗАХИСНИКИ**

денко, котрий висунув масштабний план докорінної перебудови цього господарства, наслідком якої стали б заможне життя кожної радянської людини і втрата КПРС своєї ролі). Якби нинішні політики й чиновники були такими, як дисиденти (зокрема, й економічні) радянських часів, то вони не сиділи б у в'язницях – стверджена після Помаранчевої революції демократія унеможливила б такі сценарії.

Проте уважний читач уже, вочевидь, побачив і наявність цілком реальних підстав для такого порівняння. Йдеться про формулювання звинувачень на адресу заарештованих політиків та чиновників і про ідеологів та виконавців нинішнього «антикорупційного» дійства (хіба тут не тхне гебістським духом, хіба не використовуються найцинічніші методи?).

Якби, скажімо, разом із зазначеними представниками колишньої влади за ґратами опинився й добре відомий усій Україні персонаж, який свого часу продав державну «Криворіжсталь» за в'ятеро нижчу від ринкової ціну «своїм» людям, а нині на кожному пленарному засіданні Верховної Ради демонстративно топчеться по Конституції, диригуючи голосуванням за принципом «за себе і за кількох хлопців», то можна було б іще якось повірити в розгорнуту нині боротьбу зі зловживаннями владою. А якби там само опинилися й головні діючі особи обуродок із «Межигірьям», то лишалося б тільки аплодувати. Причому стоячи. Оскільки ж цього немає і не буде в жодному разі (принаймні доки існує чинна влада), оскільки речники влади постійно наголошують, що до наступних виборів теперішня опозиція зникне, а 2015 року в Януковича не буде конкурентів, то будь-яка притомна людина має оцінити нинішню серію арештів та кримінальних справ проти представників колишньої влади як політичні репресії. Чи, якщо хочете інше формулювання, як організоване насильство, здійснюване над громадянами державою. А це безумовна парафія правозахисту.

І тут не повинно бути місця розрахункам на кшталт «якщо ми не лізтимемо в розбірки між політиками, то зможемо ефективніше робити свою основну справу». Бо йдеться саме про цю основну справу. Крім того, має спрацювати елементарна логіка: якщо буде тими чи іншими способами ліквідована нелояльна до влади, себто реальна, опозиція, то наступними кандидатами на ліквідацію (чи цілковите приборкання, що є тим самим) будуть правозахисники. А на вільні місця призначать «правильних» квазіопозиціонерів та фальшивих «правозахисників». Тим більше що й кандидатури на місця останніх є – це кілька дуже специфічних персонажів, добре відомих у правозахисному середовищі, які вже зарекомендували себе ревним обслуговуванням запитів чинної влади та вмінням добре влаштуватися в різних «комісіях».

І ще одна деталь: Анатолій Макаренко... Ігор Діденко... Георгій Філіпчук... Богдан Данилишин... Валерій Іващенко... Самі етнічні українці. Схоже, якби був поміж них хоча б один єврей чи татарин, то вже здійнявся б галас про утиск порушення прав людини. А так виходить, що коли навалилися титульною нацією, то мусите терпіти...

Отож, схоже, Україна знову є таким собі полігоном наступниці КГБ – російської ФСБ і її партнерів в особі «наших» силових структур. Протистояти цьому може тільки рішуча спільна дія правозахисників України та світу. ■

 АероСвіт
УКРАЇНСЬКІ АВІАЛІНІ

 Дніпроавіа
НАЦІОНАЛЬНА АВІАКОМПАНІЯ

Плануй літо взимку

АКЦІЯ
з 20 по 30 грудня

Київ - Сімферополь

Від **299 грн***

www.aerosvit.com

* все включено, вартість в один бік

Ліцензія АБ №446862 видана Державіаадміністрацією від 18.11.09

«Кіотська» справа экс-прем'єра

Влада шукає правові важелі для знищення Тимошенко як політика

НАЗАД У МАЙБУТНЄ. Як і в 2001 році, влада намагається позбутися руками силових структур

Автори:
Андрій Лаврик,
Богдан Буткевич

Обвинуваченою у справі про нецільове використання 2,32 млрд грн з 3,3 млрд грн, отриманих Україною в межах Кіотського протоколу (див. довідку), офіційно стала Юлія Тимошенко. Цілком імовірно, що вирок суду буде звинувачувальним, але кинути экс-прем'єрку за ґрати влада навряд чи ризикне.

КОЛОБІГ ГРОШЕЙ У ПРИРОДІ

Гроші, нецільове використання яких закидають Юлії Тимошенко, насправді не зникли й досі лежать мертвим вантажем на рахунках державних фінустанов. Тобто де-факто їх нікуди не витратили. І водночас, теж де-факто, нецільове використання мало місце – уряд ці кошти знімав і використовував для виплати пенсій (пізніше аналогічні суми повернулися на рахунки), попри те що цільове

призначення «кіотських» грошей інше.

У 2009 році уряд в особі Національного агентства екологічних інвестицій України уклав угоду з чотирма японськими компаніями та Міністерством довкілля, сільськогосподарських та морських справ Іспанії угоду про продаж квот із викиду парникових газів у межах Кіотського протоколу. Загальна сума контракту – 3,3 млрд грн.

За протоколом, кошти, отримані від реалізації квот на викиди, можна спрямовувати лише на екологічні програми. На впровадження чистих енергозберігальних технологій у промисловості, наприклад. Однак в умовах кінця 2009 року, коли в державній скарбниці гуляв вітер і не було чим платити пенсії та розраховуватися за блакитне паливо із Газпромом, екологічними програмами ніхто не переймався – «кіотські» гроші перекинули в Пенсійний фонд. До того ж на носі були президентські вибори, і залишити голодними кілька мільйонів пенсіонерів означало забезпечити собі під час голосування не просто програш, а грандіозне фіаско.

Як згадувалося вище, згодом «екологічні» гроші повернули за рахунок подальших надходжень до держбюджету. Але це вже не принципово: факт нецільового використання (нехай і з абсолютно благородною метою) мав місце. Доведення його в суді деюре залежить лише від політичної волі президента Віктора Януковича. З виконавцями проблем не виникне – і прокуратура, і судочинство укомплектовані перевіреними донецькими кадрами, які за першим же сигналом із Банкової встановлять будь-яку справедливість.

М'ЯКА ПОСАДКА

Звісно, якби нинішня влада була зацікавлена у встановленні законності, то справа про обставини приватизації Віктором Януковичем резиденції «Межигір'я» вже півроку як була б у суді. Справа проти Тимошенко

ПОГЛЯД

Автор:
Олександр
Михельсон

Вітчизняна громадськість сприймає переслідування експрем'єрки та її численних соратників із двох позицій. Для більшості

це політичне переслідування, для меншої частини – торжество закону. Такий умовний поділ можна провести, навіть не маючи на руках відповідної соціології. Ось тільки прибічникам опозиції з цього тишитися не варто. Адже невідомим залишається те, скільки громадян, що вбачають у діях нинішньої влади звичайну політичну помсту, вважають, утім, її виправданою. На широку публіку це мотивується, зокрема, й так: мовляв, треба ж колись наводити лад, то чому б не почати з колишніх? А там, дивися, їхній сумний приклад змусить стати обережнішими й нинішніх... Таке собі «бий чужих, щоб свої боялися». На жаль, відповідність цієї абстрактної схеми приземленим реаліям є дуже сумнівною.

Переслідувані опозиціонери вже мають на руках потужний козир, і дали його їм самі переслідувачі. Полягає він у тому, що, наскільки можна судити з доступних джерел, ніщо не вказує на факти особистої матеріальної зацікавленості підозрюваних колишніх високопосадовців (принаймні більшості з них). Справи про вилучення газу в Рос-УкрЕнерго, про фінансування пенсій за рахунок оплати квот на викиди парникових газів за Кіотським протоколом, про придбання неспеціалізованих автомобілів для потреб «Швидкої» з погляду закону можна вважати службовими порушеннями та/або перевищенням повноважень. Але про те, що на цьому «заробила» особисто Тимошенко чи хтось із її najbliżших, у матеріалах, доступних ЗМІ, не йдеться.

Це може означати, що попередній уряд справді, як твердить зараз ті, хто співчуває опозиції, діяв без жодного корисливого інтересу. Як, утім, і те, що моменти, в яких цей інтерес таки був, з поля зору нинішніх «борців із корупцією» просто випали. І причини цього зрозуміти неважко, якщо погодитися, що в справді великих аферах із привласненням державних коштів, які могли провадитися за попередньої влади, було задіяно чимало осіб, які дуже добре почувалися і у владі нинішній.

Саме тому Тимошенко звинувачують у нецільовому використанні «кіотських» грошей, але нікого не переслідують, скажімо, за розпродаж минулої зими протигрипозних препаратів за завищеними цінами. Чи за залучення сумнівних юридичних фірм під виконання замовлень міністерств та відомств із виплатою неадекватних гонорарів. Чи за безпрецедентне розбазарювання столичної землі. І все це означає, що кримінальні справи проти колишніх, навіть абсолютно обгрунтовані з погляду букви закону, ніяк не сприятимуть зменшенню корупції загалом. Усе буде достоту навпаки.

більше політична, ніж кримінальна. У таборі регіоналів дедалі голосніше говорять про необхідність проведення виборів до Верховної Ради вже наступного року, тож усунення «Батьківщини» з політичної карти країни для них вельми актуальне.

«Підписка про невізид обмежує пересування Юлії Володимирівни як по країні, так і за кордон, де вона може доносити свою позицію та критику влади, – розмірковує політолог Вадим Карасьов. – А крім того, паралізує участь «Батьківщини» у виборах, робить її неповноцінною. Бо без свого лідера партія буде обезголовленою, Тимошенко замінити не зможе ніхто, особливо на передвиборчих мітингах. Тож я впевнений, що вся ця справа робиться чітко під виборчі перегони, щоб ЮВТ не могла ані балотуватися, ані отримати депутатський мандат».

«Прогнозую, що якраз ця справа має всі шанси дійти до логічного завершення – суду, – каже Юрій Якименко, директор політико-правових програм Центру імені Разумкова. – Терміни самого процесу безпосередньо залежатимуть від політичної ситуації – визначення конкретної дати парламентських виборів. Зрозуміло, що справа й судовий процес максимально використовуватимуться для блокування участі БЮТ та її лідера у виборчих перегонах».

Удавшись до кримінального переслідування представників попередньої влади (див. стор. 18), нинішнє керівництво намагається перекласти відповідальність за свої економічні прорахунки на інших. «Це й спроба повернутися до тези, що теперішні проблеми пов'язані зі злочинами минулого режиму», – уточнює Юрій Якименко.

Усі експерти, опитані *Тижнем*, наголошують, що наразі влада не зацікавлена в арешті Тимошенко. Опинившись за ґратами, лідерка «Батьківщини» в очах електорату може автоматично перетворитися на мученицю (як у 2001-му) й повернути її партії минулу популярність.

ДОВІДКА

Кіотський протокол – міжнародний документ, ухвалений у Кіото (Японія) 1997 року як доповнення до Рамкової конвенції ООН про зміни клімату. Зобов'язує розвинені країни світу й країни з перехідною економікою зменшити або стабілізувати викиди парникових газів у 2008–2012 роках порівняно з 1990-м. Став першою глобальною угодою про охорону навколишнього середовища, що ґрунтується на ринковому механізмі регулювання – міжнародній торгівлі квотами на викиди. Україна зобов'язалась утримувати викиди парникових газів на рівні 1990 року й має право провадити невикористані обсяги квоти іншим країнам, що ратифікували Кіотський протокол, і зареєстрованим на їхній території компаніям. Додаткові квоти купують держави або їхні резиденти, викиди яких перевищують накладені угодою обмеження.

Вочевидь, у БЮТ скористаються можливістю, щоб донести до виборця: Тимошенко постраждала заради пенсіонерів. До того ж Януковичу буде ще важче шукати спільну мову із західними партнерами – очевидну розправу над опозицією ні Брюссель, ні Вашингтон йому не подарують, попри те що в них запрошують до в'язниці й за невинніші маніпуляції з бюджетом.

«Дії влади зараз важко спрогнозувати, – зазначає політолог Кость Бондаренко. – Проте чітко зрозуміло, що є установка на остаточне виведення Тимошенко з гри. Чи дадуть їй реальний тюремний термін – велике питання. Адже 2001 рік показав, що 40-денне перебування в СІЗО збільшило її рейтинг майже втричі. Тому найреалістичнішим сценарієм мені видається той, за якого Юлія Володимирівна отримає умовний термін, головним сенсом якого є не дати їй можливості балотуватися до Верховної Ради. Незалежно від того, коли вони відбудуться – в 2011-му чи 2012-му. Звичайно, на меті є й не дати Тимошенко очолити протестні акції проти влади».

Тобто, виходячи зі здорового глузду, партія влади якщо й зацікавлена в позбавленні волі Юлії Тимошенко, то умовному. З одного боку, Янукович і К^о зможе уникнути жорсткої критики за переслідування опозиції, з іншого – кине тінь на саму обвинувачувану. Оскільки українська система правосуддя дискредитована, чимало виборців думають так: «Якщо судили і не посадили, значить, відкупилися».

«Усі попередні влади з часів Лєоніда Кравчука використовували неписане правило: можна саджати всіх, аж до заступника міністра, але не вище, – підсумовує Віталій Кулик, директор Центру дослідження проблем громадянського суспільства. – І ця система, якщо посадять Тимошенко, може бути зламана. Тобто наступна влада після нинішньої не матиме жодних запобіжників перед ув'язненням уже Януковича і К^о». ■

Полювання на ВІДЬОМ

Більшість порушених владою справ проти попередників стосуються оборудок, за рахунок яких латалися бюджетні дірки

ЇМ ШИЮТЬ СПРАВУ

Юлія Тимошенко

Екс-прем'єр міністр, лідер ВО «Батьківщина» **Перебуває на підписці про невізд.**

Підозрюється в нецільовому використанні 3,3 млрд грн, отриманих Україною від японських компаній у межах Кіотського протоколу. Екс-прем'єрці висунуто обвинувачення в тому, що вона, «діючи умисно, з особистих інтересів, вирішила одноособово прийняти рішення щодо використання частини коштів, які надійшли від продажу квот на викиди парникових газів та мали цільове призначення [екологічні програми], на покриття видатків Державного бюджету України, передусім зобов'язань із виплати пенсій».

Ст. 365, ч. 3

Богдан Данилишин

Екс-міністр економіки

Арештований у Чехії, чекає на екстрадицію

Обвинувачується в завданні шкоди державі на суму 13,9 млн грн під час проведення тендера на будівництво паркінгу в аеропорті «Бориспіль» (у тендері брала участь лише одна компанія); у незаконній закупівлі палива для армії в 2008–2009 роках.

Ст. 364, ч. 2.

Георгій Філіпчук

Екс-міністр з охорони навколишнього середовища **Під арештом.**

Проходить у справі про кошти від продажу квот на викиди парникових газів.

Ст. 364, ч. 2.

Юрій Луценко

Екс-міністр внутрішніх справ

На підписці про невізд

За версією слідства, Луценко незаконно, на основі фальшивого диплома про технічну освіту присвоїв своєму водієві звання капітана міліції, а також надав йому право поза чергою отримати квартиру.

Ст. 191, ч. 5; ст. 365, ч. 3.

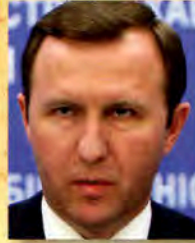
Ігор Діденко

Екс-перший заступник голови правління НАК «Нафтогаз України»

Під арештом

Проходить у справі про вилучення з підземних газосховищ 11 млрд м3 газу RosUkrEnergo на користь держави (Діденко підписував договір про вилучення газу).

Ст. 191, ч. 5.

Анатолій Макаренко

Екс-голова Державної митної служби

Під арештом

Проходить у справі про вилучення газу RosUkrEnergo.

Ст. 191, ч. 5.

Марія Кушнір

Колишній заступник головного бухгалтера НАК «Нафтогаз України»

Під арештом у Росії, чекає на екстрадицію

Проходить у справі про вилучення газу RosUkrEnergo.

Ст. 367, ч. 2.

7-12 років

7-12 років

2-5 років

Валерій Іващенко

Колишній в. о. міністра оборони

Під арештом

Підставою для порушення кримінальної справи проти колишнього в. о. міністра стало підписання ним плану санації майнового комплексу підприємства Міноборони «Феодосійський судномеханічний завод». Як стверджують у ГПУ, внаслідок цих дій державі було завдано збитків на 17 млн грн.

Ст. 364, ч. 2.

3-6 років

Тетяна Слюз

Екс-голова Держказначейства

У міжнародному розшуку

Одна з підозрюваних у справі про конкурс із приватизації Одеського припортового заводу.

Ст. 364, ч. 2.

3-6 років

Тетяна Гризун

Екс-засупник голови Держказначейства

Під арештом

На думку слідства, унаслідок її дій двом учасникам конкурсу з приватизації Одеського припортового заводу не повернули застави (восени 2009 року комісія з приватизації ОПЗ Фонду держмайна ухвалила рішення не визнавати ТОВ «Нортіма», підконтрольне Ігорю Коломойському, переможцем у конкурсі з приватизації заводу у зв'язку з тим, що ОПЗ було продано за заниженою ціною – 5 млрд грн). Цікаво, що нинішня влада також не поспішає повертати заставні гроші. Зокрема, днями голова Фонду державного майна Олександр Рябченко недвозначно натякнув, що компанія Коломойського ще може почекає грошей.

Ст. 364, ч. 2.

3-6 років

Тарас Шенітько

Екс-заступник начальника відділу Київської регіональної митниці

Під арештом

Проходить у справі про вилучення газу RosUkrEnergo.

Ст. 367, ч. 2.

2-5 років

Андрій Шкіль

Депутат від БЮТ

На волі Генеральної прокуратура відновила розслідування кримінальної справи, порушеної проти Шкіля 2001 року у зв'язку з акцією «Україна без Кучми», у межах якої нардепа звинувачували в організації масових заворушень. Тоді Шкіль провів у СІЗО 13 місяців. Вийти на волю він зміг завдяки депутатському мандату.

Ст. 294, ч. 1.

3-8 років

ЗЛОЧИН І ПОКАРАННЯ**Ст. 191, ч. 5**

Кримінального кодексу – заволодіння державним майном в особливо великих розмірах шляхом зловживання службовим становищем за попередньою змовою групою осіб.

Покарання: позбавлення волі на 7–12 років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Ст. 364, ч. 2

Кримінального кодексу – зловживання службовим становищем, що призвело до тяжких наслідків.

Покарання: позбавлення волі на 3–6 років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Ст. 365, ч. 3

Кримінального кодексу – перевищення влади чи службових повноважень, що призвело до тяжких наслідків.

Покарання: позбавлення волі на 7–10 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Ст. 367, ч. 2

Кримінального кодексу – службова недбалість, що спричинила тяжкі наслідки.

Покарання: позбавлення волі на 2–5 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від 1,7 тис. грн до 4,25 тис. грн.

Ст. 294, ч. 1

Кримінального кодексу – організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, програмами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, а також активна участь у масових заворушеннях.

Покарання: позбавлення волі на 5–8 років.

Примус до знань

Чому українським університетам «не загрожує» лідерство у світових рейтингах?

Автор:
Максим Стріха

Президент Віктор Янукович поставив перед керівництвом освітньої галузі надзавдання: українські університети мають прорватися у верхні позиції світових рейтингів. Сьогодні в перших сотнях найвідомішого так званого шанхайського рейтингу, який щороку готує Інститут вищої освіти Шанхайського університету, чи THES-QS World University Rankings, який оприлюднює «The Times Higher Education Supplement», наших вишів немає.

Чи могло бути інакше? На жаль, ні, якщо ми згадаємо самі принципи рейтингування. Адже найбільше значення в них мають якісна професура і світового рівня наука (приміром, у шанхайському рейтингу різні показники університету мають таку відносну вагу: якість освіти – 10%; якість викладачів-професорів – 40%; результати наукових досліджень – 40%; академічна успішність відповідно до розміру закладу – 10%).

А що з цими показниками в нас?

Попри все, в українських університетах ще працюють учені світового рівня. Але сучасна наука – річ дорога, а сумарне фінансування всієї української науки (включно з академічною та галузевою) поступається фінансуванню досліджень в одному лише університеті рівня Оксфорда, Кембриджа чи Берклі. За таких умов здатність наших учених на рівних брати участь у міжнародних проектах (таких як ЦЕРН чи створення мережі ГРІД) – результат радше їхнього героїзму, а не підтримки з боку держави. Що ж до цієї підтримки, то її університетам надавати сьогодні вже нікому (як і проводити серйозний аналіз досягнутого та визначати пріоритети на майбутнє). Адже ще до президентської адміністративної реформи міністр освіти і науки Дмитро Табачник скоротив у своєму відомстві науковий департамент, а тих кількох працівників, які лишилися, очевидно, замало для координації зусиль майже 10 тис. дослідників з університетських науково-дослідних лабораторій і десятків тисяч професорів, доцентів, аспірантів і старшокурсників на кафедрах.

Основою основ сучасної науки є інформація. Через бідність наші університети досі фактично не передплачували доступу до інтернет-версій провідних наукових видань світу (а платити майже \$30 за завантаження однієї-єдиної потрібної статті нашому дослідникові не по кишені). За часів міністра Івана Вакарчука вдалося відкрити централізований доступ до світових інтернет-ресурсів через Національну мережу УРАН (при цьому вартість однієї статті знизити до майже 2

грн!) Однак історик Дмитро Табачник цю діяльність згорнув...

Отже, масові наукові «прориви» на верхні позиції рейтингів найближчим часом нам явно не світять. Дай Боже хоча б зберегти за цих умов базовий науковий потенціал, який бодай залишає певний шанс на майбутнє...

Що ж до якості професорського складу, то його можна забезпечити лишень у межах університетської автономії, де академічна спільнота сама підтримує необхідний рівень творчої свободи й професійних чеснот. У тоталітарних і корумпованих вишах добрі професори не затримаються.

Наші здобутки на ниві «університетської автономії» загальновідомі. Не ідеалізую нинішнього ректорського корпусу. Очевидно, що тут потрібне оновлення. Але досі посадами поплавилися саме ті ректори, які мали високий авторитет як науковці й чимало зробили для розвитку своїх університетів як наукових установ. Заміна відомого фізика Валентина Сминтини в Одесі відбулася за сценарієм міністерства. Натомість у Донецьку вийшов «збій». Звільнений 70-річний академік-математик Володимир Шевченко не витримав тиску й від боротьби відмовився. Але на конференції трудового колективу більшість голосів несподівано набрав самовисуванець, член-кореспондент НАН зі спеціальності

«економічна кібернетика» Юрій Лисенко. Призначений міністерством в. о. ректора Петро Єгоров не набрав навіть 30% голосів (а отже, не міг претендувати на це крісло).

Те, що відбулося потім, узагалі не вкладається в жодні цивілізовані рамки. Пере-

**НАША АКАДЕМІЧНА ЕЛІТА
НЕ ВИЯВЛЯЄ ОЗНАК
ЗГУРТОВАНИХ ДІЙ
НА ЗАХИСТ СВОГО
МАЙБУТНЬОГО**

можений Єгоров звільнив переможця Лисенка (а заодно і його дружину, проректора Тетяну Лев) із роботи. На квартирі в Лисенка провели обшук. Його дружину жорстоко побили невідомі під дверима власної оселі. Увесь світ дістав предметний урок «академічних свобод по-українськи». А ректорам було продемонстровано: те саме може очікувати кожного, незважаючи на суспільний статус, підтримку колективу й минулі заслуги.

На жаль, поки що наша академічна еліта не виявляє ознак згуртованих дій на захист свого майбутнього. Президент Києво-Могилянки професор Сергій Квіт чи президент Академії наук вищої школи України професор Микола Дробноход із їхніми апеляціями до влади й громадськості є радше одинаками-романтиками. Хоча, за іронією долі, саме вони реально працюють сьогодні на те, щоб вказівка президента Януковича про наявність наших вишів на найвищих позиціях світових рейтингів бодай колись мала шанс утілитися в життя. ■

22:30
щосуботи

АЛЬБЕРТЕЙНШТЕЙН

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТБІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

РОБОЧА ГРУПА «НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ»
КОМІТЕТУ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

КРАЩІ ПРОПОЗИЦІЇ БУДУТЬ ВИНЕСЕНІ НА РОЗГЛЯД
КОМІТЕТУ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

ОГОЛОШУЄ КОНКУРС

НОВІ «НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ»

Національні проекти:

- мають стратегічно-важливе значення для **технологічного оновлення окремої галузі економіки України**, або забезпечують **розвиток окремого регіону**;
- **вирішують соціально-економічні проблеми**;
- впливають на **покращення якості життя людей**.

Формат подачі заявок на конкурс:

до 10 сторінок опису проекту (12 кегель, через один інтервал), який має містити:

- **суть проекту**;
- **опис проблеми, на вирішення якої спрямований проект**;
- **етапи реалізації**;
- **очікувані результати для економіки України, окремої галузі або регіону**;
- **орієнтовний бюджет**.

Також у додатку до конкурсної пропозиції просимо надіслати резюме її автора.

НАЦІОНАЛЬНІ
ПРОЕКТИ
ukrproject.gov.ua

Бажаючим запропонувати «Національні проекти» звертатися за адресою:
01015, Київ вул. Цитадельна 7а, тел.: (044) 254 4013

Конкурсні пропозиції та Резюме авторів надсилати: з поміткою «конкурс» В. Каськіву, ел. адреса: resume@ukrproject.gov.ua

Гра в одні ворота

Росія успішно протискує вигідні для неї енергетичні СП з Україною

Автор:
Ростислав
Павленко

Викладення історії в радянські часи передбачало певні штампи, які могли використовуватися в різних ситуаціях та ніби підкріплювали офіційну версію подій, їхніх причин і наслідків. Так, для середньовічних повстань і революцій нової доби існував штамп на кшталт: «виходячи з класових інтересів, верхівка повсталала побоялася звернутися до народу – і зазнала поразки». Хоч як дивно, ці штампи мимохіть спливають у пам'яті, коли спостерігаєш за відносинами в енергетичній галузі, особливо між Україною та Росією.

Повідомлення про створення якоїсь форми СП між Газпромом і Нафтогазом видаються черговою віхою реалізації окресленого вище типового сценарію. Отже, голова російського Газпрому Алексей Міллер розраховує, що спільне підприємство для видобутку вугільного газу в Україні буде засновано на початку 2011 року. Поки що українська сторона розлого теми не коментує, про деталі залишається тільки здогадуватися.

Однак насторожує те, що керівник Газпрому підкреслив: СП

буде створено на паритетних засадах. Від України будуть внесені газотранспортні потужності, а від Росії – потужності з видобутку. У майбутньому такі СП можуть мати катастрофічні наслідки для енергетичної безпеки України: Газпром намагається позбавити нашу країну можливості самостійно диверсифікувати джерела постачання енергосилою, зокрема за рахунок альтернативних джерел; ГТС фактично керуватиме інша держава. Утім, російські партнери полюбують видавати бажане за дійсне. На початку грудня цього року той-таки Алексей Міллер повідомив, що Газпром і Нафтогаз нібито домовилися про створення двох спільних підприємств з видобутку вугільного метану й освоєння структури Палласа на шельфі Чорного моря. Мінпалив-енерго України підтвердило обговорення цих питань, але не ухвалення рішень. Не виключено, що Газпром «поспішив» і цього разу.

Але тоді насторожує інше: громадяни України, коштом яких утримується, зокрема, й енергетична галузь, дізнаються про надзвичайно важливі для

країни рішення з вуст російських посадовців. Українська сторона має принаймні або підтвердити інформацію, або спростувати.

Звісно, ніхто не зазіхає на державну чи комерційну таємницю, які захищають певні положення переговорів у галузі енергетики. Однак успішний уряд має сам відчувати, що й коли «закривати», а що, навпаки, робити набуток гласності. Зрештою, газотранспортна система, транзитні потужності України перебувають у державній власності, а їх відчуження у будь-якій формі заборонене низкою законів. Тож неприпустимо, щоб громадяни дізналися з новин (тим більше іноземних), що держава втратила контроль над своїм стратегічним ресурсом.

Водночас та сама російська сторона надзвичайно креативна, надактивна й наступальна у використанні інформації. Власне, контрольовані джерела, видавання бажаного за дійсне, перекручування фактів – лише неповний арсенал. За різними підрахунками, тільки Газпром витрачає до \$140 млн на рік для ведення інформаційних операцій у своїх інтересах. Тож годі дивуватися, чому Україна раз по раз програє інформаційні війни і, будучи «кругом правою», вважається іншими країнами винуватою.

Нинішні можновладці, здається, бояться і не довіряють народу, яким збираються правити, більше, ніж сусідам. Це дає змогу останнім грати практично в одні ворота й домагатися незворотних інтеграційних кроків «не миттям, так катанням», добиваючи й добиваючи м'яч, аж поки не буде забито гол.

Більша відкритість влади до громадян і спроможність чітко пояснити свою позицію зміцнили б цю позицію і дали б додаткові важелі на переговорах. Це розуміє й активно використовує російська влада. Українська ж, «виходячи з класових інтересів, боїться звернутися до народу». ■

Мелодія
Ти моя
Всеукраїнська
радіомережа

З НОВИМ РОКОМ

та Різдва Христового!

Київ (101,1 МГц) • Дніпропетровськ (101,5 МГц) • Донецьк (102,6 МГц) • Дубровиця (105,3 МГц) • Запоріжжя (107,9 МГц та 71,51 МГц) • Зарічне (107,1 МГц) • Кам'янець-Подільський (102,8 МГц) • Карлівка (105,5 МГц) • Кіровоград (105,8 МГц) • Ковель (102,7 МГц) • Ковтоп (107,1 МГц) • Краматорськ (106,2 МГц) • Красноармійськ (103,3 МГц) • Кривий Ріг (104,7 МГц) • Луганськ (101,1 МГц) • Луцьк (105,5 МГц) • Львів (107,2 МГц) • Мелітополь (103,2 МГц) • Миколаїв (105,1 МГц) • Одеса (101,4 МГц) • Первомайськ (105,5 МГц) • Підгайці (102,4 МГц) • Полтава (105,0 МГц) • Рахів (105,1 МГц) • Рівне (101,4 МГц) • Севастополь (103,7 МГц та 73,3 МГц) • Сімферополь (100,6 МГц) • Снятин (101,8 МГц) • Старобільськ (104,2 МГц) • Суми (105,1 МГц) • Тернопіль (104,9 МГц) • Харків (103,0 МГц) • Хмельницький (102,5 МГц) • Херсон (104,4 МГц) • Хуст (106,8 МГц) • Чаплинка (106,4 МГц) • Чернігів (101,3 МГц)

Всеукраїнська радіомережа «МЕЛОДІЯ»

03057, м. Київ, вул. О. Довженка, буд. 14, 3 пов., офіс 155. Тел./факс (044) 455 96 51. Рекламний відділ (044) 455 96 55.

www.melodiya.ua

Ліцензію видано Напродою з питань телерадіомовлення та радіомовлення, серія НР № 0855 від 23.04.2003 р.

Наша дорога міліція

Керівництво МВС розгорнуло нечувану досі закупівлю всього необхідного для силової структури.

Ціни завищуються інколи в кілька разів

Автор:
Юрій Ніколов

Будь-яка політична сила, прийшовши до влади, передусім опікується своєю безпекою. Принаймні так відбувається в країнах третього світу. Оскільки Партія регіонів виявляє більше симпатій до керованої демократії російського та китайського зразка, не слід дивуватися, що Міністерство внутрішніх справ одразу з приходом донецької команди Анатолія Могильова (більш ніж половина заступників міністра, як і їхній бос, – вихідці з Донбасу) здійснило масштабні закупівлі техніки, необхідної для функціонування правоохоронного органу. Однак нові керманічі виявилися надто «голодними» до перспектив, які відкриває монопольне управління такою потужною конторою з багатомільярдним бюджетом. **Тиждень** проаналізував офіційно опубліковані у «Віснику держзакупівель» звіти МВС про цьогорічні придбання й знайшов кілька угод, якими мають зацікавитися слідчі. Але вже з інших правоохоронних органів...

ТОВАРИ ПОДОРОЖЧАЛИ В РАЗИ

Вагоме підґрунтя для підозр – придбання бронезилетів. Торік МВС купувало їх у ТОВ «Матеріалознавство» (воно виграло відкритий тендер) по 1804 грн за штуку. У 2010-му цю саму фірму обрали за процедурою «закупівля в одного учасника», яка передбачає, що МВС обирає продавцем кого хоче й придбає в нього товар за вказаною продавцем ціною. Тож не дивно, що цього разу бронезилети коштували 6596 грн, тобто втричі дорожче, ніж рік тому.

Викликає питання також закупівля в АТЗТ «Компанія «Са-

турн Дейта Інтернейшенл» вимірювачів ступенів сп'яніння типу «Драгер 6810». Вони обійшлися департаменту ДАІ в 15,92 тис. грн за штуку (загалом придбано 148 шт. на 2,37 млн грн). Між тим навіть поверховий пошук в Інтернеті засвідчив, що ці самі алкотестери можна було б придбати майже вдвічі дешевше. Але в іншій фірми.

Зміна продавця уніфікованих валіз для огляду місця подій теж призвела до майже дворазового здорожчання товару. Рік тому ТОВ «ПКФ «Інжен» продавало їх міліціонерам по 5,7 тис. грн за штуку, а 2010-го їх купували в ТОВ «Експертні системи плюс» по 8,4 тис. грн (загалом 952 комплекти на 8 млн грн).

Ще інтимніші стосунки у МВС склалися з продавцями радарів для дистанційного вимірювання швидкості типу TruSAM. У минулі роки міліціонери купували російські «Візири», які викликали нарікання водіїв на недостовірність даних. Тепер це питання вирішили закрити, озброївшись приладами, які не тільки автоматично фіксують перевищення швидкості, а й тримають супутниковий зв'язок із системою GPS, тож порушник правил отримує як фото його авто під час перевищення, так і фрагмент карти з вказаною точкою зйомки, тобто місця порушення правил.

Звичайно, розширення функціоналу тягне за собою додаткові витрати. TruSAM коштував приблизно втричі дорожче від «Візірів» – 99 999 грн за штуку (у жовтні придбано вже близько сорока приладів). Проте видання «Дорожній контроль» з'ясувало, що ці прилади у світі коштують набагато менше – близько 15 тис. грн, що всемоєр дешевше, ніж у ПП «Діректон» для українського МВС. І дешевше від славнозвісних «Візірів».

КАРТИНА МАШИНИМ МАСТИЛОМ

З приходом Могильова МВС не шкодувало грошей на обмундирування й обладнання для своїх бійців. Кулезихисні шоломи по

3,3 тис. грн та щити по 9,1 тис. грн (вартість одного квадратного метра житла в Києві), захист для рук і ніг по 500 грн, наручники по 123 грн. А відмінникам служби – заохочувальні відзнаки по 93 грн.

Тиждень систематизували дані про вартість обладунків та міліцейських строїв і зобразили це на малюнку. Сподіваємося, що ця картина наочно покаже вартість одного міліціонера для платника податків. Але ще не все. Адже правоохоронці мають на чомусь їздити.

Про «Кадиллак» міністра не згадуватимемо, бо Могильов устиг здихатися цього VIP-позашляховика. А ось аналіз інших міліцейських придбань на авторинку засвідчив, що в МВС є свої улюбленці. Цього року найбільшими постачальниками міліцейських «стаєнь» стали структури нашоукраїнця Петра Порошенка (39,45 млн грн). На другому місці колишній бютівець Таріел Васадзе (28,15 млн грн). На третьому – регіонал Дмитро Святаш (14,28 млн грн). Це за даними з початку року по листопад.

Решта автотрейдерів відстають щонайменше втричі. Хоча всіх їх поєднує загальна любов МВС до купівлі найдорожчих версій авто. Наприклад, у васадезьського підприємства куплено 140 «Ланосів» по 83 тис. грн кожен. Хоча за просто можна було б придбати в того самого васадезьського «АвтоЗАЗу» тисяч на десять дешевше.

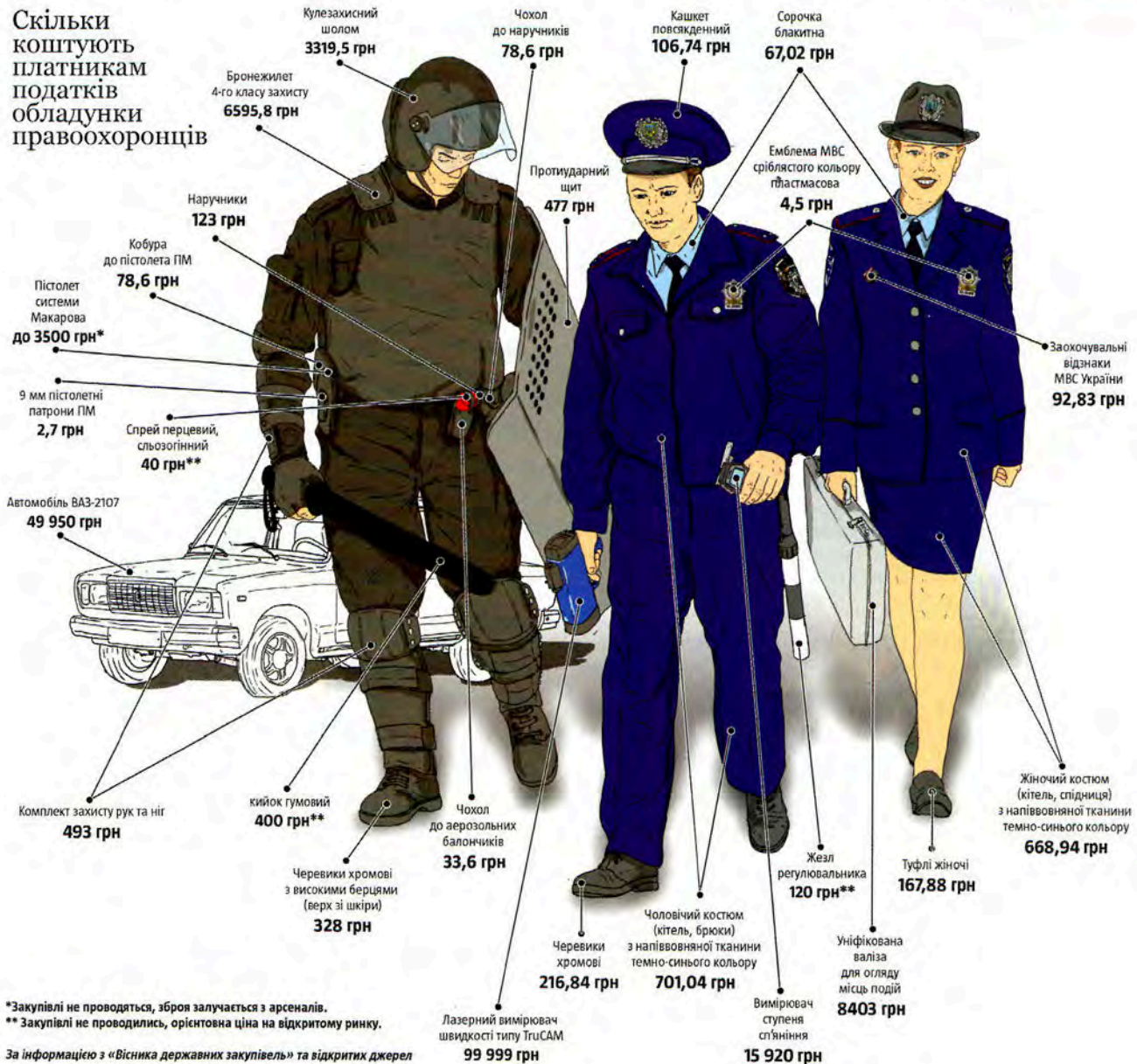
Здавалося б, що може бути простіше, ніж ВАЗ-2107. Але й «Жигулі» були придбані по 49,95 тис. грн, що на сьогодні є найдорожчою пропозицією поміж продавців. Навіть тут можна було б заощадити по три-чотири тисячі, а оскільки йдеться про закупівлю понад півтисячі авто, то економія вимірювалася б у мільйонах.

ВОРОНА МОГИЛЬОВА ТА ДЖАРТИ

«Купеческий» розмах при витрачання державних коштів Міністерство внутрішніх справ по-

Скільки коштують платників податків обладунки правоохоронців

*Закупівлі не проводяться, зброя залучається з арсеналів.

** Закупівлі не проводились, орієнтовна ціна на відкритому ринку.

За інформацією з «Вісника державних закупівель» та відкритих джерел

чало демонструвати, коли Анастолій Могильов призначив керувати міліцейськими закупівлями Дмитра Ворону.

30-річний юрист із Макіївки робив кар'єру під крилом макіївського регіонала Василя Джарти. Працював його помічником, коли той був міністром екології, став засновником кількох фірм, які причетні до користування надрами України. До речі, їхня юридична адреса – у Музейному провулку в Києві: урядова будівля, де шість років тому розміщувався тіньовий штаб Януковича. Також там розташовані державні структури, контрольовані Мінеколо-

гії. Тому деякі нардепи вважають Ворону, так би мовити, касиром Джарти. Однак навряд чи це так, з огляду на юний вік новоспеченого заступника голови МВС.

Своєю чергою, тільки лінійний не називав Могильова креатурою Джарти. Ставши міністром екології в другому уряді Януковича, Джарти витягнув із Макіївки майбутнього міністра на посаду головного мільйонера Автономної Республіки Крим.

«Численні злочини в економічній галузі залишаються реальністю: махінації з бюджетними коштами – чого лише варті та сама тендерна коруп-

ція, розкрадання земель, зловживання владою, хабарництво, – заявив президент Віктор Янукович на урочистих зборах з нагоди Дня прокуратури 30 листопада. – Це виклики, на які я чекаю гідної відповіді правоохоронних органів, насамперед прокуратури».

Але саме до земляків із Макіївки має адресувати питання гарант Конституції. Доки підлеглі генпрокурора Віктора Пшонки заповзято вишукують злочини в діяльності попередників Януковича – Азарова, з бюджетними коштами відбувається щось надто схоже на зловживання та корупцію. ■

Горе переможеним

Відлига в Білорусі закінчилася. Натомість знову почалася зачистка країни під створення «керованої демократії»

Автор:
Зміцер
Панямонов,
Мінськ

**УКРАЇНА
І БІЛОРУСЬ**
Коли МЗС України «стурбоване не-пропорційним за-стосуванням сили проти учасників акцій протесту й журналістів...», МЗС Польщі не лише «стурбоване», а й «апелює до припинення насильства й негайного звільнення затриманих».

21–22 жовтня 2010 року в Чернігові мав відбутися фестиваль білоруського року Ve Free, проте міська влада відмовила в його проведенні, бо захід міг «знищити окремі види рослин».

Польща відкрила для українців чимало навчальних програм для поширення демократичних цінностей. Натомість Україна після Помаранчевої революції не відкрила для білорусів жодної.

День виборів у Білорусі розпочався звично: вранці викликав таксі, але так до нього й не дійшов Міхась Пашкевіч, довірена особа кандидата в президенти Уладзіміра Някляєва. Невдовзі рахунок затриманих у регіонах та столиці активістів різних кандидатів пішов уже на десятки. Після сутички з міліцією у Мінську сам Някляєв залишився лежати непритомним, і його довелося відвезти у шпиталь. Опозиція втратила бійця.

ПЛОЩА-2010

На Кастричніцькій площі, однак, о 20:30 вже зібралось близько 20 тисяч прихильників опозиції. На сходах Палацу культури профспілок встановили таку-сяку апаратуру. По черзі виступають кандидати в президенти та їхні довірені особи. Чути їх доволі погано, тому заклик Мікалая Статкевіча «Рушимо всі разом...» залишається незрозумілим. Куди вирушати? Кандидати спускаються сходами та прямують у бік Адміністрації президента. Натовп сполохано-схвильовано суне слідом – невже нарешті Адміністрацію брати? Очікування не виправдалися: кандидати пішли в напрямку до площі Незалежності, де міститься Будинок уряду. На-

віщо туди йти, ніхто не розуміє: Будинок уряду у вихідний день порожній, ЦВК ж перебуває у Палаці республіки на Кастричніцькій площі. Тимчасом десь «загубилися» кандидати Ярослав Раманчук та Алесь Міхалевіч. Дорогою демонстранти зірвали з будинку КДБ державні червоно-зелені стяги й поставили на їхнє місце біло-червоно-білі.

На площі Незалежності мітингувальники стикнулися з першими неприємностями: невідомо без жодних закликів кинулися до центрального входу Будинку уряду та вибили кілька шибок з дверей. За ними журналісти побачили міліцейські щити. Варто зазначити, що цими дверима зазвичай майже не користуються. Кандидати вигукують, що це провокація, вимагають зустрічі з силовими міністрами, генпрокурором, Лукашенком. Підбурені провокаторами демонстранти знову йдуть бити шибки урядової будівлі, з якої зненацька вириваються міліція та ОМОН. Людей б'ють, дехто в крові лежить на асфальті, у натовп кидають димові шашки. ОМОН розрізає маніфестацію на дві частини, демонстрантів витискають з площі, лупцюючи дубинками. Під'їжджають 16 машин з військовослужбовцями

внутрішніх військ та чотири автотраки, до яких закидають людей.

На цьому Площа-2010 (а точніше, її перший день) закінчилася. Результат: за офіційними даними, було затримано 639 осіб. Затримані й відразу доправлені в слідчий ізолятор КДБ кандидати Ригор Кастусьов, Мікалай Статкевіч, Віталь Римащевські, Андрей Саннікав, Дзмітрій Ус. Зі шпиталю викрадений Уладзімір Някляєв. Вдома заарештували Алесь Міхалевіча. Площа не протрималася й трьох годин. Були затримані 25 представників як білоруських, так і зарубіжних ЗМІ. 21 журналіст скуштував кийків, черевиків та кулаків міліціонерів. Не рятували ані посвідчення, ані жилети з написом «преса».

ЕПІЛОГ

20 грудня по всій країні безупинно відбувалися арешти активістів. Розпочалися вже й суди, адже місця в СІЗО не вистачає. Затриманим дають переважно адміністративний арешт терміном від 10 до 15 діб або накладають штрафи від мільйона білоруських рублів (2650 грн) і вище. Новообраний (за офіційним результатом здобув 79,67%) президент Лукашенко тимчасом проводить прес-конференцію.

БІЛОРУСАМ ХОЧЕТЬСЯ СПОКІЙНИХ ЗМІН

Напередодні подій на мінській площі Незалежності **Тиждень** поспілкувався з одним із лідерів демократичних сил Білорусі Аляксандром Мілінкевічем

Записав
Михайло Глуховський

У. Т.: Що ви зараз відчуваєте?

– Шоразу, коли люди організуються для протестів, вони сподіваються на зміни. Сьогодні також. Адже влада сама по собі не може змінитися, якщо суспільство цього не прагне.

У. Т.: Чи готові білоруси до змін уже сьогодні?

– Думаю, так. Більшість людей, навіть літні люди хочуть змін. Однак не кривавої революції, а спокійних змін.

ФОТО: AP

КОЖНОМУ СВОЄ. Родичі та друзі затриманих на площі Незалежності демонстрантів намагаються під тюремними мурами з'ясувати долю своїх близьких. Тим часом нижня палата білоруського парламенту ратифікувала всі документи для створення Єдиного економічного простору з Росією та Казахстаном

Схвально оцінює дії силових структур, лає спостерігачів ОБСЄ, зневажає опонентів на виборах. Посли країн Євросоюзу демонстративно відмовляються відвідувати цей захід.

Зовнішньополітично Білорусь опинилася в звичній «прилукашенківській» ситуації: ОБСЄ та США вибори не визнали. МЗС Литви, Чехії, Німеччини, Італії, Франції, Словаччини, президент Польщі Броніслав Коморовський, голова Європарламенту Єжи Булова, верховний представник ЄС Кетрін Ештон та інші західні політики засудили «брутальні дії білоруської влади». Євродепутат Яцек Протасевич, голова делегації Європарламенту зі зв'язків з Білоруссю, виступив

за зміну політики щодо цієї країни. «Відлига закінчилася», – сказав він.

Пообід 20 грудня після допитів у КДБ відпустили екс-кандидатів Дзмітрія Уса та Ригора Кастусьова. «Знайшовся» і Яраслав Раманчук, який вранці виступив із заявою, в якій відмежувався від подій 19 грудня та засудив своїх колег, котрі «повели людей на площу Незалежності». Ввечері він уже стояв поруч із Лукашенком та... розмовляв про економіку та долю свого однопартійця, затриманого голови Об'єднаної громадянської партії (ОГП) Анатолія Лябедзькі. ОГП засудила дії Раманчука, а відомий білоруський політолог Віталь Сіліцький оголосив про вихід із партії, заступник голови

якої (Раманчук) робить такі заяви перед телекамерами.

Міністерство юстиції виступило з погрозами. «Якщо партія чи громадське об'єднання брали участь у масових безладах, то ми ставитимемо питання про їхню ліквідацію», – повідомив міністр юстиції Білорусі Віктор Галаванав. Фактично йдеться про всі політичні й громадські опозиційні структури. А отже, почалася зачистка політичного простору країни під створення «керованої демократії». На це, до речі, вказав під час своєї пресконференції і Лукашенко, зауваживши: «Більше безглуздої демократії, безладної демократії у країні не буде. Ми не дамо розірвати країну». Українці, це вам нічого не нагадує? ▮

У. Т.: Але протест нині сильніший, ніж виступи за. Тобто люди радше проти президента, ніж за когось із лідерів опозиції. То про які зміни може йти мова?

– Ви маєте рацію, у цьому й є проблема. У 2001 та 2006 роках ми робили спроби здійснити кольорову революцію проти авторитарного керівника. Тоді об'єдналися всі: й праві, й ліві. Я проїхав усю країну. Люди прагнуть змін, але не хочуть жити в страху, тому не хочуть революцій. «Ви нам доведіть,

що коли ви прийдете до влади, буде краще», – кажуть мені люди. Сказати їм, що ми зараз перемаємо, а завтра між собою розберемося, замало.

У. Т.: Амбіції опозиційних кандидатів вищі за демократичні цінності і за потребу єднання?

– На жаль, у політиці без амбіцій не обійтися, без егоїзму також. Якщо вони не змогли об'єднатися, то й людям важко визначитися, за кого голосувати.

У. Т.: Як поразка помаранчевої влади в Україні позначилася на опозиції та громадянах вашої країни?

– Насамперед вона впливає на громадян. Коли перемагали кольорові революції в Україні, Грузії, це сприяло тому, що громадськість менше боялася влади. Хоча для мене ваша революція – це не Жовтнева і не Французька. Ваш переворот був революцією духу. Люди прийшли і сказали: ми громадяни. Таку революцію ми б хотіли, якби ви мали явні успіхи після неї. ▮

ГРОНА ГНІВУ.
15 грудня на площі Київського вокзалу в Москві, де зібралися кавказці та російські націоналісти, тільки жорсткі дії правоохоронців запобігли початку міжетнічної різанини

ФОТО: REUTERS

Держава без волі

Глибинна причина націоналістичних заворушень у Москві криється в небажанні російської влади проводити нагальні й водночас вкрай болючі реформи в країні

Автор:
**Сергей
Долмов,
Москва**

Такої атмосфери страху й напруженості в Москві не було від часів терактів у метрополітені. Минув уже певний час після сумнозвісних заворушень на Манежній площі, а столиця Росії і далі перебуває в стані облоги. Вулиці міста й станції метро патрулюють посилені загони міліції. Лише 18 грудня в Москві «з метою запобігання несанкціонованим акціям протесту та міжнаціональним конфліктам» було затримано понад 1000 осіб. За таких обставин приїжджі залишаються вдома, але якщо в них і виникає потреба вийти в місто, то вони всіляко намагаються не повертатися додому ввечері на метро.

Водночас наше суспільство наполегливо шукає винуватців

трагедії. І думки розходяться. Частина москвичів, і не лише націоналісти, звинувачують в усьому кавказців, які, приїхавши до столиці, поводяться по-хамськи. «Я стомилася від того, що на вулицях чую на свою адресу непристойні жарти, які відпускають зграйки кавказців, – жаліється Наталя, модель і студентка одного з московських вишів. – Наші чоловіки мають бити будь-кого, хто нахабно поводить в метро чи на вулиці, їм не можна дозволяти тішитися своєю безкарною нахабністю». Представники кавказьких діаспор вважають, що причиною заворушень стали ксенофобія та ісламофобія в російському суспільстві. Влади звинувачує в усьому опозицію, яка «вперто

вводить у моду несанкціоновані акції». Опозиція, навпаки, звинувачує в усьому владу.

Усі сторони в чомусь мають рацію, проте жодна не хоче (боїться?) дивитися в корінь проблеми. Ніхто не хоче (боїться?) визнати, що ці події – це насамперед стихійний протест мас. Незгода, основною причиною якої є цілковитий провал національної політики в Росії, а також недієздатність російської правоохоронної системи, її неспроможність захистити власних громадян. Безсильність влади завжди породжує самоорганізацію мас. Особлива небезпека нинішньої ситуації в тому, що цей протест набув форми націоналізму, його прояву в дії. Поширення ідей переваги однієї

національності над іншою – найстрашніша внутрішня загроза для існування багатонаціональної країни. І російська влада, і суспільство усвідомлюють цю небезпеку, знають рецепти боротьби з нею, проте не мають волі та сміливості діяти.

ПРО ІДЕЮ ТА ПРАВО

У світі не так уже й багато успішних багатонаціональних країн. Досвід показує, що розвиватися вони можуть або на основі жорсткого підпорядкування всіх національних груп закону, тобто за умов реального верховенства права, як-от у Сінгапурі, або завдяки потужній наднаціональній ідеї, віра в яку має об'єднати всі етноси країни, як це було в тому-таки СРСР. У сучасній Росії немає ані першого, ані другого.

Упродовж 20 років після розпаду Радянського Союзу російська влада так і не спромоглася витворити загальноросійську ідеологію (неокомсомольські об'єднання на кшталт «Наших» до уваги навіть не беруться). Багато хто в країні не вважає себе росіянином. Суспільство й нині сегментоване за національно-конфесійними ознаками. І влада не вдається до якихось заходів, спрямованих на формування загальнонаціональної ідентичності. Ба більше, з тактичних міркувань заради, так би мовити, стабільності вона підтримує ідеї шовінізму в низці національних республік, зокрема північнокавказьких (Чечня – на першому місці). Одверті вияви ксенофобії на Кавказі щодо етнічних росіян у Москві називають лише «культурною специфікою регіону». Федеральний центр запліщив очі на протести в Дагестані, коли на посаду голови Управління федеральної податкової служби республіки був призначений Владімір Радченко, росіянин за національністю, тоді як за місцевою традицією цю посаду мав би обійняти лезгин. Водночас голова іншої кавказької республіки заявляє, що дівчина з його народу не може виходити заміж за чоловіка з іншого народу.

Брак національної ідеї, яка об'єднала б усіх, міг би компенсуватися ефективною правоохоронною системою, однак така в Росії відсутня. Отже відбувається самоорганізація суспільства. З погляду соціальної захи-

щеності, етнічні росіяни та представники кавказьких народів опинилися в цілком різних умовах, особливо яскраво ця нерівність помітна в таких великих мегаполісах, як Москва. Наприклад, у росіян інститутів самоорганізації немає. У них розвинена традиція «сильної руки», і народ давно доручив захищати свої права владі. І коли ця влада безсилна, вони стають беззахисними. У кавказців усе інакше. Через брак традиції власної державності в них досі дуже міцні сімейно-родові інститути захисту індивідів. Кавказець впевнений, що свої його не кинуть – і саме це дає йому відчуття захи-

ЗАРАДИ СТАБІЛЬНОСТІ ВЛАДА ПІДТРИМУЄ ІДЕЇ ШОВІНІЗМУ В НИЗЦІ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕСПУБЛІК

щеності, зокрема, у конфліктах з тими, кого не можуть захистити ні держава, ні родичі. І відчуття безкарності посилюється.

ЗА КРОК ДО ПЕРВІ

Ці сутички та безкарність кавказьких хуліганів призвели до того, що молодь, яка не має кланової традиції, намагається розвинути в собі відчуття захищеності, об'єднуючись у «зграї» – організовані злочинні угруповання або фанатські групи. І фактично вони почали існувати за тими самими принципами, що й кавказькі діаспори, яких вони зневажають. Тут і поділ навколишнього світу за принципом «свій-чужий», і беззастережний захист «своїх», і культивування ксенофобії. Щоб у цьому пересвідчитися, достатньо відвідати один із домашніх матчів московських футбольних клубів ЦСКА або «Спартак». Точнісінько, як і кавказькі бандити, націоналістично налаштовані угруповання російської молоді почали зачищати вулиці Москви від «чужих», тобто від ні в чому не винних таджицьких будівельників, киргизьких двірників та перехожих кавказької зовнішності. Як і кавказькі бандити, націоналісти відчули власну безкарність. І 11 грудня у відповідь на побутове вбивство з хуліганських міркувань свого «брата» влаштували масовий погром

на Манежній площі з побиттям безвинних людей.

Розлючені кавказці зібралися 15 грудня біля Київського вокзалу, щоб «висловити свій протест». Про форму протесту багато може сказати той факт, що після масових затримань міліція вилучила близько 400 одиниць різної зброї – від ножів до арматури й травматички. Експерти переконані, що цим справа не закінчиться, і найближчим часом Московською може прокотитися нова хвиля міжетнічних заворушень. В інтернеті вже гуляють розповіді про міфічну лють кожної зі сторін під час сутичок: кидання росіян під потяги метро, вбивства кавказців на вулицях, масові викрадення російських дівчат людьми на автівках із північнокавказькими номерами. І водночас лунають заклики до помсти. Печальним підсумком націоналістичної вакханалії може стати міжнаціональний розбрат у багатонаціональній Росії.

Оптимізму додає лише те, що сьогодні ситуація ще не сягнула точки неповернення. Далеко не вся молодь вийшла на вулиці бити «чужих». Багато хто, навіть гарячі хлопці з Кавказу, розуміли, що це не вихід зі складного становища. «Я спочатку також хотів піти до Київського вокзалу, щоби висловити свій протест, сказати, що ми в Москві не гості, а в себе вдома – в Росії, – розповідає вірменин Арсен. – Але коли прочитав, що присутніх там затримують із холодною зброєю та травматикою, зрозумів, що туди стягувалися ті самі дурні, нікчемні нацисти, котрі громили Манежку. Тільки цього разу вони були не росіянами, а кавказцями. Я не хотів мати з ними нічого спільного».

У держави є ще час виправляти помилки в міжнаціональній політиці та принаймні провести по-справжньому глибоку реформу російської міліції. Щоправда, мало хто вірить, що країна спроможна впоратися з цим викликом. Найімовірніше, всі сили використовуватимуть події на Манежній площі лише для реалізації своїх вузькогрупових тактичних інтересів. Із самим же явищем ніхто боротися не буде – і безвольна держава й далі котитиметься до розпаду. ■

МАСОВІ МІЖЕТНІЧНІ СУТИЧКИ В РОСІЇ: від Кондопоги до погрому на Манежній площі

2006

ВЕРЕСЕНЬ

Кондопога, Карелія. Масові сутички між місцевими мешканцями (росіянами) і представниками кавказьких діаспор. Причина – масова бійка між росіянами й чеченцями, внаслідок якої загинуло двоє росіян. Зіткнення супроводжувалися погромами крамниць, що належали кавказцям. Від безчинств мусили рятуватися 30 кавказьких родин. Було затримано 109 місцевих мешканців. «Якщо карельська влада не в змозі знайти форми та методи врегулювання ситуації, то ми самі зможемо вдатися до засобів, здатних повернути її в правове русло», – заявив тоді президент Чечні Рамзан Кадіров. За результатами слідства було засуджено до покарання 14 росіян і 6 чеченців.

ЖОВТЕНЬ

Богандінське Тюменської області. Зіткнення, що спалахнули між місцевими мешканцями (росіянами) і представниками вірменської діаспори. Причина – бійка на дискотеці, що переросла в масове протистояння із застосуванням вогнепальної зброї. За словами жителів, у сутичці взяли участь приблизно 200 осіб, озброєних мисливськими рушницями й автоматами Калашнікова. Загинуло п'ятеро кавказців. За версією російського МВС, билися близько 30 людей, а постраждали лише два вірмени. 20 кавказців було заарештовано.

22 ГРУДНЯ

Лагунний неподалік райцентру Южно-Курильськ, що на острові Кунашир. Бунт у кулемтно-артилерійському полку. 140 військово-службовців-кавказців (чеченців та дагестанців) ледь не влаштували розправи над офіцерами і прапорщиками військової частини. Причина – конфлікт чергового по частині з солдатом-чеченцем, внаслідок чого черговий поранив солдата з табельної зброї. Сутичку зупинила міліція на чолі з місцевим начальником РВВС та прокурором району. Під час слідства з'ясувалося, що солдати-кавказці майже рік тероризували населення пограбуваннями, зчиняли бійки з місцевими, нападали на патрулі міліції.

2007

ЛЮТИЙ

Новоолександрівськ Ставропольського краю. Масові сутички між місцевими мешканцями (козаками-росіянами) та кавказцями (вірменами та грузинами). Причина – вбивство місцевого отамана Терського козачого війська Андрія Ханіна. Вночі після замаху спалахнули сутички між козаками і кавказцями, які супроводжувалися погромами ларків і спаленнями крамниць, що належали кавказцям.

ТРАВЕНЬ–ЧЕРВЕНЬ

Ставрополь. Міжнаціональне протистояння між місцевими мешканцями (росіянами) та чеченцями. Причина – побутова суперечка, що закінчилася масовою бійкою 24 травня із застосуванням холодної та вогнепальної зброї. Кількість учасників – 300–400 осіб. Щоби розігнати бійку, міліціонери відкрили вогонь у повітря. Двоє загинулих (кавказці), одного із них застрелив міліціонер. Проти ночі на 3 липня (на 9-й день після сутички) знайдено вбитими двох студентів-росіян. Почали ширитися чутки про помсту кавказців. Поховання обох студентів переросло в стихійний мітинг «Слов'янський сход» у центрі міста. Близько 700 осіб заходилися «громити чеченців». Їх розігнав ОМОН. Було затримано 51 особу. Пізніше міліція повідомила, що студентів убито з метою пограбування і що вбивці – росіяни.

19 ЧЕРВНЯ

Манежна площа в Москві. Масова бійка між росіянами та кавказцями (чеченцями, вірменами й дагестанцями). Причина – сутичка, що сталася напередодні між росіянами та кавказцями. Останні влаштували на Манежній танцювання лезгинки і напали на хлопців-росіян, які проходили повз них із російським прапором. Наступного дня прямо в центрі Білокам'яної спалахнула бійка між росіянами і кавказцями із застосуванням обрізків труб та арматурних прутів. Загальна кількість учасників сягнула 100 осіб. Було затримано 28 росіян і 15 кавказців. Повідомляють про одного постраждалого, який дістав ножове поранення.

10 ЛИПНЯ

Зеленоград, Підмосков'я. Міліція запобігла масовій бійці між тамтешніми мешканцями (росіянами) і кавказцями. Причина – вбивство підлітка-росіянина кавказцями. Після цього в місті почастішали сутички між молодіжними групами кавказців і росіян. Кульмінація ледь не настала 10 липня. На бійку зібралось близько 300 осіб. Міліція затримала 35 людей, зокрема 15 неповнолітніх.

СІЧЕНЬ

Білореченськ Краснодарського краю. Масові сутички між місцевими мешканцями та мігрантами з Вірменії. Причина – побутова суперечка на дискотеці, що переросла у масові зіткнення по всьому місту. Одна особа потрапила до лікарні з переломами руки і ребер. Одного затримали.

ЛИПЕНЬ

Карагай Пермського краю. Масова бійка між місцевими мешканцями (росіянами) і кавказцями. За версією свідків, конфлікт спалахнув між азербайджанцями та росіянами внаслідок інциденту на будівництві. За даними МВС, сутичку спричинив побутовий конфлікт між росіянами і чеченцями. Повідомляють про двох загиблих і п'ятьох поранених росіян.

15 ВЕРЕСНЯ

Солнечногорськ, Московська область. Масова бійка між місцевими мешканцями (росіянами) і мігрантами з Узбекистану. Причина – суперечка мігрантів з продавщицею магазину, за яку вступили місцеві мешканці. Постраждало дев'ять осіб: двоє вбитих і семеро поранених.

З ЛИПНЯ

Нижній Новгород. Масова міжнаціональна бійка між вихідцями з Кавказу із застосуванням біт, молотків та залізних прутів. Кількість учасників – 80 осіб. Сутичку припинила міліція. Було затримано 21 особу.

19 ЛИПНЯ

Закрите територіальне утворення Знаменськ, місто неподалік військової ракетної бази «Капустин Яр», Архангельська область. Масова бійка між місцевими мешканцями (росіянами) і чеченцями. Причина – побутова чваря, яка переросла в масову бійку із застосуванням ломів, ланцюгів, холодної та вогнепальної зброї. Кількість учасників – приблизно 150 осіб. Унаслідок бійки загинув один росіянин, кілька учасників дістали поранення. Було затримано 17 осіб.

2 СЕРПНЯ

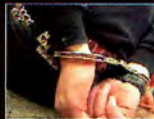
Нижній Новгород. У День десантника відбулася масова бійка між колишніми десантниками (росіянами) і кавказцями. Причина – побутова суперечка. Кількість учасників – близько 100 осіб (30 десантників і приблизно 70 кавказців). Розгортанню бійки завадила міліція. По медичну допомогу звернулися восьмеро десантників (одного госпіталізовано) і 15 кавказців (з колотими та різаними ранами).

26 ЛИПНЯ

Дитячий табір «Дон» біля Туапсе Краснодарського краю. Масова бійка між місцевими мешканцями (росіянами, вірменами) та чеченськими підлітками. Причина – троє чеченців побили дівчинку-росіянку. Сутичка переросла в масову бійку, в якій взяли участь 300 чеченців і 400 місцевих мешканців. Три особи госпіталізовано, ще десять дістали поранення.

30 СЕРПНЯ

Ростов-на-Дону. Міліція запобігла масовій сутичці між місцевими мешканцями (росіянами) і кавказцями. Кількість учасників – понад 200 осіб.

ЖОВТЕНЬ

Кімовськ Тульської області. Міліція насили встигла запобігти масовій сутичці між місцевими мешканцями і вихідцями з Кавказу (чеченцями й дагестанцями). Загальна кількість учасників – близько 370 осіб.

ЛИСТОПАД

Новий Уренгой. Масова бійка між чеченцями і калмиками. Причина бійки – ДТП, що переросла в бійку, під час якої загинув один калмик. Протистояння вилилося в масові сутички та погроми магазинів і кав'ярень, що належали обом сторонам. Загалом у бійці взяло участь понад 100 осіб від кожної сторони.

ЛИСТОПАД

Зеленокумськ Ставропольського краю. Масова сутичка місцевих мешканців (козаків-росіян) із чеченцями. Причина – за версією козаків, чеченці намагалися згвалтувати місцеву мешканку. Чеченці звинуватили козаків у безпідставному нападі на себе. Семеро козаків отримали вогнепальні поранення, троє госпіталізовано. Кількість учасників конфлікту – понад 100 осіб.

ЛИСТОПАД

Хотьково, Підмосков'я. Масове зіткнення між місцевими мешканцями (росіянами) та вихідцями з Таджикистану. Причина – бійка між росіянами й таджиками, внаслідок якої один росіянин загинув і ще один був важко поранений. Сутичка призвела до мітингів, які ледь не переросли в погроми. Місто покинули усі мігранти.

ГРУДЕНЬ

Стихийний марш на Ленінградському шосе в Москві. Причина – звільнення з-під варти п'ятьох із шести затриманих підозрюваних у вбивстві футбольного вболівальника ФК «Спартак» Єгора Свірідова. Кількість учасників – близько 1000 осіб. Дорогою фанати вигукували нацистські гасла. Продовженням інциденту став безлад 11 грудня на Манежній площі.

І знову Путін

На 90% можна бути впевненим,
що до 2024 року Росією правитиме
Владімір Путін

Автор:
Матвій Ганапольський

ПУТІН

Безумовно, у Росії з її авторитарними традиціями лідер держави – завжди цар, хай там як називалася б його посада. Типовий росіянин любить «костюмних персонажів»: суворий вигляд, чоловічість, тверезий погляд. Останнє в особливий пошані – після Бориса Єльцина, стиль життя якого в цьому сенсі був неідеальним, спортивний Владімір Путін із його народними слівцями та висловами швидко перетворився на кумира.

Популярності поміж народу додали кілька точних ударів: ув'язнення Міхаїла Ходорковського, переслідування Бориса Березовського, який і привів Путіна до влади, та надто вже виснажлива, проте завершена активна воєнна фаза в Чечні. Останньою краплею стали два теракти: захоплення театральної зали на Дубровці та Бесланська трагедія – атака на школу й масова загибель учнів. Багато хто вважає їх поворотними у свідомості Путіна. Так чи інакше, а подальші події свідчать про принципові кроки до демонтажу тієї нехай слабкої, але демократії, що існувала на той час у Росії.

Путін розігнав телеканал НТВ, який, на його думку, не так висвітлював події на Дубровці, а його власника Владіміра Гусінського змушує буквально втікати за кордон. Арештовують та ув'язнюють Ходорковського, не приховуючи політичного підтексту: він-бо насмілювався фінансово допомагати комуністам, не узгодивши це з Путіним, а той їх терпіти не може.

Саме тоді вперше апробовано дві головні путінські технології: «легальну брехню» (коли по телевізору говорять те, що в житті обов'язково навпаки) і

«непорушність Конституції» (з приводу її цілковитого ігнорування). Саме тоді Путін усвідомив силу та вирішальне значення телебачення в Росії.

Ліквідується виборність губернаторів під приводом того, що до влади проникають кримінальні елементи, скуповуючи владу на місцях. Набуває окреслених рис партія «Єдина Росія», до якої Путін не вступає, але отримує неможливу в демократичній країні посаду її «неформального лідера». Водночас заговорили, власне, про саму Росію. З'явилися дискусії про суть держави. Виявилося, що Росія – велика країна, що варто бути її патріотом, що республіки колишнього СРСР – це не більше ніж дармоїди, які присмокталися до російської нафти та газу. Етапними стали роздуми про те, що РФ – «передова держава і що вся територія колишнього Радянського Союзу – зона російських інтересів». Далі ще більше: ми стали свідками цілком серйозних дискусій, що мають бути виправлені «певні історичні помилки», наприклад, треба відібрати Крим в Україні та кілька районів у Казахстані. На цьому скінчилося СНД.

На початок другої каденції Путіна було сформовано основні російські ідеологеми: в країні з'явилася «вертикаль влади», її очолював «національний лідер». Нової парадигми набуло традиційне російське «антизахідництво» – звісно, ніхто не лякав атомними бомбами та «світовим імперіалізмом», ось тільки прокремлівські ідеологи почали творити «полотна» про тотальну та принципову відмінність західного світу від Росії.

На середину другого строку здійнялася ціла хвиля справжнього культу особистості Путіна: деякі патріотичні громадяни, цілі організації, а також представники «Єдиної Росії» просили його залишитися на третій

ОДИН
У ПОЛІ ВОІН.
На своїх
телешоу
Путін не лише
звітує перед
народом, а
й розставляє
нові акценти
в сучасній
російській
ідеології.
Під час
останнього,
наприклад,
він висловив
переконання,
що Росія
перемогла
б у Другій
світовій війні й
без допомоги
України

термін або навіть пожиттєво. До хору благодійників приєдналися й молодіжні рухи на кшталт «Наших», створених кремлівським коштом задля виховання «правильної» патріотичної молоді. Усе було готове до того, щоб у демократичній країні відновити путінську «монархію», але сам Путін вирішив Конституції не порушувати й просто призначив наступника.

Так з'явився Дмитрій Медведєв.

МЕДВЕДЄВ

Знавці кремлівських інтриг оповідають, що Путін хотів прощтовхнути в президенти іншого віце-прем'єра – Сергея Іванова, але злякався його самостійності та рішучості. Він був переконаний, що Медведєв, його найближчий давній соратник по Газпрому, ніколи не порушить пакета їхніх умов. Зміст цього пакета невідомий, натомість знаним є формат його дії. Путін не заважає Медведєву бути президентом, не стоїть над ним із батоном і не «смикає за шнурочки». Медведєв повноцінно виконує президентські функції, окрім особливих питань, щодо яких вони радяться спільно. На цих консультаціях кожен має право вето, і коли хтось категорично проти, питання відкладається. Однак є ще й система «кейсів», так вони називають пакети проблем. «Кейси» перебувають у віданні одного з них, й інший не має права втручатися в «кейс» партнера. Приміром,

коли в Медведєва у вузькому колі запитали, чому він не звільнить Ходорковського, той сухо відповів: «Це не мій «кейс».

«Воля краща, ніж неволя!» – з цієї історичної фрази розпочалася президентська кар'єра Медведєва, якого ліберальна частина суспільства сприйняла мало не як другого Нікіту Хрущова. Цивільний юрист Медведєв оголосив про необхідність модернізації Росії, запропонував створити російську «Кремнієву долину» в підмосковному містечку Сколково. Завів собі сторінки на Facebook і Twitter, почав зустрічатися з рок-музикантами та висловлюватися за міцний союз із Заходом.

Утім, образ реформатора швидко згас – практично за весь термін президентства Медведєв до кінця не реалізував жодного (!) із заявлених проєктів. Понад те, усі свої ліберальні думки він проголошував майже потайки на власному блозі, за що дістав насмішкувате прізвисько «президент інтернету». На офіційних телеканалах ліберальні ідеї Медведєва не знайшли місця.

Проте в нового глави держави були й голосні заяви та навіть кроки, які шокували світову демократію: він оголосив, що відмовляється спілкуватися з Віктором Ющенком та Михайлом Саакашвілі, аж поки їх не змінить хтось інший. Із Грузією розгорілася справжня війна, сталися відлучення 20% її земель та визнання Абхазії та Південної Осетії незалежними

державами. І не слід кивати на Путіна. Навпаки, за всієї складності стосунків та ворожої риторики він із Грузією не воював. А Медведєв невпинно повторює, що саме він дав наказ про початок воєнної операції проти Тбілісі.

Так, по суті, нічого не реалізувавши, у грудні президент Росії виголошує безбарвне звернення до Федеральних зборів, не зачепивши жодної важливої теми, чого не можна сказати про його наставника.

ПРОЩАВАЙ, МЕДВЕДІ!

Путін влаштує телешоу тривалістю 4,5 години. Він сидить на тлі прапора Росії та безлико відповідає на безликі запитання

СВОЇ ЛІБЕРАЛЬНІ ДУМКИ МЕДВЕДЄВ ПРОГОЛОШУВАВ МАЙЖЕ ПОТАЙКИ НА ВЛАСНОМУ БЛОЗІ

громадян. Він прем'єр, але проблема називається «Розмова з Владіміром Путіним. Продовження». Перед нами не прем'єр країни, який звітує про виконану роботу. На екрані людина без посади, але вона йому не потрібна – це просто національний лідер, що розмірковує над непростим життям країни та готується поблажливо прийняти посаду президента до 2024-го, відібравши другий строк у Медведєва та відбувши ще два своїх – по шість років.

Акценти у виступі Путіна розставлені чітко: про фінансування Ходорковського: «Його злочини доведено. Злочинець має сидіти в тюрмі!» Про опозицію: «Вони все розтягнули при Березовському, а зараз хочуть дократи». Неважливо, що все сказане – брехня. Заперечити нікому – Путін один на екрані, він чудово розуміє роль телебачення в Росії: той, хто на екрані, – цар гори, кого там немає, того немає взагалі.

На 90% Путін очолить країну. Не можна сказати, що трапиться щось жахливе й країна загине. Просто до 2024 року пануватиме путінський стиль правління: зіпрілий, псевдопатріотичний, вуглеводневий, без стратегічної мети. Стиль втрачених можливостей.

А втім, хай там скільки Владімір Путін перебуватиме на президентському троні, його переслідуватимуть неприємні запитання, які, певна річ, ніколи не прозвучать на згаданих телешоу. Чому за роки правління найближчі його друзі перетворилися з малознаних бізнесменів на доларових мільярдерів? Куди зникли 6% акцій Газпрому, що перебували на балансі компанії на середину 2003-го? Навіщо Газпром ділився сотнями мільйонів доларів щорічного прибутку з транзиту та реекспорту центральноазійського газу з EuralTransGas та RosUkrEnergo? Навіщо держава заплатила Роману Абрамовічу \$13,7 млрд за 75% акцій «Сибнефти», націоналізація якої не була їй потрібна? Хто є справжнім власником компанії Millhouse, через яку здійснює свої операції Роман Абрамовіч? З яких таких причин державні нафтові підприємства експортують значну частку чорного золота через компанію Gunvor, власником якої є друг Путіна Геннадій Тімченко? Як так вийшло, що Gunvor, у 2000-му великий нафтотрейдер, за роки правління Путіна зосередив у своїх руках контроль над експортом російської нафти? Як сталося, що найбільшим постачальником труб для Газпрому є колишній тренер Путіна з дзюдо Ротенберг?

Вочевидь, колись Владіміру Путіну доведеться відповісти й на ці запитання. ■

Quo vadis, Україно?

Замість очікуваної стабільності в Україні західні експерти дочекалися її путінізації

Автор:
Кристина
Курчаб-
Редліх,
Польща

У просторій конференц-залі в центрі Варшави біля екрана з написом «Україна-2010: зміни чи продовження стосунків з Польщею та Німеччиною» стояли три прапори: український, польський та німецький. Прапора Росії не було, хоча це її тематика переважала у дводенних розмовах конференції. І попри те що виступали експерти не лише з названих країн, а й зі США, ентузіазму з цього приводу не було помітно. На основне ж питання – куди йде Україна: до ЄС чи до Росії – компетентної відповіді так і не дочекалися, оскільки із запрошених на конференцію представників влади та Партії регіонів ніхто не відгукнувся.

Головну тему дебатів можна сформулювати коротко: Україна йде до демократичної Європи чи повертається до російського авторитаризму? У матеріалах конференції читаємо, що правлячу коаліцію створено невідповідно до Конституції; кадрову чистку пережили лише найлояльніші до президента; у ЗМІ повернулися цензура та переслідування невідгукних

для влади телеканалів; зросло значення міліції та СБУ; опозицію зіпхнуто на маргінес. І майже неймовірно в цьому контексті звучить твердження: «Частина польських та німецьких аналітиків спершу сприйняли цей процес як консолідацію влади, необхідної для проведення суспільних та економічних реформ». Тепер же українські, німецькі, американські та польські політичні й економічні експерти мають відповіді: те, що ми бачимо неозброєним оком, є українською дійсністю на найближчі роки чи, можливо, лише минаючим спектаклем у театрі одного актора. І декларації президента Януковича про рішуче прагнення до ЄС – це правда чи фальш?

Поляки, які брали слово (президент Коморовський за посередництва листа, скерованого до учасників), запевняли, що зроблять усе можливе, щоб Україна увійшла до ЄС, особливо під час головування Польщі в цій організації від липня до кінця 2011 року. На сьогодні ж після економічної кризи Євросоюз зосередився на внутрішніх проблемах та зміцненні власної конструкції, а як підкреслив Коморовський, лише міцний союз «не втратить перспективи розширитися державами, які до цього готові». Польський міністр закордонних справ Радослав Сікорський, як-то личить дипломату, зазначав, що «покращення відносин із Росією в європейському інтересі», але відразу після цього стверджував: «недоладність пострадянських систем, при-

міром в енергетичному секторі, загальмовує цей шлях», як і «зміни виборчого закону в переддень виборів, обмеження свободи слова, пов'язаність бізнесу з політикою і відповідне зростання корупції» чи антидемократичні рішення щодо Придністров'я, де українська влада має надзвичайний вплив. Експрезидент Польщі Александр Квасневський підкреслював водночас значні досягнення попередньої влади України та її суспільства в модернізації країни. Модернізації, яку треба лише продовжити, а не, як у Росії, щойно починати.

Що ж самі українці? Леонід Кравчук нагадав, що Україна, ядерна держава, добровільно відмовилася від боеголовок та перетворилася на позаблокову, себто на країну, безпеку якої не гарантує жоден військовий союз. До конфлікту Росії з Грузією це не мало великого значення, але після цього набуло актуальності. Андрій Портнов, редактор часопису «Україна модерна», не сумнівається, що маємо справу з «путінізацією» України, але й не без вини

**ІЗ ЗАПРОШЕНИХ
НА КОНФЕРЕНЦІЮ
«УКРАЇНА-2010: ЗМІНИ
ЧИ ПРОДОВЖЕННЯ
СТОСУНКІВ З ПОЛЬЩЕЮ
ТА НІМЕЧЧИНОЮ»
ПРЕДСТАВНИКІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ
НЕ ВІДГУКНУВСЯ НІХТО**

західного світу: «Списіб створення коаліції не викликав жодних протестів Європи та США, оскільки це ціна за поліпшення відносин із Росією. Зараз спостерігаємо, як українську культуру, мову, освіту, національну тожність покладено на вівтар відносин із Кремлем, більше навіть, ніж він того собі бажав».

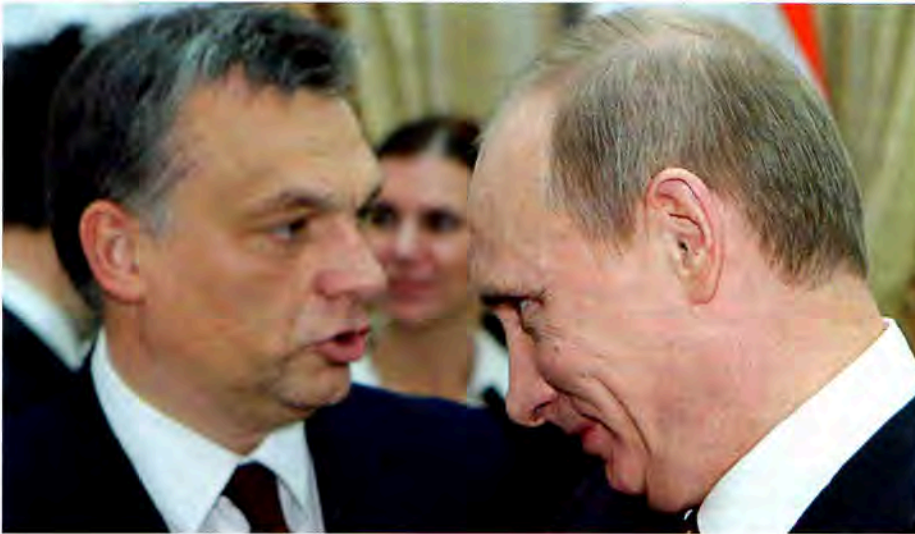
Альона Гетьманчук із київського Інституту світової політики щодо закордонної політики Януковича зазначає, що позитивом наразі є те,

чого глава держави не зробив: не відмовився від головної мети, якою є Євросоюз; не уклав митного союзу з Росією, Білоруссю і Казахстаном; не скасував діалогу з НАТО. Однак зрозуміло, що закордонну політику України формують не експерти з МЗС, а люди з президентської Адміністрації. Тож важко відповісти на запитання, ця політика впливає з інтересу держави чи поєднаних із владою кланів.

Для західних спеціалістів чи то з Німеччини, чи то з США, а також для представників польського бізнесу неузгодженням із модернізацією України є не лише гвалтування демократичних прав громадян, а й зрощування з владою та судами капіталу (що в Польщі важко уявити). Найбільшими перешкодами на шляху до цивілізаційного зближення України і Європи є корупція та безправ'я. Так звані реформи в Україні бліднуть перед дедалі більшою лавиною негативних явищ. ■

Невиконані завдання

Східна Європа вилізла з економічної прірви. Однак деякі політичні тенденції похмури

Песимісти кусають лікті. Попри їхні найгірші прогнози, жодна з екс-комуністичних країн Східної Європи поки що не знала дефолту чи навіть девальвації. Натомість більшість із них відновлюють сили після фінансової кризи, яка рік тому, здавалося, передвіщала не лише економічний колапс, а й політичний хаос. Деякі історії успіху вельми промовисті: тривале економічне зростання Польщі, вихід Латвії з глибокої рецесії, перехід Естонії на євро (з 1 січня).

Однак якщо зазирнути глибше, то з'являється чимало приводів для хвилювання. Економічне відновлення здебільшого стало можливим завдяки різкому обмеженню видатків і підвищенню податків, яке нерідко навіязували зовнішні гравці (як-от МВФ), а іноді його супроводжувало нехтування законністю чи демократичними принципами. Східноєвропейські політики, можливо з історичних причин, звикли отримувати суворі інструкції ззовні й швидко їх виконувати. Їхні виборці особливо не заперечують. Жителі Західної Європи влаштовують демонстрації, коли на них тис-

нуть, тоді як їхні східноєвропейські колеги просто емігрують.

Готовність політиків до обмежень і покірність виборців могли б допомогти повернути економіку регіону до норми, але ні те, ні інше не обіцяє нічого доброго для його демократичності. У Східній Європі виникла тривожна тенденція, яку лише з незначним перебільшенням можна було б назвати путінізацією: отруйний коктейль із кумівства й авторитаризму, який уособлює російський прем'єр-міністр Владімір Путін. Політична та економічна влада зливається в єдине ціле, послаблюючи незалежні інституції та закриваючи рот критикам. Найбільше ця тенденція помітна в Україні, президент якої Віктор Янукович зробив крок назад після Помаранчевої революції 2004 року, дипломатично просуваючись до російської орбіти (відмовився від вступу до НАТО й загальмував переговори з Європейським Союзом). Він також почав чинити тиск на мас-медіа й незалежні університети та продемонстрував тривожну звичку до фальсифікації виборів.

Такі самі ознаки помітні і в Угорщині, де вольовий прем'єр-міністр Віктор Орбан за під-

**ЗДІБНИЙ
УЧЕНЬ.**
Концентруючи у своїх руках владу над Угорщиною, Віктор Орбан (ліворуч) бере приклад із Владіміра Путіна

тримки потужної парламентської більшості рішуче взяв владу у свої руки. Він зробив президентом свого партійного соратника; розпорядився вивішувати офіційну пропаганду на державних будівлях; обмежив повноваження Конституційного суду; експропріював приватні пенсійні фонди; посадив своїх ставлеників у всі крісла в новій раді з медіа-питань, яка може виписувати штрафи за будь-які не надто чітко визначені порушення на кшталт образи «людської гідності». Тепер уряд намагається взяти контроль над центральним банком.

Угорські виборці, здається, не протестують проти цього, зовнішні сили також мовчать. Причина одна: у січні надійде черга Угорщини підрозумовувати в ЄС. Її обтяжена боргами економіка все ще може завдати шкоди фінансовим системам західних країн, а чимало іноземців (і самих угорців) погоджуються, що потрібні жорсткі методи.

Але йдеться не лише про Угорщину. В усьому регіоні реформи загальмувалися ще до економічної кризи. Державні служби досі здебільшого перебувають у скрутному становищі. ЗМІ слабкі. Пошук фінансування політичними партіями – жахливе джерело корупції. Причина проста: тільки-но східноєвропейські країни потрапляють до ЄС, вони опускають руки у своїх зусиллях дотягнутися до політичних та економічних стандартів. Водночас сама ідея копіювання західної моделі стає не дуже популярною, частково через кризу і внаслідок падіння престижу Америки. Усе це створює сприятливі умови для путінізації. Східна Європа в економічному плані впоралася набагато краще, ніж багато хто сподівався. Але для того, щоб нейтралізувати завдану комунізмом шкоду, потрібні значно більші зусилля. ■

© 2010
The Economist
Newspaper
Limited. All
rights reserved

Шоу Берлусконі

Італійцям бракує солідарності вирішувати свої глибинні проблеми. А тим часом прем'єр-міністр Сільвіо Берлусконі знову втримався на політичному Олімпі

Автор:
Жанна Безп'ятчук

Книжка як щит, а по боках військові машини. Замість прапорів, броні й петард італійські студенти озброїлися книжками, вирушивши мітингувати проти запропонованої урядом Сільвіо Берлусконі освітньої реформи. Заплановане зменшення витрат на освіту має насамперед торкнутися малоприбуткових факультетів. На жаль, за своєю суттю передбачена італійськими політиками оптимізація видатків на освіту не є чимось новим для Західної Європи. Ще навіть до глобальної економічної кризи у Великій Британії закривали, приміром, департаменти філософії, нині ж там у середньому втричі підвищують плату за навчання. Італія підхоплює цю не найкращу з європейських естафет.

ПРОТЕСТИ, ВИБУХИ, АРГУМЕНТИ

Перша хвиля масштабних протестів прокотилася країною наприкінці листопада. Студенти вийшли на вулиці в Римі, Неаполі, Венеції, Генуї, Болоньї, Пізі, Турині. У середині грудня до них приєдналася строката публіка: затяті комуністи, профспілки, жертви землетрусу 2009-го в Аквилі, які так і не отримали обіцяної допомоги від уряду. Підпали, вибухи петард, сутички з поліцією, розбиті вікна крамниць і банків на центральних вулицях

Рима – ось що в підсумку. Очевидці розповідають, що в епіцентрі подій було небезпечно й моторошно.

Під такий акомпанемент найнепатажніший національний лідер сучасної Європи 74-річний Сільвіо Берлусконі, як завжди усміхнено, борючись за владу. Парламент погрожував висловити його уряду вотум недовіри. У жовтні цього року один із соратників прем'єра, незмінний союзник упродовж останніх 16 років, спікер Палати депутатів Італії Джанфранко Фіні оголосив про свій вихід із партії Берлусконі «Народ свободи». Він створив власну політсилу «Майбутнє і свобода», і за ним пішли 38 депутатів.

Берлусконі втратив частину голосів у парламенті, але встояв за крок до політичного колапсу – вотум недовіри йому не

ДЛЯ ІТАЛІЙЦІВ ФАКТИЧНА МОНОПАРТІЙНІСТЬ НЕ Є ЧИМОСЬ АНОМАЛЬНИМ

оголосили. В Італії заговорили про підкуп окремих депутатів. Чотири сенатори змінили своє рішення голосувати проти Берлусконі в останню хвилину. У нижній палаті експерти налічують щонайменше десять народних обранців, які раптом відмовилися від своєї попередньої позиції та підтримали одіозного прем'єра. Якщо в Україні останнім часом голоси у Верховній Раді тушкуються насамперед в обмін на дах для бізнесу, яким

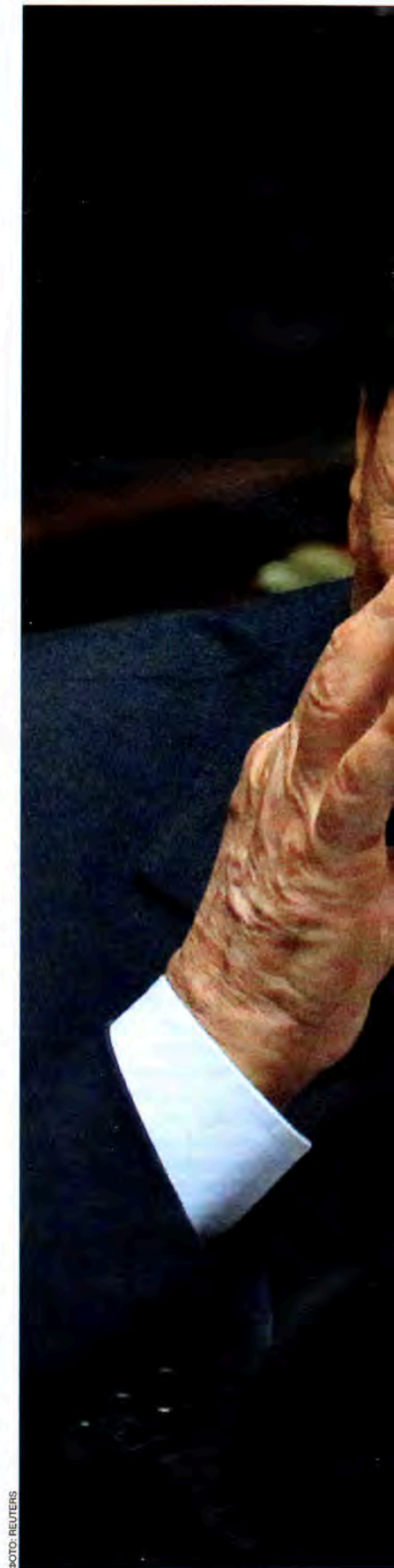

ФОТО: REUTERS

ЩАСЛИВЧИК СІЛЬВІО.
Берлусконі знову залишив своїх опонентів із носом. 14 грудня за його відставку проголосували 311 депутатів нижньої палати, проти – лише на три більше

володіє депутат, то, як стверджують італійські коментатори, в їхньому парламенті голоси купують в обмін на посади чи просто за готівку.

Взагалі зловживання на різних щаблях влади – серйозна проблема в Італії. Глобальний барометр корупції, складений Transparency International у 2010-му, виявив: 65% італійців помітили зростання її рівня у своїй країні за останній рік, хоча це ще не найгірший показник з-поміж держав Європейського Союзу: у цьому переконані й 75% греків та 83% португальців.

Головний аргумент Берлусконі в дебатах з опонентами, які вважають, що скомпрометованому мільярдеру й медіамагнату час піти з політичної арени, простий: змінювати уряд у ситуації, коли з'явилися симптоми одужання від глибокої економічної рецесії, мовляв, небезпечно. Італія справді спромоглася зробити свій фінансовий внесок в антикризові пакети допомоги для Греції та Ірландії, прийняти пакет заходів із заощадження бюджетних коштів, упоратися з державним дефіцитом, принаймні настільки, наскільки це дало змогу уникнути долі тих самих Греції та Ірландії. «Італія більше не є частиною європейських проблем, вона є частиною їх вирішення», – заявив Сільвіо Берлусконі в парламенті. Він апелює до поміркованих політиків, які повинні зважити на недоречність будь-якої політичної невизначеності в найближчому майбутньому. Чинний прем'єр також обіцяє провести реформи правосуддя та виборчої системи.

ДИРИГЕНТ ГАЗУ І МЕДІА

Багаж великих і малих публічно оприлюднених гріхів італійського прем'єра став вельми важким. При цьому пояснити раціонально феномен успіху його політичних сил складно. Ось уже понад десятиліття країна економічно то стагнує, то бореться з кризою. Прогнозують, що наступного року загальний державний борг Італії сягне 120% ВВП.

У Європі та США Берлусконі заробив репутацію лобіста інтересів Газпрому. Він

один з небагатьох європейських лідерів, які не висловили застережень щодо арешту Міхаїла Ходорковського. У 2007 році італійські нафтогазова компанія Eni та енергетична Enel, основним акціонером яких є держава, не посоромилися придбати газові активи розгромленого Кремлем ЮКОСу. Тамтешня газета La Repubblica також пише, що в 2005–2006-му прем'єр особисто зробив інвестицію в нафтогазове родовище в басейні Карачаганак у Казахстані. Відчинити двері в казахські степи йому допомагали росіяни в обмін на лобістську підтримку їхніх інтересів. До цього додаються численні звинувачення, що висувалися проти Берлусконі під час його попереднього прем'єрства: від спроби підкупу судді до обладок зі сплатою податків. Однак у суді вони не були доведені.

Коли французький філософ Жан Бодріяр писав про втрату європейською політикою свого початкового сенсу й фактичне перетворення її на шоу, вочевидь, він споглядав насамперед французькі політичні реалії. Але навіть Бодріяр, тонко продіагностувавши тенденції, що тільки набирали обертів у 1970–1980-х, певно, не міг би уявити, яких масштабів може сягнути шоуменізація політики. Сільвіо Берлусконі – власник трьох найбільших комерційних каналів Італії. Він фактично контролює на сьогодні 95% італійського телеринку, адже до комерційних каналів потрібно додати й державних мовників.

Він – сонцесейний, обласроджений пластичними хірургами оратор, диригент медійного простору й масової культури. За часів його всесильності встановилася певна модель кітччу, де превалує образ жінки-порнозірки, танцівниці, сексуальної телеведучої, жінки як прикраси й оздобы маскулінового світу. Цей образ протиставляється бінарній опозиції з образом жінки-домогосподарки. Як наслідок – утворюється ядуча суміш патріархальності й похоті, зведена в ранг доміантної телеестетики. Сам прем'єр останнім часом також уславився секс-скандалами й епатажними жестами щодо красунь. Розваги ►

на замських резиденціях із юними моделями потрапили в об'єктиви фотокамер.

Тим часом різні содопитування виявляють, що акторками й танцівницями розважальних телешоу хочуть стати більше юних італійок, ніж лікарями, економістами та юристами. Лише 45% тамтешніх жінок працюють за межами власних домогосподарств. Для порівняння: у Норвегії, яку вважають взірцем гендерної рівності на ринку праці, цей показник сягає 80%. У корпоративному секторі представниці прекрасної статі обіймають лише 7% керівних посад. За індексом гендерної нерівності Італія посідає 74-те місце у світі, поступившись, приміром, Україні (63-тє) та Гані (70-тє). Це

найгірший результат з-поміж країн Західної та Центральної Європи.

На цьому телевізійному кітч-тлі римські студенти з книжками в руках видаються ледь не маргіналами. Чому так сталося? Зрозуміти сьогоднішню Італію, її політичні реалії неможливо поза історичним контекстом. Майже 50 років після Другої світової війни в країні домінувала одна-єдина Партія християнських демократів. Після війни її активно підтримали США та католицька церква, що боялися приходу до влади комуністів. Тож для італійців фактична монопартійність не є чимось аномальним. Ментальний вододіл по лінії Північ-Південь у країні зберігається. Італійці

самі визнають, що їм бракує солідарності.

Тим часом постало молоде покоління, чиє свідоме життя практично цілковито вписане в «епоху Берлусконі». У цьому Італія теж переймає не найкращу з естафет: «епоха Лука-

ЗА ІНДЕКСОМ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ ІТАЛІЯ ПОСІДАЄ 74-ТЕ МІСЦЕ У СВІТІ

шенка», «епоха Путіна», Україна ще запропонує «епоху Януковича». Ім'ям політика епоха може визначатися лише в тоталітарній, авторитарній або просто нездоровій, дисгармонійній системі. Для сучасної Італії як спадкоємниці Ренесансу це особливо прикро. ■

Бізнес-імперія Сільвіо Берлусконі

- **Телебачення**
Mediaset (телевізійна група, в якій Берлусконі належить 34% акцій) контролює: італійські національні канали Canale 5, Italia 1, Retequattro та сім цифрових каналів; іспанські національні канали Telesinco, Quatro та шість цифрових каналів; супутникові канали Mediashopping, Mediaset Plus, Mediaset Italia
- **Музика**
Mediaset має рекордінговий підрозділ
- **Преса**
Hearst Mondadori (видавець журналів, спільне підприємство з Hearst), Il Giornale, Il Foglio, Pagine Urtili (телефонні довідники), близько 50 журналів
- **Спорт**
AC Milan (футбольний клуб), хокейний та волейбольний клуби
- **Будівництво і девелопмент**
Edilnord, Cantieri Riuniti Milanese
- **Роздрібна торгівля**
Blockbuster Italia (відеопрокат)
La Standa (торговельні центри)
Supermercato (мережа супермаркетів)
- **Видавництва**
Mondadori (50,3% акцій), Einaudi, Sperling & Kupfer, Frasinelli, Athena, Poseidonia, Electa Napoli, Gruner & Jahr Italy (спільне підприємство з Bertelsmann)
- **Фінанси**
Mediolanum (загальне страхування), Mediolanum Vita (страхування життя), кілька пенсійних фондів, лізинг та інші фінансові послуги
- **Кіновиробництво та дистрибуція**
Medusa Films (найбільша італійська кіностудія), дистриб'ютор Penta (50%), оператор кінотеатрів Cinema 5
- **Реклама**
Publitalia 80

1961

Почав займатися бізнесом. Заснував будівельну компанію Edilnord. Ця справа залишалася його основним заняттям протягом 20 років.

1978

Заснував компанію Fininvest, яка нині об'єднує близько 150 компаній, що діють практично в усіх сферах життя італійців.

1980

Заснував Canale 5 – першу національну комерційну телевізійну мережу в Італії. Згодом створив ще два телеканали: Italia 1 (розпочав мовлення в 1982 році) та Retequattro (1984).

1986

Купив футбольний клуб «Мілан».

1988

Став власником найбільшої мережі супермаркетів в Італії La Standa.

1993

Заснував свою першу політичну партію Forza Italia («Вперед, Італіє!»).

1994

Вперше став прем'єр-міністром, створивши коаліцію з партіями «Національний Альянс» та «Північна Ліга». Але вона проіснувала лише сім місяців.

1996

Програв вибори лівоцентристу Романо Проді.

2001–2006

Знову прем'єрствує на чолі тієї самої коаліції. У цей період проти нього було висунуто чимало звинувачень у брудних оборудках (спроба дати хабар судді, несплата податків тощо). У всіх випадках його було виправдано або позови відхилено.

2003

Записав власний альбом любовних балад Better with a Song. Згадав часи, коли в юності працював співаком.

2004, 2009

Конституційний суд Італії скасовував закони, які гарантували недоторканність можновладців, що за них голосували коаліції Берлусконі.

2005

25-те місце у списку найбагатших людей планети за версією журналу Forbes. Його статки оцінено в \$12 млрд.

2008

Берлусконі повернувся на прем'єрський трон. Формуючи новий уряд, на посаду міністра рівних можливостей він призначив Марію Карфагену, в минулому телеведучу та фотомодель, що знімалася топлес. Відтоді медіа безупинно пишуть про його любов до красивих дівчат.

2009

У результаті об'єднання «Вперед, Італіє!» та «Національного Альянсу» офіційно було створено нову партію Берлусконі «Народ свободи».

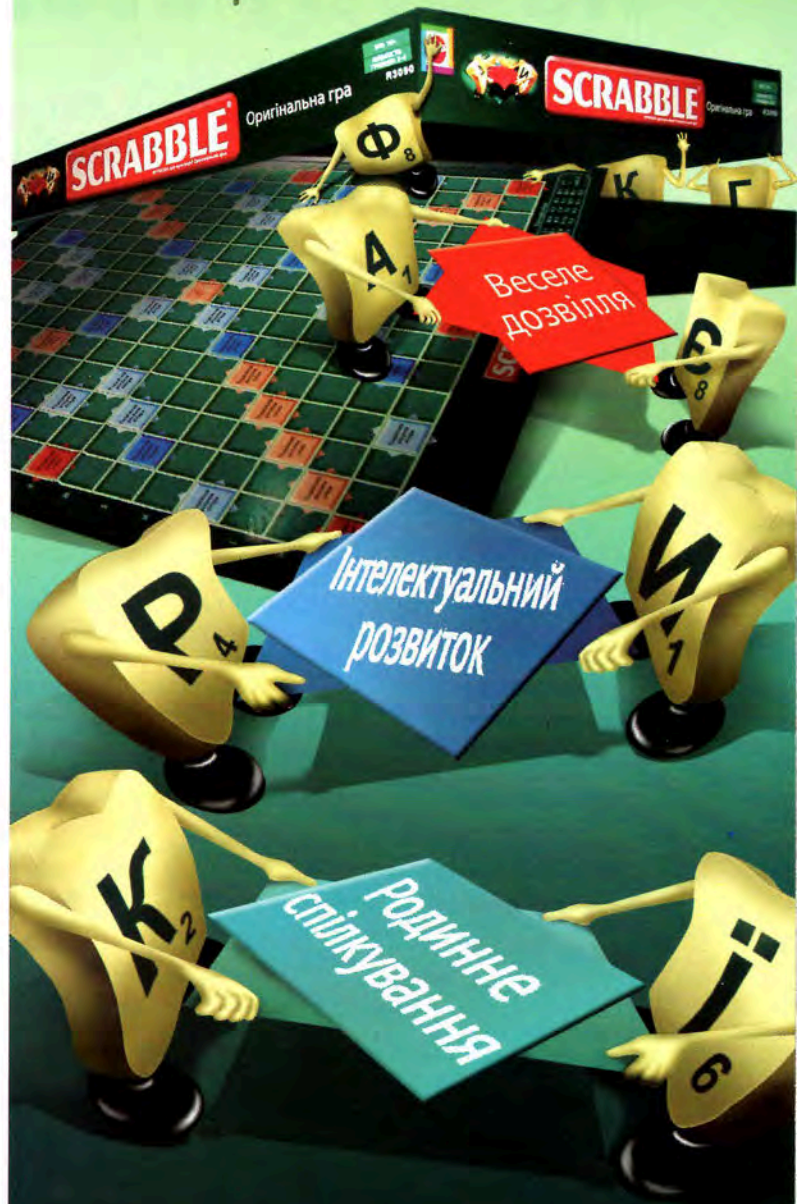
13 грудня 2009

42-річний італієць Массімо Тарталья жбурнув в обличчя прем'єрові сувенірну копію Міланського собору. Чоловік пояснив мотив свого злочину: його до болю обурювала політика Берлусконі. Останній був серйозно травмований.

Грудень 2010

Сільвіо Берлусконі на межі політичного банкрутства.

ПОДАРУЙ

SCRABBLE®

www.scrabble-ua.com

Шукай настільну гру «Scrabble» у мережах магазинів:
«Антошка», «СМІК», «Будинок іграшок», «Емпік»,
«Літера» та книгарнях «Є»

Я повертаюсь. Я вже не буду стояти осторонь

Видатна українська поетеса Ліна Костенко про сюрреалістичний Вавилон сучасного світу, специфіку українського божевілля та свою першу прозову книжку

Записала: **Олена Чекан**
 Фото: **Олександр Чекменьов**

17 грудня відбулася довгоочікувана подія: презентація роману Ліни Василівни Костенко «Записки українського самашедшого». Письменниця дала свою оцінку сьогоденню.

З Миколаєм завжди пов'язані подарунки. Колись пекли «миколайчики». (...) Та я вам скажу, що цей «миколайчик» – він не дуже солодкий. (...) Проте свідомо на це пішла. Бо колись треба просто скинути з себе останні ілюзії та залишитися сам на сам із проблемою.

Насамперед хочу подякувати журналістам. Останні десять років робота саме над цією книжкою мене весь час закидала до журналістської сфери. Мені потрібно було дуже багато інформації: від локальної тутешньої до глобальної світової, потребувала вас. Ви цього не знали, а я знала. (...) Побачила, що без журналістів це суспільство пропадає. На сьогодні, я думаю, вся ситуація тримається на тому, що ви не здалися. (...) Маю на увазі справжніх журналістів. Я подякувала вам не випадково. (...) Недаремно в цій книжці написала: «От хто в нас є, так це журналісти – очі суспільства, яке спить».

Ця книжка написана від імені чоловіка. Це не «жіночий роман». (...) Але я не навмисне. Це не епатаж. (...) Я подумала, як розпочну цей роман. І виникла фраза перша. (...) Герой сказав мені: «Я завжди був нормальною людиною». Так

і розпочався «чоловічий роман». Почала його писати, розгрібаючи світову інформацію і нашу українську. Одним словом, це сюрреалістичний Вавилон сучасного світу. (...) Від цього роману, від цього матеріалу відбрунькувався ще один – жіночий. Бо в мого героя є дружина. (...) Я з полегкістю паралельно писала ту другу книжку, але оскільки це вже жіночий роман, і мені було легко. Тут було важко. (...) Своїх героїв – всіх люблю. Причому вони написалися самі. (...) Вірші пишу. Проза пише мене, а над статтями працюю я. Так-от, ця проза написала мене. Ці люди мене вели, і моє завдання було лише в тому, щоб відкинути зайве.

Справжня людина не може витримувати того, що відбувається. Вона або бореться, або вішається, або нидіє. Мій герой не з тих, хто може животіти. І він, до речі, не з тих, хто вміє боротися... У мене герой – рефлектуючий інтелігент. Але є той, другий – Лев, інвертований на пустелю, – його можуть всі незлюбити, бо він ставить дуже складні запитання. Може, то вже я, але не в своїй іпостасі жіночій. У нього не мінявся світогляд. (...) Чого ви думаете, що світогляд – це щось теоретичне? Світогляд – це любов теж. Якщо людина щось любить, у щось вірить, то тоді буде міцний світогляд. (...) Я не люблю, коли у людей змінюється світогляд дуже швидко. Це у нас так міняється світогляд у парламенті. В'їхав на одній партії, поміняв світогляд – і вже поїхав на другій.

У нас вже незабаром будуть 20 років незалежності.

Рано чи пізно і літературознавство, і література, і взагалі історія осмислюватиме, що це за період був, яку літературу дала незалежна Україна, яку літературу їй напрацювали письменники. (...) У нас є дуже талановиті люди, прекрасні письменники, молоді, ще молодші... старші... Але чомусь нашу літературу називають «укрсуцліт». З чієїсь дуже важкої та недоброї руки. Навіть якщо хтось перший пожартував, хай жартує, але навіщо було підхоплювати? (...) В основі цього слова щось дуже неприємне, суче, недобре. (...) Щоправда, це це називається постмодерн. Але я вам скажу, що посттоталітарне, постнеоцидичне суспільство, постмодерн – все пост і пост, а пост – це після, а попереду що? (...) Мені здається, що вже треба вистрілити зі стартового пістолета і рвонутися вперед, ніж підходити до фінішу, із пост, із поразкою. Треба вийти на старт нам усім і думати про перемогу.

Чому мова стала політикою? (...) Мова – це інструмент спілкування, а у нас це фактор відчуження. (...) Погано я ставлюся до нинішньої ситуації. Вона огидна. І потім якби ж вони хоч би російською мовою говорили вміли. Коли я слухаю цей парламент, то тільки записую їхні балачки. (...) Словом, мова має бути виведена із площини політиканства, бо це навіть не політика, це політиканство.

А молоді перш за все я бажаю свободи. Свободи розкриття своєї індивідуальності, причому не в укрусчпроцесі, а в справжньому. (...) Тут я маю певні претензії до старшого

БІОГРАФІЧНА НОТА

Ліна Василівна Костенко, українська поетеса. **1930** – народилася у м. Ржищів на Київщині в родині вчителів. **1936** – родина перебралася до Києва, де майбутня поетеса закінчила середню школу в Києві. **1956** – закінчила Московський літературний інститут імені О.М. Горького. Лауреат Шевченківської премії та премії Фондації Антоновичів (США), імені Петрарки (Італія), імені Олени Теліги. Почесний професор Києво-Могилянської академії. Почесний доктор Львівського та Чернівецького університетів. Нагороджена Почесною відзнакою Президента України (1992) та орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (2000). Відмовилась від звання Героя України

покоління, хоча реально ми не винуваті в тому, який спадок молодь отримає. Але ж ми робили все, щоб такого не було, цього божевілля української ситуації. Борешся, працюєш, а молодь опиняється в тій самій ситуації, або ще гіршій, ніж ми були (...) Кожне покоління переживає свій кошмар.

Знаєте, мене дуже прикро вражає поверховість літературознавчих осмислень. Не літературознавців, у нас є лише кілька блискучих фахівців. (...) А тих осмислень, де творчій молоді, поетам, прозаїкам чомусь надається для життя творчого десяти років. Шістдесятники, сімдесятники, восьмидесятники, двохтисячники – так що – приїхали і з'їзьте, бо 2011 рік?! Так не можна. Бо один напише і згорить, на першій же книжці скисне, а другий – ні. (...) Тобто це феномен Рембо і Гете. Так що треба, щоб нарешті перестали давати молоді десяток років на творчу реалізацію. А як хтось, може, на безсмертя приречений? А в нас є дуже талановиті люди. Так що розумієте – свободи дихання, і, знаєте що, мабуть, вже якоїсь доброти в суспільстві.

Уже не можна витримати: всі всіх не люблять, всі всіх ненавидять, кожен піднімає на іншого хвіст, як отой скунс. (...) Я не хочу уточнювати, але в такій атмосфері не можна жити. А вам скажу, що якраз у середовищі шістдесятників (...) була любов і повага один до одного. (...) Зараз, буквально посмертно, буває так, що людина тобі з того світу передасть вітання... Це дуже важливо, коли любиш своїх колег.

Над чим я зараз працюю? Я завжди працюю. Наприклад, коли я віддала цей рукопис, перечитала дві книжки віршів, які за цей час написала, але не мала, коли прочитати. Знаєте, таке буває. Трапляється, робота тебе візьме і не відпускає. Це відповідальна робота – прозу писати. Валерій Шевчук якось сказав мені, коли почув, що я займаюся прозою: «А, тепер розумієте, це вам не віршички писати». І це правда. Прозу страшно важко писати. Вірші

ЗБІРКИ ПОЕЗІЙ

- «Проміння землі», 1957
- «Вітрила», 1958
- «Мандрівки серця», 1961
- «Над берегами вічної ріки», 1977
- «Неповторність», 1980
- «Сад нетанучих скульптур», 1987
- «Бузиновий цар», 1987
- «Вибране», 1989
- «Річка Геракліта» – в Друку

ПОЕМИ

- «Маруся Чурай», історичний роман у віршах
- «Берестечко», історичний роман у віршах
- «Дума про братів Неазовських», драматична поема
- «Скіфська одісея», поема-балада
- «Сніг у Флоренції», драматична поема

ПРОЗА

- «Записки українського самашедшого» (2010)
- Творчість поетеси перекладено англійською, естонською, італійською, німецькою, французькою та всіма мовами Східної Європи

пишуться паралельно. І я зрозуміла, що вірші – це лівою рукою. (...) Так що дві книжки віршів лежать готові. (...) І дуже поспішаю дописати книжку документальну, експедиційну, чорнобильську. Я з 1995 року працювала в чорнобильській експедиції. Це геніальний колектив. Десь до 15 абсолютно безстрашних людей. Причому, це кандидати наук, доктор мистецтвознавства, є молоденький хлопець, якого я не хотіла брати з собою туди, де є цезієві плями... йому ж не можна, йому ще женитися. (...) Це дивовижні люди. Це і кияни, це люди зі Львова, з Рівного. І за ці роки набралось дуже багато матеріалу, бо я собі так надиктовувала, на диктофон записувала. (...) Фантастичний матеріал. Не скажу, як називається книжка, але називається дуже весело. (...) Що ж, настав час сміятися, а не нидіти.

Специфіка українського божевілля – як XIX століття закінчувалось, вона була, а як і XX закінчувалось, і зараз я не бачу ніяких змін. Проблеми – це як божевілля, однак буйних виліковують, а тихопомішані – це вже невиліковно. (...) У мене таке враження, що сучасні проблеми – це тихопомішаність, яку важко, але треба вилікувати. (...) Знаєте, чого я боялася? Зашкодити своїй державі. (...) Боялася написати щось не так. Незалежність нашу не можна втрачати. Але коли я побачила, (...) що ми її втрачаємо, що це моральна катастрофа і що не лише винуваті вороги, а на-

віть часто й самі (...) патріоти, й навіть із вусами, я розсердилась.

Мені дуже тяжко буває, коли справджуються мої прогнози. Мені так не хочеться, щоб вони справджувалися. Але ще 1993 року в «Літературній Україні» була надрукована добірка моїх віршів. Там було написано – «І знов сидять при владі одеснуо. / Гряде неоцинізм. Я в ньому не існую». Я попередила, чому я не буду присутня в цьому суспільстві якийсь час: «Не хочу грати жодної з ролей / у цьому сатанинському спектаклі». І також там було написано: «Декоративна незалежність ворушить вусами вві сні». В нас всі ці роки ворушила вусами декоративна незалежність. А дехто спав... дуже сильно спав. І там був важкий рядок – власне, вірш з одного рядка: «Покотили Україну до прірви». Це в 1993-му...

Коли щось передрікаєш, просто ти бачиш, що відбувається, і відверто собі про це кажеш. Але вголос не хотілося цього казати, і всі ці роки я мовчала. Я нікому не заважала, ви помітили. Я абсолютно не заважала ані літературному процесу, ані політикам, нікому. Але я дивилася і розуміла, до чого йде. Це дуже тяжкий стан. І оце, власне, результат: у цій книжці є частина цього результату, що я ці роки перемучилася і думала, до чого йде. Тепер дійшло вже. Вже дійшло. Треба це перебороти, бо втрачимо Україну. Це абсолютна жорстка правда. Втрачимо незалежну красиву країну. І варто також розуміти ті страшні речі, які кояться зараз у Москві, – (...) сутічки національні, расові. (...) Нам треба утриматися над краєм прірви. (...) Я повертаюсь. Я вже не буду стояти осторонь. ■

РЕПЛІКА

Іван Дзюба про роман: «Вражаюча хроніка душі інтелігента в світі абсурдів – українського і планетарного. Стаючи індивідуально пережитими, вони створюють високий емоційний та інтелектуальний градус твору. Дуже бажано і важливо, щоб цей роман було перекладено іншими мовами. Це дало б змогу світові побачити Україну і самих себе українськими очима».

Базова травма

Роман Ліни Костенко – діагноз цілій нації

Ліна Костенко написала публіцистичний роман. Якщо не зрозуміло, що це, раджу перечитати Достоевського. Його «Біси» сучасники сприймали як памфлет на «західників» і «нігілістів». Усе легко впізнавалося і вгадувалося. В одному з листів 1870 року Достоевський писав: «Хочется высказать несколько мыслей, хотя бы погибла при этом моя художественность. Но меня увлекает накопившееся в уме и сердце; пусть выйдет хоть памфлет, но я выскажусь». Внутрішній імператив велів Ліні Костенко щось дуже подібне. І ще одна паралель із Достоевським. У «Бісах» є невидимий Хронікер, від імені якого оповідаються «странные события» в місті; він свідок і «літописець». Ліна Костенко також побудувала сюжет роману як хроніку, довіривши роль хронікера героєві, який веде «діаріуш людства» і рефлексує з приводу себе, України та цивілізації.

За фахом він програміст; народився невдовзі після того, як у Чехословаччину ввійшли радянські танки, отже, міленіум зустрів у віці Христа, 33-річним. Відомо також, що він був учасником Студентської революції на граніті (осінь 1990-го); що його батько – шістдесятник, перекладач зарубіжної літератури; матері уже немає – її наздогнав Чорнобиль. Здається, все, і цього цілком достатньо для «підсвітки» часу теперішнього.

Вибір героя – річ украй важлива для атмосфери роману. Ключ дав Гоголь: «Я сегодня все утро читал газеты. Странные дела делаются в Испании...». Це чиновник Поприщин із «Записок сумасшедшего». Хронікер Ліни Костенко також завзятий поглинач інформації. Він пропускає кризу себе все, що діється у світі. Така собі жива радарна установка, яка не тільки фіксує новини, а й переживає їх, коментує. «Записки українського самашедшого» і справді нагадують «діаріуш людства». Здається, ще ніхто не брав на себе цю

страшну ношу – день за днем, рік за роком занотовувати моторошні події, що відбуваються на різних материках. Ліна Костенко взяла. Її Хронікєрові не дає спокою передусім *трагічно-абсурдний* вимір нинішньої цивілізації – такий колосальний, що з діагностики логічно випливає печальна прогностика, апокаліптична за своєю суттю.

Герой Ліни Костенко – рефлектуючий інтелігент, звичайна, якщо не сказати слабка, людина. Він не може замкнутися в приватному житті, мучиться глобалізаційними абсурдами. Але він ще й *українець*, *хворий Україною*. Україна – його «базова травма».

Неприкаяна й невлаштована Україна, яка ніяк не може реалізувати себе, не дає Хронікєрові спо-

кою, тож він постійно шукає відповідей на прокляті українські питання. Його рефлексії та роздуми – основний публіцистичний стрижень роману. У «Записках...» озивається, продовжується традиція національної самокритики, але в Ліні Костенко це вже щось більше за самокритику. Це мучення травмованої української душі, яка не може змиритися з неприкаяністю своєї нації, з її упослідженістю і «мазохізмом», зі щезанням мови, зрештою, всього того, що становить *лад* національного буття. Чи в силі збагнути таке «божевілля» німець або американець, індус або мексиканець, араб чи француз? Українець, схожий на Хронікєра, почуватиметься «на нашій – не своїй землі» тубільцем.

Річ, вочевидь, у тому, думає герой роману, що державу взялася будувати «недовиліплена», бита й перебита, закомплексована, анархічна нація, яка продукує «еліту», схожу на окупантів. Однак Хронікєр чогось не договориює, часом нагадуючи героя гоголівських «Записок сумасшедшего», який раз у раз зупиняв себе: «Ничего, ничего... Молчание!» Тому авторка ввела в коло персонажів ще й «Лева, інвертованого на пустелю», сноба й циніка, а по суті, друге «Я» Хронікєра. Ось хто виставляє своїй нації найсуворіший рахунок!

Але чому поетеса написала саме «чоловічий» роман? І чому на роль Хронікєра обрала зовсім негероїчного героя? Певно, задум вимагав, щоб це був типовий український чоловік із його чеснотами й вадами, схожий на свою «мрійливу» націю. Він внутрішньо хисткий, проте є в ньому й запас енергії, яка в рішучі моменти може пробудити від меланхолії, підштовхнути до Вчинку.

Характерною є еволюція «українського самашедшого»: споглядання, рефлексії – зрив, спроба самогубства – повільний ренесанс. Не останню роль у цьому відродженні душі відіграє жінка, дружина Хронікєра, значно стійкіша й витриваліша за свого чоловіка, коли йдеться про удари долі. Щось подібне було й у романі «Берестечко»: дух гетьмана також зцілювала жінка. Зрештою, обидва ці твори – про важку перемогу над поразкою. Недаремно хроніка завершується Майданом-2004. Авторка зберегла у фіналі роману неповторний піднесений настрій, мажор тієї пори, попри всі розчарування наступних років. То ж тільки циніки вважають Майдан «революцією на болоті», влаштованою за американські гроші.

А щодо публіцистичності «Записок...» – все вирішує міра таланту. Достоевський, бачите, писав памфлет на «західників» і «нігілістів», а виявилося, що його «Біси» – то сценарій ХХ століття. ■

**ДЕРЖАВУ ВЗЯЛАСЯ
БУДУВАТИ
«НЕДОВИЛІПЛЕНА»
НАЦІЯ, ЯКА ПРОДУКУЄ
ЕЛІТУ, СХОЖУ НА
ОКУПАНТІВ**

Автор:
Володимир
Панченко

Ланцюги для Прометея чи пігмея?

Після проголошення незалежності не всі митці виявилися готовими до свободи

У фільмі Анджея Вайди «Пейзаж після битви» є епізод, де звільнені в'язні концтабору на повні груди вдихають свободу, але... виявляються до неї неготовими й інколи поводяться не зовсім по-людському. Ця філософська стрічка може бути чудовою ілюстрацією до теми взаємин митця і влади за посттоталітарної доби, коли, здавалося, в умовах свободи митці можуть бути по-справжньому вільними. Однак це вдається не кожному, про що свідчить чимала кількість «героїв» із мистецьких кіл, які прогнuliся під владу в часи незалежності.

На початку 1990-х відбувалися виступи на масових мітингах наших ділків культури – діячів «обласного» та «республіканського» масштабу, яким дуже добре жилося за Радянського Союзу, а тепер, як показують 20 років, їм не менш добре ведеться при всіх «владах» нинішньої України. Звісно, значної суспільної ваги в цей час набули також дисиденти – люди, які були взірцем, адже постраждали від тоталітаризму й заплатили своєю свободою. Чимало з них почали вести активне громадське та культурне життя. Цікавий момент, що до незалежного українського парламенту I-го скликання потрапило близько 30 митців, переважно літераторів. Говорячи політехнологічно, це окрема потужна фракція, що мала інструменти політичного впливу, які вона практично не використала.

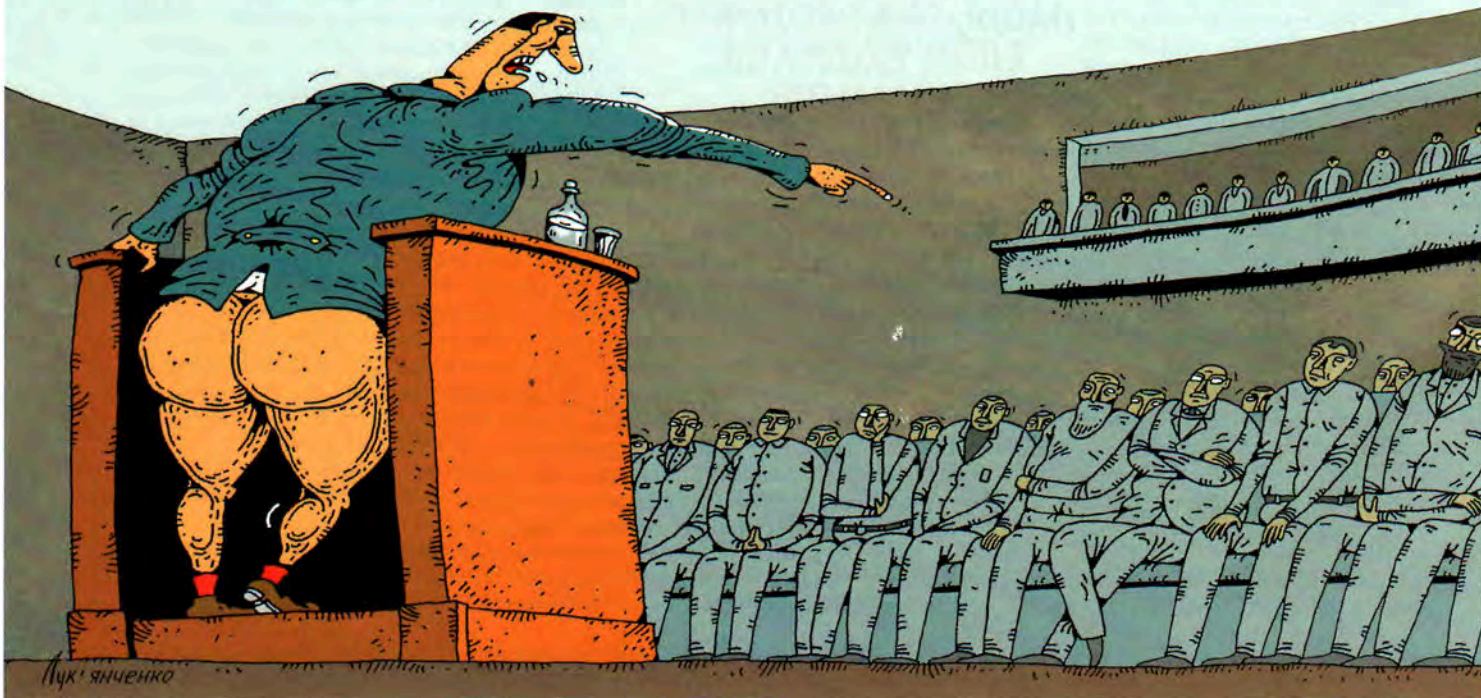
Уже за президентства Кучми намітилася нова форма використання так званої інтелігенції та митців. Оточення Леоніда Данило-

вича чудово розуміло, що риторики про «розбудову держави» в голодній країні вже було недостатньо, що змушувало шукати нову форму балаканини, зрозумілої для східних і західних регіонів. І її одразу знайшли – консолідація «так скать». Прикметно, що саме за Кучми відбувається масова «шансонізація» культури, особливо медійного простору. Хоч як дивно, але шансон як шоу-індустрія переплюнув часи совка. Для замилювання очей Кучма не втручається в роботу напіввуйківського Шевченківського комітету, від якого з кожним роком усе більше тхне сальцем і цибулею й щодо якого скепсис надалі лише зростатиме. Однак, є і ноу-хау: митець або журналіст має тепер брати премії (Шевченківську чи інші) «лічно» з рук президента в палаці «Україна». Утім, за другої каденції Кучми ставлення до творчих та інтелектуальних кіл загалом стає дедалі технологічнішим. Наприклад, окремих «героїв» влада використовувала в боротьбі проти бастионів громадянського суспільства та незалежних медіа. Характерна ілюстрація такого ставлення – це спроба обрати головою Національної спілки письменників України Наталію Околітенко за підтримки маргінальної групи поплічників 2003 року. Команда Віктора Ющенка також дуже технічно поставилася до співпраці з митцями, роблячи загалом «позитивні» жести в інформаційному просторі, тобто, кажучи по-простому, пірячись на культурі. Ноу-хау політехнологів Ющенка стало прикрашати першу п'ятірку

виборчого списку на парламентських виборах упізнаваними й знаковими постатями культури. Однак найбільший казус президентства Ющенка полягав у тому, що, посилено використовуючи загалом «гуманітарну риторику» й маючи змогу залучати до співпраці мистецькі кола, рік за роком усе це переродилося в мімікрію.

З приходом до влади Віктора Януковича і регіоналів, чимало митців дуже гостро відчували зазіхання владної адміністрації на приватні свободи та незалежність суспільства й тому намагаються не стояти осторонь. Але на противагу такому демократичному світогляду намітилася інша політична позиція серед окремих митців в Україні – це палке бажання прислужитися й прижитися в неосовковій моделі політичного курсу Януковича і К°. Звісно ж, кожен із них має своє «виправдання любові до рідної культури». Однак цікаво лише, як воно корелюється з наступом неосовкової влади на українську мову, історію та бажання все це «підкорегувати» з російськими офіційними інструкціями.

Україні давно бракує власної «справи Дрейфуса», яка для французьких митців та інтелектуалів колись стала моментом істини й показала, хто є хто насправді. Звісно ж, це не історична аналогія, а радше історична метафора з вагомим етичним навантаженням. Очевидно, що найкращий митець – той, який займається своєю справою, він тоді по-справжньому вільний, вільний від будь-яких ланцюгів, і не виключає у влади копійчину.

Гуманітарна допомога для ПРЕЗИДЕНТА

Громадська гуманітарна рада Віктора Януковича – чергова ширма, якою прикривається байдужість влади до нагальних проблем суспільства

За останнє півріччя відбувалося чимало «новацій» у гуманітарній галузі, що викликали масові протести студентства, негативну реакцію творчих, наукових, викладацьких спільнот. Проте Громадська гуманітарна рада при президентові України – це наче морська свинка: ні до свиней, ні до моря. Вона відзначилася цілковитим ігноруванням думки громадськості й апатією до гострих питань гуманітарної політики. Таким чином, ні «реформи» Табачника, ні законопроект про мови не зацікавили її членів.

ГРУПА ПІДТРИМКИ

Персональний склад Ради затверджує її голова, йдеться у Положенні про Раду, тобто Віктор Янукович, у той час як її секретар Ганна Герман вносить пропозиції щодо змін персонального складу. Серед членів Ради, зокрема, опинилися Іван Драч, Петро Толочко, Олена Франчук,

Автор:
Дмитро
Рафаель

Богдан Ступка, Михайло Резнікович, Дмитро Стус, Лариса Скорик. Природно, постає питання: про модель якого ж суспільства можна говорити, коли на заклик влади «професійні патріоти» дають планове вироблення консенсусів із людьми, котрих не рідко та небезпідставно називають українофобами?

Утім, класичний піарівський метод із залученням «третьої сторони», тобто використання відомих особистостей з метою надання більшої авторитетності, реалізовано, й віднині рішення Януковича освячуватимуться відомими представниками української інтелігенції. Головне – а-ля репрезентативно й а-ля авторитетно, попри те що це й видається доволі сумнівним. Адже навряд чи «підтримка інтелігенції», організована Ганною Герман за принципом «хто під руку потрапив, того до складу й «увійшли», зможе якось зарадити вирішенню бодай одного важливого гуманітарного питання.

ПРОЦЕС

В одному з інтерв'ю науковий співробітник Інституту літератури Дмитро Стус сказав, що він радо сприйняв пропозицію увійти до складу Ради, оскільки йому є що запропонувати, і це може бути конструктивним. **Тиждень** звернувся до Дмитра Васильовича з проханням розповісти про ці пропозиції. «У мене немає бажання витратити на це час, воно все є на сайті, те, що втілено, – каже Дмитро Стус, – а що не втілено, то як вдасться щось зробити, ви побачите».

Тим часом на інтернет-сторінці офіційного представництва Громадської гуманітарної ради в ролі цього «всього» виступають концепція громадського телерадіомовлення та безліч розпоряджень, доля яких залишається невідомою.

«Рада взяла дуже активну участь у святкуванні незалежності, – розповідає Михайло Резнікович, генеральний ди-

ректор і художній керівник театру Російської драми імені Лесі Українки, про те, що вже було зроблено, – відкритті, мені здається, дуже сучасного Музею імені Тараса Шевченка в Каневі». Справді, є чим пишатися: головним архітектором реставрації Музею стала подруга Ганни Герман і член Громадської гуманітарної ради Лариса Скорик, яку було призначено по-кумівському – поза конкурсом. Пані Лариса запропонувала дуже «оригінальне» бачення відновлення Шевченківського музею, яке інакше як євроремонтом не назвеш.

«Ведеться непроста робота щодо суспільного радіо, – все-таки розповідає Дмитро Стус, – щодо вечора Козловського, зі створення інтернет-порталу, ще з кількох напрямів, але це поки що тільки робота, похвалитися результатами важко».

Утім, Громадська гуманітарна рада є лише консультативно-дорадчим органом, про що не забув нагадати Дмитро Стус, тому її можливості реально впливати на політику влади нікчемно малі.

ГУМАНІТАРНИЙ ПАШТЕТ

На відміну від очевидності політичної ролі президентської Громадської ради, процес її наповнення гуманітарним змістом незрозумілий ні громадськості, ні самим членам. Практика ж існування Ради свідчить про те, що її справжнє завдання – збиратися та ухвалювати лише тоді й лише ті рішення, які задалегіть визначить керівництво.

«Для мене механізм роботи (Ради. – Авт.) є певною мірою

незрозумілим, – розповідає член Ради, який відмовився, щоб його ім'я згадувалося в публікації, – за потреби зідзвонюються члени робочої групи й у вільному режимі обговорюють ці речі, а потім матеріали подаються голові робочої групи, який їх готує до засідання. Тобто матеріалів щодо культури до засідання всієї групи та прийняття офіційних рішень ще не вносилося».

Основною організаційною формою роботи цього органу є засідання, йдеться у Положенні про Раду, які проводяться в міру потреби, але не рідше ніж один раз на квартал і скликаються секретарем Ради за дорученням голови.

ПРОЦЕС НАПОВНЕННЯ РАДИ ГУМАНІТАРНИМ ЗМІСТОМ НЕЗРОЗУМІЛИЙ НІ ГРОМАДСЬКОСТІ, НІ САМИМ ЇЇ ЧЛЕНАМ

«Звертайтеся до керівництва Ради», – відповідає колишній поет і чиновник зі стажем Іван Драч на запитання про її діяльність. За його словами, порядок денний формують Ганна Герман та Віктор Янукович. Тож очевидно, хто визначає «міру потреби» питань, що виносяться або не виносяться на розгляд, а також те, чому Рада проігнорувала і законопроект про мови, і освітні реформи Табачника. Вчасно вмити руки або не торкатися суперечливих питань завжди видається «конструктивнішим».

Створена задля політичних потреб Рада бере участь у формуванні гуманітарної політики. У той час як від її членів-експертів, по суті, очікується лише підтакування керівництву. Таким чином, теперішню гуманітарну політику влади, перефразовуючи Хакслі, можна охарактеризувати як паштет: краще не знати, з чого та яким чином його готують.

САМОДІЯЛЬНІСТЬ ЧЛЕНІВ РАДИ

Незважаючи на очевидну окомилувальну функцію цього органу, Іван Драч у своїй участі в Раді вбачає «можливість втручання в деякі гострі проблеми, які постають у нашому

СКЛАД ГРОМАДСЬКОЇ ГУМАНІТАРНОЇ РАДИ

Віктор Янукович – президент України, голова Ради.

Ганна Герман – заступник голови Адміністрації президента України, секретар Ради.

Валерій Бебик – проректор із політичних комунікацій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Михайло Білецький – експерт Київського центру політичних досліджень і конфліктології.

Андрій Бокотей – ректор Львівської національної академії мистецтв.

Віктор Бондаренко – перший заступник голови Вищої атестаційної комісії України.

Костянтин Бондаренко – директор Київського інституту проблем управління імені Горшеніна.

Сергій Бубка – президент Національного олімпійського комітету України.

Ігор Воронов – директор Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій.

Семен Глузман – виконавчий секретар Асоціації психіатрів України.

Олександр Гриценко – директор Українського центру культурних досліджень.

Леонід Губерський – ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Валерій Денисенко – завідувач кафедри теорії та історії політичної науки Львівського національного університету імені Івана Франка.

Іван Драч – письменник.

Ілля Ємець – директор Науково-практичного медичного центру дитячої кардіології та кардіохірургії Міністерства охорони здоров'я України.

Валерій Капелюшний – завідувач кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Василь Кремень – президент Національної академії педагогічних наук України.

житті. Наприклад, виселення музеїв із Лаври». «Ми збиралися з Ларисою Скорик, Борисом Олійником і Михайлом Резніковичем, – розповідає він, – і домовилися стояти на тому, щоб музеї в Лаврі були, щоб вона не перетворилася тільки на середовище церкви. Також вдалося дійти згоди із заступником голови Київської адміністрації Леонідом Михайловичем Новохадьком, він також дотримується цієї позиції. Я думаю, ми відстоїмо музеї в Лаврі».

Утім, резолюції Ради щодо цього питання ще немає. «Рада поки що не

засідала з цього приводу, – пояснює Іван Драч, – це позиція тих людей, про яких я вам сказав».

Тим часом, чи прислуховується керівництво Ради до ініціатив її членів, можна побачити з того, скільки з них було практично реалізовано. На момент написання статті таких простежити не вдалося.

Наочним прикладом, який продемонстрував сутність Ради, стала публікація однієї з версій проекту закону «Про Національну громадську телерадіокомпанію України» головою робочої групи із суспільних комунікацій Ради, проректором університету «Україна» Валерієм Бебиком.

«Концепція про громадське мовлення є цілком ініціатив-

ним документом, – розповідає Валерій Бебик про реалізацію ідей членів Ради, – його написали члени Громадської гуманітарної ради й ті експерти, які були залучені. Апарат тут абсолютно не мав жодного впливу».

Зі свого боку, незалежні експерти розкритикували цей законопроект за відсутність механізмів збереження його незалежності від держави та політичних сил, зокрема Партії регіонів. Утім, оприлюднення навіть такого документа без узгодження з керівництвом Ради викликало обурення в останнього. У коментарі Телекритиці Ганна Герман назвала цей прецедент «повною самодіяльністю пана Бебика», провела з ним «жорстку телефонну розмову», пояснивши журналістам, що «проект не може бути опублікований, доки його не обговорили й не затвердила Рада, а також не ознайомився президент, оскільки це його ініціатива». За логікою її слів, виходить, що українська громадськість не має знати, що саме обговорює Громадська гуманітарна рада, доки керівництво не дасть на це дозвіл.

Таким чином, упродовж понад півроку існування вималюється справжня концепція Ради, сутність якої найкраще передає протокольна формула: голову та секретаря вислухали, до відома взяли. У той час як доля поодиноких ініціатив її членів є невідомою, а спроби залучити до обговорення широку громадськість натрапили на осуд із боку керівництва. Усе прогнозовано, тобто керовано. ■

Павло Кутуєв – професор кафедри політології, соціології та соціальної роботи Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».

Олександр Мартиненко – генеральний директор інформаційного агентства «Інтерфакс-Україна».

Максим Михайленко – директор із досліджень Центру соціальних та правових досліджень.

Борис Олійник – голова правління Українського фонду культури
Микола Примут – завідувач кафедри політології Донецького національного університету.

Михайло Резнікович – генеральний директор – художній керівник Національного академічного театру російської драми імені Лесі Українки.

Лариса Скорик – професор кафедри архітектурного проектування Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури.

Валерій Смолий – директор Інституту історії України НАН України.

Богдан Ступка – художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка.

Дмитро Стус – публіцист, старший науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України.

Петро Толочко – директор Інституту археології НАН України.

Сергій Толстов – директор Інституту політичного аналізу і міжнародних досліджень.

Олена Франчук – голова правління благодійної організації «Фонд Олени Франчук «АНТИСНІД».

Андрій Чебикін – президент Національної академії мистецтв України, ректор Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури.

Ольга Червакова – спеціальний кореспондент закритого акціонерного товариства «Міжнародний Медіа Центр – СТБ».

Микола Шульга – заступник директора Інституту соціології НАН України.

Світлана Щербак – науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

Валентин Якушик – професор кафедри політології Національного університету «Києво-Могилянська академія».

ТВОРЕЦЬ і «ПАНТО

Автор:
Анатолій Астаф'єв

У фільмі «Цар» Павла Лунгіна є така сцена: Іван Грозний запитує в італійця-винахідника, чого він постійно тримається на відстані. Той відповідає, що цар, як сонце: будеш близько – обпечешся і згориш, а далеко – замерзнеш, тож краще, аби було просто тепло.

У відносинах із владою золотої середини творчим людям вдавалося, будь-якої миті вона могла перетворитися на тонку і крихку лінію між легітимністю митця і неласкою до нього. Одні вагалися, чи цілувати «пантофлю папи», другі – горді й незалежні – згорали або ж прирікали себе на вигнання, треті шукали порятунку у «внутрішній міграції» чи несупільній поведінці. Але й останнім наряд чи позаздриш, бо на кожну Ахматову чатувала тінь влади – свій Жданов.

Один із класиків філології сказав, що визначення мистецьких епох «безглузді», проте без них не обійтися. Тому **Туждень** взявся за цю небезпечну справу. Пропонований поділ мистецьких епох і моделей поведінки митця умовний. Ця схема недосконала, вона нехарактерна для всіх країн, народів і культур, адже ті перебували й перебувають на різних етапах розвитку. В ній відсутній, скажімо, такий цікавий підрозділ, коли митець сам був владою – шаманічною (за архаїчної доби) чи символічною (в час націєтворення).

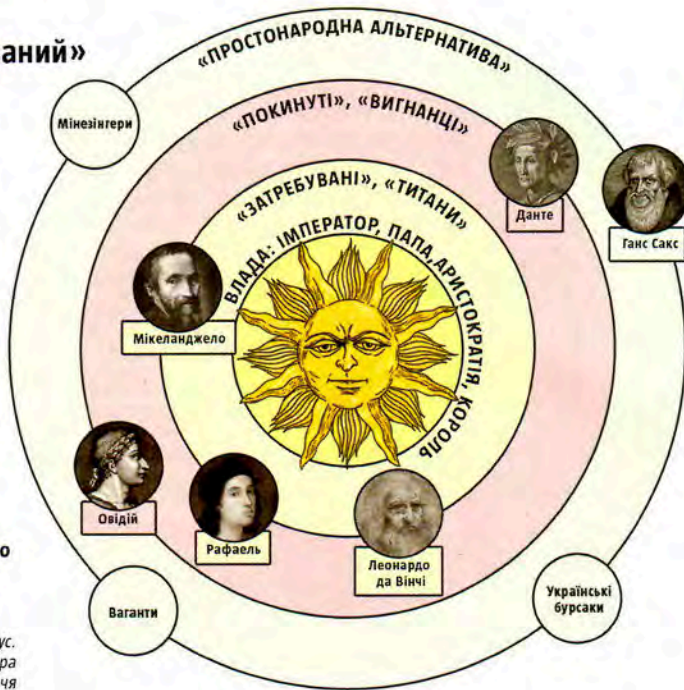
Основними критеріями ми обрали не естетичні, історичні чи географічні, а контури змін соціального статусу митця, його взаємини з владою, а також її різновиди й трансформації впродовж історії. Але в будь-які часи, за будь-яких обставин митець повинен залишатися, а коли важко – бодай намагатися, завжди бути вірним собі. ■

Класична доба: «митець обмилуваний»

Митець і деспотична влада. Творча особистість невід'ємна від аристократії (королів, пап, феодалів). Виконує так звані державні замовлення, з яких і живе та які фінансує сюзерен, щоб прославити часи свого володарювання «на віки». Яскравий приклад – Італія часів Лоренцо Медичі (Прекрасного), коли політичні сюзерени кохалися в мистецтві й намагалися «впіймати» замовленнями видатних митців. Чудова ілюстрація – роман «Муки і радості» Ірвінга Стюна про життя і творчість Мікеланджело.

«Екзальтації в ставленні до особи імператора мало відповідати приниженню власної особи»

Ернст Роберт Курціус.
Європейська література
і латинське середньовіччя

Буржуазна та капіталістична доба: «митець знедолений»

Митець і соціальна влада. Після того як монархічно-аристократичний стан втратив свої позиції, на історичній арені зміцнюється буржуазія, яка загалом ще погано орієнтується в мистецтві. Промислові революції, ринок та індустріалізація змінюють і соціальний статус митця. Його творчість стає дедалі більш особистісною, суб'єктивною та не завжди зрозумілою загалом. Митець не має доходів із творчості, як за класичної доби, тому змушений обирати таку-сяку професію. Він стає залежним не так від влади політичної, як соціальної – роботодавця і випадкових заробітків. Так триває впродовж XIX і подеколи й XX століть. Яскравий приклад – роман «З перших рук» Джеймса Кері про божественного художника Галлі Джимсона.

«Для авторів без гарантованого успіху неможливо знайти прихистку без пухкого гаманця. Видання коштом автора неминуче: це доля Жіда до «Іммораліста», Сеґалена до кінця життя, Пруста до війни»

Режіс Дебре. Інтелектуальна влада у Франції

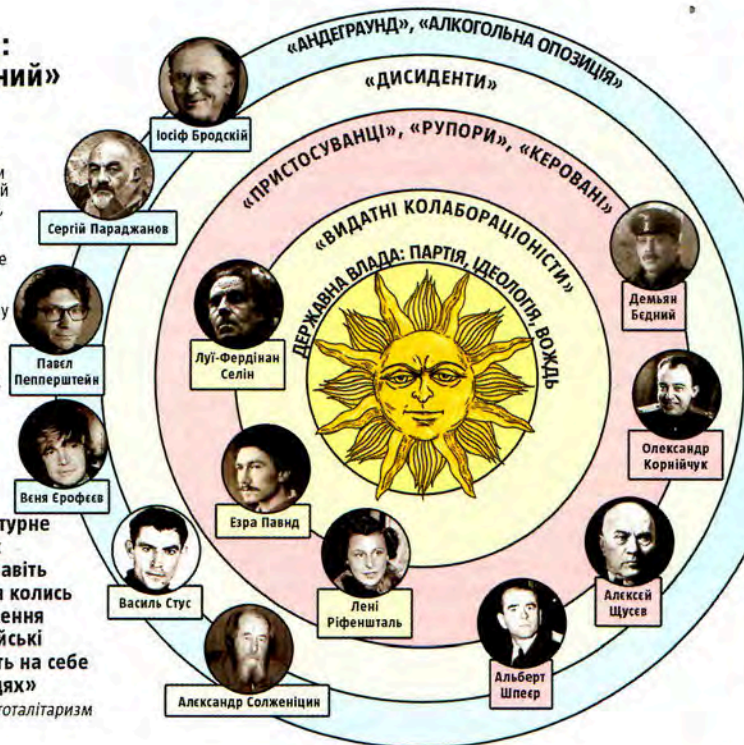
«ФЛЯ ПАПИ»

Тоталітарний час: «митець наляканий»

Митець і державна влада. Якщо в класичну добу влада використовувала митця, щоб той якнайпрекраснішим робив свій твір, тоталітаризм (гітлерівський чи радянський) встановив всеосяжний контроль за бажаннями, думками, приватним і навіть фізичним життям автора. Він зобов'язаний стати рупором пропаганди, інакше його буде знищено. Тотальна цензура та повсюдне сексотство змушували митця шукати свободу у своєму внутрішньому світі, обманювати цензуру: творчо «шифруватися» й вдаватися до езопової мови. Яскравий приклад – роман «Доктор Живаго» Бориса Пастернака.

«В Італії література спотворена, а в Німеччині майже відсутня. Головне літературне заняття нацистів полягає у спалюванні книжок. Навіть у Росії так і не відбулося колись очікуване нами відродження літератури, видатні російські письменники накладають на себе руки, зникають у в'язницях»

Джордж Оруел. Література і тоталітаризм

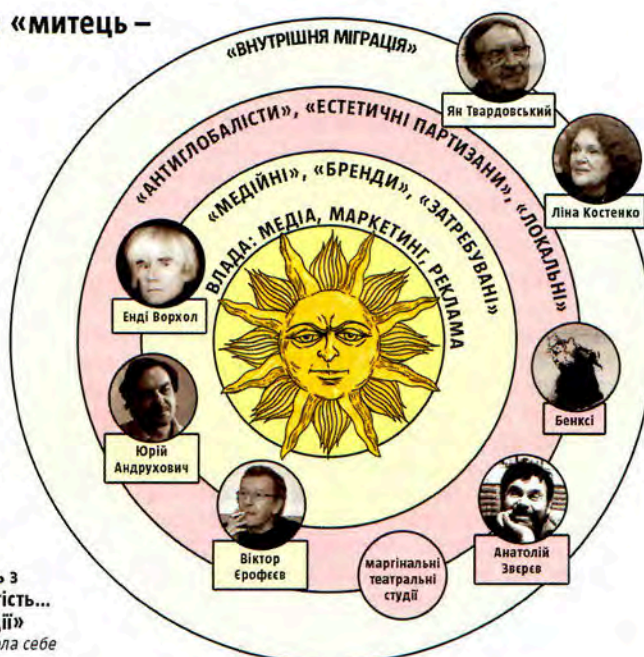

Постмодерний час: «митець – шоумен, піарник»

Митець і влада культурних індустрій та медіа. Цій епосі властиво те, що головне, за словами французького філософа Жана Бодріяра, бути «долученим», перебувати не в інформаційній пустелі, а стати упізнаваним, відомим, брендом. «Кар'єра» митця вже залежить не так від його творів, як від репрезентації. Творчість стає радше доповненням авторських стратегій поведінки та її залежності від відділу піару видавничих холдингів. Нові фільми, картини, виставки, книжки – це всього-на-всього «посилювачі» актуальності автора. Щоб вихити в такому жорстокому постінформаційному просторі, митець має бути завжди помітним, наче ведмідь. Яскравий приклад – фільм The Doors Олівера Стоуна.

«Медіа за 15 хвилин можуть з будь-кого зробити знаменитість... і закрутяться колеса комерції»

Чарльз Тейлор. Джерела себе

ПІСЛЯ «СОВКА»

У пострадянський час митці прагнуть бути успішними, але не мають на те фінансового підґрунтя. Бажання грошей штовхає їх в обійми влади, бо їм здається, що лише обслуговування політичних кіл здатне забезпечити «реалізацію їхньої творчості», медійну упізнаваність і високі гонорари (виступи на вечірках у олігархів, участь в агітаційних турах). Ті митці, котрі себе поважають, від цього вищі й найбільшими цінностями вважають рух своєї країни до демократичного світу, а тому перебувають в опозиції до посттоталітарної влади. Вони іронізують з «пантофлі папи» і роблять свою улюблену справу, не втрачають оптимізму і вірять не в «євразійський» сценарій розвитку своєї країни та культури.

Тиждень пропонує майже серйозну класифікацію пострадянських митців.

«ЧИНУШІ Й ПОЛІТИКИ»

Іван Драч, Михайло Резнікович, Борис Олійник, Павло Мовчан, Іосіф Кобзон, Станіслав Говорухін, Михайло Поплавський.

«НАБЛИЖЕНІ ДО ТІЛА»

Володимир Гришко, Нікас Сафронов, Нікіта Міхалков, Фьодор Бондарчук, Ян Табачник, Таїсія Повалій.

«ОБСЛУГА ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ»

Кузьма Скрябін, Наталя Могилевська, Андрей Макаревіч, Ані Лорак, Філіпп Кіркоров, «Кролики» Володимир Данилець і Володимир Моїсеєнко.

«БУНТІВНИКИ»

Сергій Жадан, Світлана Пovalaєва, Сашко Положинський, Сергій Пантюк, Юрій Шевчук.

«РОДИЧІ ГАРБУЗОВІ – ПСЕВДОМИТЦІ»

Галліна, Зінаїда Ліхачова, Тетяна Недельська, Наталія Баккай, Шон Карр.

Автор:
Валерій
Шевчук

З агалом це тема широка, якій можна присвятити дослідницьку монографію, адже тут не все зрозуміло. Наприклад, коли почалося формування погідних та антагоністичних стосунків митця та володаря – зрештою, це відходить в античні часи, коли людину влади і митця почали фаворизувати до рівня богів, маючи для того й певні підстави, адже володар творив суспільну організацію – державу, а митець – світ, тотожний до реального та все ж таки ілюзорний, хоч і видимий. Відповідно рано чи пізно ця пара мусила ввійти в тісні стосунки.

Український мислитель XVIII століття, поет і драматург Митрофан Довгалевський у книжці «Сад поетичний» зазначає, що поезія – божественна справа, і вказує, що «майже всі античні поети, а такж філософи вважалися богами». Про це пише іще Овідій у своїх «Фастах»:

*Дух сам витає у нас і зв'язки у нас з небом могутнім,
Дух цей з безмежних небес завжди приходить по нас.*

Тобто до поетів чи взагалі митців.

Дар за дар

Мудрий правитель мистецтво завше толерує без диктату, а дурний через диктат його нищить

І завершує цю думку так:
Інші вважають, що в нас завжди живе божество...

Правителі проголошували себе, як казали пізніше, «Божими помазаниками», а щоб пропагувати це між підлеглих, почали приваблювати до себе митців слова, аби вони їх звеличали; звука, аби про них склали гімни чи інші співи; будівників, аби зводили їм пишні палаци; малярів та скульпторів, аби їх змалювали на портретах та фресках чи різьбили їхні боввани. Був момент з'єднувальний: володар потребував митця, а митець – володаря, щоб мати можливість застосовувати свій дар і за нього діставати дар, тобто винагороду. Як бачимо, ці поняття однозвучні: дар – талант, дар – винагорода. За такі послуги володар не був проти того, щоб його величальників також наблизили до богів. Чинили так і вельможі, які ставали меценатами митців. У поемі «Шах-наме» перський поет Фірдовсі вельми обурювався на царя, коли той заплатив йому за багаторічну працю мало і... роздав той, кажучи сьогочасним словом, «гонорар» своїм наближеним. Наскільки пригадую, в цій-таки поемі є диспут царя з поетом: цар каже, що без нього поет ніщо, а поет заперече, що без мистецького звеличення цар швидко відійде в забуття. Подібне вістить польсько-український поет Бартоломей Зиморович у селянці «Співаки», де Співак славить вроду дівчини Галини:

*Та коли тебе віршем я славить не буду,
У прийдеишньому віці про тебе забудуть...*

Тож не дивно прочитати в одній із українських анонімних поетик XVIII століття таку фабулу: поет поїхав туди, де точилася битва; коли ж воїни довідалися, що прибув поет, спинили її й віддали йому честь биттям у щити.

Приблизно так вона й формувалася, оця сув'язь митця та володаря, і це була в культурі, так би мовити, офіційна лінія, яка протривала до нашого часу, знаходячи видозміни. Річ у тім, що не всі володарі митців для себе чи держави потребували й толерували їм. Історія із Фірдовсі згадує, що царем був турок, тобто порівняно з персами малокультурний, тому й ставився до митців абияк.

Є інша видозміна: цар-тиран і цар – просвічений володар. Перший митців принуджував, не даючи робити творчу справу вільно, другий їм толерував і забезпечував волю творення. Так, в одній із київських білин про Добриню оповідається, що під час бенкету Великого київського князя Володимира зайшов Добриня, що був знаним співцем, і скромно сів біля печі на місце, призначене скоморухам. Князь закликав його і запросив сісти побіч себе, сказавши, що князюму співакові не годиться бути поміж скоморухів. Отже, тут маємо розподіл між співаками високими (Добриня) та низовими, які творили вільно й державного інтересу до яких князь не мав, тим-то й упосліджував.

Це ще один різновид: вільна творчість, до держави вона може не бути антагоністичною, але від неї цілком незалежна. Ця позиція блискуче розроблена у вірші Івана Максимовича, чернігівського поета початку XVIII століття в книзі «Алфавіт» 1705 року, що має назву «Цар Александр». Фабула – діалог між названим царем та філософом Діогеном. Цар Александр, просвічений володар, учень Арістотеля, захотів відзначити Діогена, який, як відомо, жив у бочці, але той відмовляється від дару, просячи при цьому царя відійти, бо той затулює йому сонце (символічна позиція). Александр запитує: чи не є це зневагою влади? Відповідь Діогена характерна:

«Царю, влади не боюсь, – сказав
обичайно, –
Тої, котра вже була, чи може, ще
буде,
Бо чи справжнім те назвеш, що
уже забуте?..

Не страшує того, що є – це скоро
минає.

Не вертається воно, у миті збуває».

Тобто маємо яскраву позицію не
антагоністичності митця до володаря,
а цілком роздільну: філософ (читай:
митець) царя цілком не потребує, його
чин автентичний і належить лише
йому, тобто жодної залежності від
влади немає. Цю позицію знаходимо й
у Григорія Сковороди в притчі про
того-таки царя. Коли Александр гово-
рив про державні справи, всі з пошаною
його слухали, а коли він забалакав про
мистецтво, то навіть фарботери (учні
художника) почали з цього сміятися.
Відтак мистецтво та влада бачаться
цілком роздільними поняттями. Але в
мові Дюгена з притчі Івана Максимо-
вича є ще один важливий момент: фі-
лософ вістить, що влада дочасна, отже,
не є Божа, відповідно можна згадати
античний вираз: «Мистецтво вічне», а
вічність – категорія Божа; це погляд
тих, хто дивиться на з'єднання мисте-
цтва і влади негативно, проти влади як
такої не постаючи. Тим-то митці й здо-
бувають більше честі, ніж царі.

Є ще одна позиція: бунтарська. Ми-
тець стає особою політичною, його
мета – побороти небажану владу, цим і
зумовлюється його негачія до певного
типу правителів, зокрема тиранів, на
користь іншої політичної доктрини та
іншого типу правителя чи на користь
поневоленого тираном свого народу з
метою його визволення з-під гніту.
Яскравим прикладом тут є історія
співця Митуса, записана в «Галицько-
Волинському літописі». Князь Данило
захотів зробити цього митця своїм сла-
вителем, але Митуса відмовився, за що
був спійманий, закутий і приведений
на кару. Ця традиція дійшла до нашого
часу, згадати хоча б діаспорну чи диси-
дентську літературу та мистецтво, що
за своєю суттю є антитоталітарними.
Яскраві твори такого типу писали Се-
мен Климовський, Семен Дівович, ано-
німний автор «Історії Русів», власне, й
«Енеїда» Івана Котляревського в під-
текстовому читанні є таким твором –
йдеться про XVIII століття. А в XIX
столітті це й Тарас Шевченко, й Іван
Франко, й Леся Українка та чимало ін-
ших. Такими були, зрештою, й наші лі-
тописці з часу Козацької держави, які
увічнювали визвольний чин україн-
ської нації, записуючи гарячі події цієї
боротьби й утримуючи ту чи іншу полі-
тичну позицію.

Я вже згадував, що серед волода-
рів – носіїв державної влади бували
просвічені й тирани. Просвічені толе-
рували розвиток мистецтва у своїх дер-
жавах, бо воно приносило честь і славу
не лише самому князю, царю (королю)
чи вельможі-меценату, а й самій нації
та державі в системі співжиття з ін-
шими народами, підносячи при цьому
й свій. Відповідно віддавалася шана й
митцям – конкретним творцям куль-
тури, розвиток якої ставав компонен-
том державної політики, але без жор-
сткого нав'язування, без «ручного»
управління культурою та мистецтвом:
у творенні митцям давалася воля, і
вони мали змогу жити без поліційного
тиску. Яскравим представником про-
свіченого володаря є Іван Мазепа, бо
він, не маючи повної політичної влади
у своїй державі, максимально толе-
рував мистецтво та культуру як обличчя
нації. Так постали незрівнянна архіте-
ктура українського бароко, образотворче
та прикладне мистецтво, література,
театр, система освіти, філософія, хоча й
проти гетьмана поставали його вороги,
яких Тарас Шевченко класично назвав
«грязю Москви» – ця «грязь», на жаль,
культивується і в наш час.

Інше обличчя мали культура та
мистецтво при тиранських правлін-
нях, яка волю митця підпорядковувала
жорсткому диктату правителя чи його
кліки. Відповідно натуральна, сказати
б, органічна культура ставала ерзацом,
який можна назвати ще партійною лі-
тературою та мистецтвом. Яскравим
прикладом ерзацкультури були тво-
рення в тоталітарних суспільствах, що
постали в XX столітті на основі кому-
ністичної та фашистсько-нацистської
ідеології, – митець мусив жити при то-
тальному політичному терорі за пев-
ними визначеними партійними прин-
ципами: догідні толерувалися при
цьому, а недогідні знищувалися або ж
жорстко переслідувалися – все це ми
пережили.

Треба сказати про ще одну законо-
мірність: коли митець ставав надто
вже залежним від влади й носив, за ви-
значенням Лесі Українки, «золоті кай-
дани», він перетворювався на партго-
лосника, ставив матеріальний інтерес
вище за духовний і цим порушував
своє Боже призначення – зазвичай
творчо деградував, стаючи ерзацмит-
цем (яскравий приклад – Павло Ти-
чина), фактично втрачаючи талант. Бо
митець передусім має служити мисте-
цтву як Божому дару, а решта – побічні
нікчемності, зокрема й правителі, під
якими живе чи мусить жити. І ще одне:
мудрий правитель мистецтво завше
толерує без диктату, а дурний через
диктат його нищить. ■

Вигравай поїздку в НЬЮ-ЙОРК

Ти на свята даруєш книги,
Книгарня «Є» – Нью-Йорк!

5 ДНІВ У НЬЮ-ЙОРКУ ДЛЯ ДВОХ

- бродвейські мюзикли
- найкращі музеї
- екскурсія місцями серіалу «Секс і місто»
- політ на вертольоті над Нью-Йорком

ВСЕ ВКЛЮЧЕНО!

У розіграші поїздки беруть участь чеки з Книгарні «Є» на суму більше 35 грн.

Подробиці на сайті: www.book-ye.com.ua
Приходь на розіграш 30 грудня о 14:00
в Книгарню «Є» на вул. Лисенка, 3. Або дивись відео
розіграшу на сайті. Довідки за тел.: (044) 228 05 66

У подарунок кожному покупцю - 3% дисконтна картка

70 років тюрми

Справжнього міждержавного договору про створення СРСР так і не було укладено

Автор:
Михайло
Кірсенко

«С оюзом незламним республіки вільні навк об'єднала Великая Русь. Хай квітне народами створений спільно великий, могутній Радянський Союз!» Кількадесят років на шостій частині суходолу співвітчизників будив і присипляв цей гімн. Та якщо союз навк незламний, то республіки не вільні його скасувати. А якщо згуртувала Велика Русь, годі казати про спільний витвір. Згодом ніяково зникли слова, як «нас виростив Сталін», під чиєю владою загинула третина народу. Зараз на цю мелодію в Росії оспівується «хранимая Богом родная страна». Досить пізно СРСР почав відзначати роковини свого народження. Згадаймо, що ж там насправді відбулось. Ідею самостійної Компартії України 1918 року відкинуто, і вона стала обласною організацією Всеросійської (Всесоюзної) партії більшовиків. Навесні 1922-го радянські Україна, Білорусь, Грузія, Азербайджан, Вірменія, Бухара, Хорезм і Далекосхідна Республіка доручили Росії захист своїх інтересів у Генуї на міжнародній конференції. Зникла буферна багатопартійна Далекосхідна держава, Зелений Клин української діаспори.

Грузини й українці критикували ідею автономії у складі Росії. З'їзди Рад у Росії, Україні, Білорусі й Закавказькій Федерації чітко висловилися на користь союзу рівноправних націй; спільна конференція затвердила проекти договору й декларації. Центральний комітет Російської комуністичної партії призначив усі чотири делегації на спільний з'їзд Рад 30 грудня 1922 року в Большому театрі у Москві. Доповідач-апологет автономізації Іосиф Сталін подав обидва документи на затвердження. Проте український представник Микола Фрунзе пропонував допрацювати їх, а вже потім ухвалити. З'їзд погодився й обрав Центральний виконавчий комітет, де в Президії по черзі головували б Михайл Калінін із Росії, Григорій Петровський з України, Александр Черв'яков із Білорусі та Нариман Нариманов із Закавказзя. Невдовзі розпущено Комісію тринадцятьох, яка мала готувати остаточний варіант. Відтак міждержавного договору про створення планованого Союзу так ніколи й не було укладено!

Отже, Виконком у «Зверненні до народів і урядів світу» в липні 1923 року проголосив Союз Соціалістичних Радянських Республік незаконно. Та нова комісія виробила, II з'їзд Рад у січні 1924-го затвердив, а республіки слухняно ратифікували Конституцію, де тексти декларації й договору не мали нічого спільного з проектами. Завдяки цим маніпуляціям між-

народну угоду суверенних націй замінила Конституція, себто внутрішньодержавний закон. Названо Всесоюзними доти всеросійські Раду народного господарства (1917–1932) і Реввійськкравду (1918–1934, до 1925-го головою був Лев Троцький), ліквідовано Народні комісаріати закордонних справ усіх республік. Політична асиміляція увінчала економічну, військову та дипломатичну централізацію. Герб втілює амбіцію світової революції: серп і молот на цілу земну кулю, де більшало стрічок із закликком різними мовами до єднання пролетарів усіх країн. Часопис «Весвіт» із нагоди десятиріччя радянської України назвав її громадською організацією трудящих. Наприкінці Другої світової війни УРСР мала забезпечити додатковий голос в Організації Об'єднаних Націй і тому отримала атрибути суверенітету, зокрема Наркомати закордонних справ та оборони, майже тотожні із загальносоюзними герб і прапор, а також цинічний гімн: «Живи, Україно, прекрасна і сильна, в Радянськм Союзі ти щастя знайшла. Між вільними вільна, між рівними рівна під сонцем свободи...» Гасло «вільних з вільними і рівних з рівними» взято з Люблінської унії Польщі з Литвою 1569 року. Щастя й свободу дали Голодомор і ГУЛАГ. Кремль двічі відзначив УРСР орденами, хоча не спало на думку вшанувати нагородою жодну справ-

жню державу. Київські дипломати набували фахового досвіду, але виконували накази «союзників», як із гіркою іронією звали між собою «старших братів». Та все ж смертовбивча фікція скончала. Закавказьку Федерацію 1936 року скасовано. Решта співзасновниць Союзу в Біловезькій угоді 8 грудня 1991-го визнали, що ця «геополітична реальність і

**ГАСЛО ГІМНУ УРСР
«ВІЛЬНИХ З ВІЛЬНИМИ
І РІВНИХ З РІВНИМИ»
ВЗЯТО З ЛЮБЛІНСЬКОЇ УНІЇ
ПОЛЬЩІ З ЛИТВОЮ.
«ЩАСТЯ Й СВОБОДУ»
ДАЛИ ГОЛОДОМОР І ГУЛАГ**

суб'єкт міжнародного права» припиняють своє існування. Створену натомість Співдружність Незалежних Держав Москва бадьоро вважала важелем возз'єднання, а Київ – зручним знаряддям цивілізованого розлучення й підґрунтям двобічних відносин. Пішли в небуття підвалини СРСР: спільна партія, армія, державна безпека. Маячнею здаються нині панегірики: «О партіє, ласкава наша мати, прийми любов, що в пісню перейшла, безмежно людяні твої діла» чи «Тебе, любимая родная армия, шлёт наша родина песню-привет». Колись Александр Радішев на початку «Подорожі з Петербурга до Москви» затаврував потвору кріпацтва церковнослов'янським реченням: «Чудовище обло, огромено, стозевно и лая». Перефразуймо влучний епіграф на українську епітафію найбільшій в'язниці: «Чудовисько ласе, зажерливе, хижє – і здохло». ■

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ
Передплатний індекс 99319

Передплата на 2011 рік Передплатити «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» ви можете:

1. У редакції:

- заповніть квитанцію у відділенні будь-якого банку (отримувач: ТОВ «Український тиждень», р/р 26007026823721 у Печерському відділенні ПАТ «УКРСОЦБАНК». МФО 322012. Код ЄДРПОУ 35392656. Передплата на журнал «Український тиждень»);
- розбірливо зазначте адресу доставк та контактний телефон;
- оплатіть квитанцію у найближчому відділенні банку;
- надішліть копію сплаченого бланка замовлення (квитанцію про оплату):
  - * факсом: (044) 351-13-00 (01);
  - * поштою: ТОВ «Український тиждень», м. Київ, 03067, а/с № 2.

Вартість редакційної передплати журналу «Український тиждень» на 2011 рік:

- 1 місяць – 30 грн;
- 3 місяці – 90 грн;
- 6 місяців – 180 грн.

2. У будь-якому відділенні зв'язку Укрпошти. Передплатний каталог на 2011 рік, стор. 168. Передплатний індекс – 99319.

3. У передплатних агенціях вашого міста (детальніше див. на сайті <http://www.ut.net.ua>).

4. На сайті www.portmone.com.

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656	
			поточний рахунок отримувача	код отримувача	
	назва установи банку			322012	
			Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»	МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника				
	Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
	період:				
касир				сума, грн	
	платник (підпис)				
квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656	
			поточний рахунок отримувача	код отримувача	
	назва установи банку			322012	
			Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»	МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника				
	Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
	період:				
касир				сума, грн	
	платник (підпис)				

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
 Менеджер з передплати Каріна Забара
k.sem@ut.net.ua

<http://www.ut.net.ua>

Добрий порядок

Зміцнивши державність Русі,
князь Роман Мстиславович
намагався радикально реформувати
її політичну систему

Автор:
Олег Однороженко

Історія не має умовного способу. Але іноді в ній трапляються події та постаті, які змушують задуматися: а що було б, якби сліпий випадок не втрутився в її хід і вона не повернула в геть інше русло? Водночас в істориків є всі підстави саме на таких прикладах належним чином оцінити роль окремих осіб в історії, життя і смерть яких ставали епохами й переломними моментами в розвитку цілих держав. Фатум не раз зле жартував із нашою країною, але наряд чи колись ще на подальші події так драматично вплинув цілком випадковий епізод, ніж той, що стався над берегами Вісли 19 червня 1205 року, коли під час походу до Саксонії у випадковому зіткненні з польським загоном було смертельно поранено одного з найвидатніших діячів Русі Романа Мстиславича. Залишається лише здогадуватися, наскільки підготовленою була би Русь до монгольської навали, якби Роман Мстиславич встиг реалізувати всі свої задуми й закріпити здобутки, а його сини Данило та Василько успадкували королівський стіл у дорослому віці й не змушені були вести 40-річну виснажливу боротьбу за відновлення батьківського спадку. Втім, і здійсненого Романом виявилось достатньо, аби Руська держава ще понад сто років була провідною силою Центрально-Східної Європи.

НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ

Старший син волинського князя (в 1156–1170 роках) і Великого князя Київського (у 1167–1170-х) Мстислава вже в молодому віці опинився на вістрі військово-політичної боротьби, яку вела старша, волинська гілка Мономаховичів за гегемонію на Руській землі. Головним супротивником волинських князів у цей час був суздальський князь Андрій Боголюбський, що намагався поширити свою владу як на півдні, так і на півночі. Стривожені цими планами новгородці запросили в 1168-му на княжий стіл 17-річного Романа, заходами якого суздальські війська було відкинуто від Новгороду, що значною мірою знівелоувало успіхи Андрія Юрійовича на південному напрямку. Той, здобувши в 1169-му Київ, невдовзі був змушений відступити зі столиці Русі.

Після смерті батька 1170 року Роман покинув Новгород і за князував у Володимирі, поступово утверджуючи свою владу над Західною Волинню. У 1173–1174-му він взяв участь у походах на Київ у складі війська свого дядька Ярослава. А невдовзі після того організував військові виправи у степ проти половців і на балтійські землі (проти Литви та ятвягів). Про це пише автор «Слова о полку Ігоревім», що дає схвальну характеристику князю:

*А ти, буй Романо, і Мстиславе!
Хоробра мисль носить ваи
ум на подвиг.
Високо плывеш ти на подвиг
в сміливості,*

наче сокіл на вітрах ширяючи,
хотячи птицю в смілости
здолати.
Єсть бо у вас залізні молодці
під шоломами латинськими.
Од них загула земля,
і багато країн –
хинова, литва, ятвяги,
деремела,
і половці сулиці свої покидали,
а голови свої підклонили
під тії мечі харалуржніі.

СИЛА ОБ'ЄДНАННЯ

Утім, головним пріоритетом володимирського князя на цей час стали відносини з сусідньою Галицькою землею, об'єднання з якою створювало міцний плацдарм у боротьбі за Київ. Він налагодив приязні стосунки з тамтешніми князями, а в 1187–1188 роках ненадовго здобув галицький стіл. Лише опір місцевих бояр та інтервенція угорського короля Бели III змусили його покинути Галич і розпочати ґрунтовнішу підготовку до здобуття Галичини.

Відповідна ситуація склалася 1199-го після смерті останнього представника галицької династії Володимира Ярославича. Військо Романа вступило в Галич, а сам князь вчинив розправу з опозиційними галицькими боярами і здобув цілковитий контроль над обома землями. Зроблений Романом Мстиславичем політичний крок був доволі незвичним для тогочасної Русі, яка не знала випадків об'єднання кількох земель у єдине державно-політичне ціле, як це сталося з Володимирською і Галицькою землями. Утім, плани Романа цими інтеграційними зусиллями не обмежувалися – метою був золотoverхий Київ і відновлення єдності цілої Руської землі.

1201 року Роман Мстиславич розпочав боротьбу за Київ, а 1204-го встановив цілковитий контроль над столицею. Водночас він вжив цілу низку заходів, що мали легітимізувати його становище як «цезаря на Руській землі». Зокрема, одружився з візантійською принцесою Анною, швидше за все, донькою імператора Ісаака II Ангела, а також, цілком імовірно, взяв за герб візантійський імператорський символ – двоголового орла (на що вказують і літописна згадка щодо

КНЯЗІВСЬКИЙ
ЗНАК.
Печатки
Романа II
Мстиславича

використання цього символу його сином Данилом, і пізніші геральдичні джерела). Вочевидь, у цей самий час Роман прийняв титул самодержавного правителя – у західноєвропейських джерелах він незмінно згадується як rex Ruthenorum (король русинів) або Rex Russiae (король Русі), натомість у руських – як «самодержець всея Русі», «царь во всеи Рускои земли». Здобутки Романа Мстиславича зарахували його до числа наймогутніших володарів Європи, які вирішували в цей час долю цілого континенту. Король Русі мав свої політичні інтереси як в сусідніх, так і у віддаленіших країнах. Він не лише активно втручався в польські справи та організовував коаліції руських князів для спільних походів у степ, але й відчутно впливав на хід воєнно-політичної боротьби у Візантії та Священній Римській імперії.

За повідомленням візантійського історика Нікити Хоніата, у 1200 році Константинополь було врятовано від половців лише завдяки «Богом призваній фаланзі» Романа Мстиславича. Тоді ж було укладено русько-візантійську угоду, результатом якої стало одруження Романа на

У ТОГОЧАСНОМУ СПРИЙНЯТТІ НЕ БУЛО ЖОДНОГО РОЗРІЗНЕННЯ МІЖ КИЇВСЬКОЮ РУССЮ ТА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЮ ДЕРЖАВОЮ: СПРАВЖНЯ РУСЬ НІКУДИ НЕ ЗНИКАЛА, ПОПРИ ТЕ ЩО ЗМІНИЛА СТОЛЬНИЙ ГРАД ІЗ КИЄВА НА ГАЛИЧ

візантійській принцесі. А 1204-го саме при дворі останнього знайшов прихисток імператор Візантії Олексій III Ангел, після здобуття Константинополя хрестоносцями під час четвертого Хрестового походу. Родинні зв'язки з Ангелами, а через них і з Гогенштауфенами (Роман Мстиславич і німецький король Філіп IV мали за жінок, вочевидь, рідних між собою сестер) робили короля Русі природним союзником двох імператорських династій і супротивником пап-

ського престолу та його прибічників – гвельфів (назва походить від німецької династії Вельфів, що були основними конкурентами Штауфенів у боротьбі за королівську й імператорську корону).

На активну участь Романа в політичній боротьбі, що точилася в цей час у Німеччині, вказують його тісні контакти із союзниками Штауфенів, зокрема з ландграфом Тюрингії Германом, а також щедрі пожертви бенедиктинському монастирю Св. Петра в Ерфурті (30 марок, за що Romanus rex Ruthenorum був зарахований до переліку фундаторів монастиря), що виконував роль одного з головних форпостів влади Гогенштауфенів у Німеччині. Власне, й останній похід Романа Мстиславича був спрямований у Саксонію, де розміщувалися основні володіння Вельфів, на підтримку Філіпа IV Гогенштауфена, що мало забезпечити останньому вирішальну перевагу над супротивниками.

«ВИБІР ДОСТОЙНІШОГО»

Тісні взаємини зі Штауфенами та чудова обізнаність Романа у внутрішніх справах Священної Римської імперії вирішальним чином вплинули на опрацювання останнього проекту «Доброго порядку» – державно-правового акта, який мав радикально реформувати політичну систему Русі й у першу чергу вирішити питання щодо головного київського столу, володаря якого відтепер мали обирати головні руські князі, що відчутно нагадувало тогочасну практику обрання німецького короля на з'їздах князів: «Коли в Києві помре великий князь, то негайно з'їхавшись у Києві місцеві князі Суздальський, Чернігівський, Галицький, Смоленський, Полоцький і Рязанський, домовившись, виберуть старішого і достойнішого собі Великим князем і утвердять хресним цілуванням, як то в інших розумних державах чиниться; молодших же князів до цих виборів не потрібно, але вони повинні слухати, що інші скажуть».

«Добрий порядок» передбачав також низку інших заходів, передусім встановлення майорату, що мали запобігти зов-

«РУССКИЙ» РОМАН. За версією імперського художника Ніколя Неврева, саме так приймав послів від Папи Іннокентія III Роман Мстиславич. Його син Данило прийняв уже не послів, а корону з Риму

ГЕРБ РОМАНА МСТИСЛАВИЧА. Сучасна реконструкція

нішнім загрозам та внутрішньому розбрату й роздрібненню земель-князівств: «Коли Великий князь на київський престол буде обраний, повинен старшого сина лишити на своєму уділі, а молодших наділити від нього або в Руській землі від Горині і за Дніпро, скільки городів здавна до Києва належало. Якщо хто з князів почне війну і вчинить напад на землі іншого, то Великий князь, домовившись із місцевими князями, надішле допомогу від усієї держави, скільки буде потрібно. А щоб місцеві князі не ослабли на силі, не належить їм областей своїх дітям ділити, а бути їм під владою їх старшого брата. А якщо у когось не лишиться сина, тоді віддати братові старійшому по ньому або хто старший по лівій у роді його, щоб Руська земля в силі не зменшувалася. Бо добре відомо, коли небагато князів у Русі було і одного старішого слухали, тоді всі навколишні їх боялися і шанували, не сміючи нападати на руські кордони, як то бачимо сьогодні».

Продуманість цього проекту, що мав надати політичній системі Руської землі чіткості й упо-

рядкованості, ставить його в один ряд із найвизначнішими державно-правовими актами європейського середньовіччя: англійської «Великою хартією вольностей» 1215 року, угорською «Золотою булою» 1222 року, «Золотою булою» імператора Карла IV 1356 року. Незважаючи на те що проект Романа Мстиславича не було реалізовано, він і його нащадки традиційно позиціонують себе як зверхників цілої Русі, використовуючи титули королів, царів (цезарів), самодержців і господарів, а свою державу незмінно іменуючи Руським королівством або Руською землею. В останньому відображено погляд на державу Романовичів як безпосереднє продовження Київської держави.

Власне, у тогочасному сприйнятті не було жодного розрізнення між Київською Руссю та Галицько-Волинською державою – цими пізнішими історіографічними конструктами. І Володимир Святославич, і Володимир Мономах, і Роман Мстиславич, і Юрій Львович мислилися правителями однієї і тієї самої держави – «Руської землі» (Regnum nostrum Rus-siae). Уявлення про безперервність державної традиції від Володимира до онуків та правнуків Романа відображено як у тогочасних літописах, так і в актових джерелах. Приміром, у грамотах Льва Даниловича останній незмінно фігурує як син короля Данила й «правнук» великого царя Володимира.

У сучасній науковій літературі часто постає питання: коли припинила своє існування «Київська Русь»? Відповіді на нього важко, а насправді неможливо, тому що «Київська Русь» – це інтелектуальний витвір учених, який лише в їхніх головах приймає своє існування: чи то наприкінці XI століття, чи то в середині XII, чи то після монгольської навали. Справжня ж Русь (Руська земля) нікуди не зникла, попри те що змінила столийний град із Києва на Галич, а згодом Львів. Її історичне буття продовжилося, і в цьому визначальна заслуга короля русинів й автора «Доброго порядку» Романа Мстиславича. ■

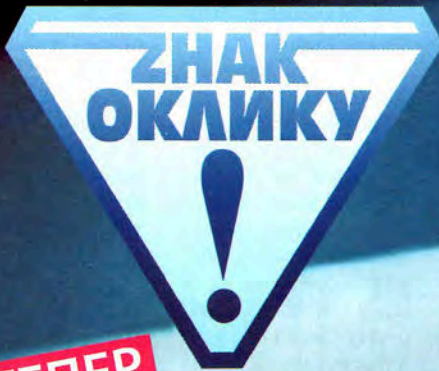

Перша електронна бібліотека
друкованих періодичних видань

**УЛЮБЛЕНІ
ГАЗЕТИ ТА ЖУРНАЛИ
У НОВОМУ ФОРМАТІ**

www.presspoint.com.ua

ТЕПЕР

**ЩОСУБОТИ
20:30**

журналістські розслідування
з Артемом ШЕВЧЕНКОМ

Ліцензія Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення № 14.12.04 р. ТОВ «ТРК «ГРС»

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

Гетьманші

Портрети найвідоміших жінок козацької доби знайшли прихисток за межами України

Автор:
Ольга Ковалевська

Працюючи у фондах Національного музею у Варшаві, натрапила на кілька цікавих малюнків роботи художниці Марії Стецької, яка відтворювала портрети жінок в українському бароковому одязі в середині XIX ст. Один із портретів одразу привернув увагу, бо це була копія відомого на той час зображення, яке вважали портретом Марії Магдалини Мазепиної, матері гетьмана Івана Мазепи (мал. ліворуч). Коли вчиталася в підписи під іншими малюнками, була здивована ще більше, бо виявилось, що це копії портретів дружини гетьмана Івана Виговського та фастівського полковника Семена Палія.

ДРУЖИНА-ШЛЯХТЯНКА

Як відомо, певна кількість портретів представників відомих магнатських, шляхетських і козацько-старшинських родин, які колись проживали на теренах Правобережної та Лівобережної України, нині знаходиться в кількох національних і державних музеях України. Збереженню цих зображень не в останню чергу сприяло існування свого часу родинних портретних галерей, серед яких найбільш знаними є галереї князів Вишневецьких, Жевуських, Потоцьких-Садовських, Мокосіїв-Денисок, Галаганів-Дараганів, Сулим, Репніних. На жаль, жіночі портрети в цих збірках представлені значно менше порівняно з чоловічими.

Пізніше вдячні нащадки створювали родинні галереї, де намагалися зібрати портрети усіх гідних представників роду. Натомість жінки мали значно менше можливостей увійти в історію. Найчастіше їхні зображення в родинних галереях з'являлися у зв'язку з досягнен-

нями їхніх чоловіків. Наприклад, у галереї королівської гілки роду Вишневецьких є портрет Гризельди Вишневецької (поч. 1670-х років), дружини князя Яреми Вишневецького й матері польського короля Михала Корибута Вишневецького (з 1669 року). Портрети Людвіки Елеонори Жевуської (I пол. XVII ст.) і Анни Жевуської (1760-ті роки) написано для родинної галереї завдяки тому, що перша була матір'ю Вацлава Жевуського, власника замку в Підгірцях і засновника родинної колекції творів мистецтва, а друга – його дружиною. Те саме стосується й зображення Єви Потоцької (сер. XVIII ст.), дружини Іоахима Потоцького, генерал-лейтенанта Кам'янця-Подільського, власника великого маєтку в Чорткові на Поділлі, засновника галереї Потоцьких – Садовських.

ЖИТТЯ ОБРАЗУ «ПІСЛЯ СМЕРТІ»

Є кілька жіночих портретів, які мають загадке походження, бо написані вони після смерті тих, хто був на них зображений. Це змушує мистецтвознавців припускати, що то не оригінали, які мали б датуватися XVII ст., а копії, створені в середині – наприкінці XVIII ст. До них належать портрети невідомої жінки (котрий часто подають як портрет Марії Магдалини Мазепиної), Феодосії Палій, дружини фастівського полковника Семена Палія, та Олени Богданівни Виговської з роду новгородського каштеляна Богдана Стеткевича, другої дружини гетьмана Івана Виговського.

Ці три роботи мають багато спільного. Вони написані на полотні, майже однакові за розміром. Усі картини вважаються копіями XVIII ст. з оригіналів XVII ст., окрім портрета невідомої жінки. Вони також пов'язані

спільним походженням: були знайдені 1857 року в містечку Сосниця, що на Чернігівщині, з часом потрапили до рук колекціонера Адама Воланського, який 1918-го передав їх до Національного музею в Кракові, де зберігаються й донині.

Цікаво, що від часу відкриття портретів Мар'яном Гошковським до моменту передачі музею їхня доля тісно була пов'язана з Волинню. Річ у тім, що з невідомих причин більша частина колекції Гошковського була втрачена в Гродку на Поділлі в Костянтина Володковича. Решта картин потрапила до рук Станіслава Крижановського, і від нього близько 1868 року колекція портретів перейшла до графа Генрика Стецького. Разом із власною колекцією граф переховував згадані полотна у своєму родовому маєтку в Романові, де ними й зацікавилася Марія Стецька (1832–1888).

Художниця-аматорка виконала малюнки олівцем і крейдою на папері із портретів невідомої жінки (Марії Магдалени Мазепиної), Феодосії Палій, Олени Виговської, які нині зберігаються в фондах Національного музею у Варшаві. Усі малюнки належним чином відтворюють композиції олійних портретів, орнаменти одягу жінок, вираз їхніх обличчя, внутрішній інтер'єр приміщень.

РОДОВІД ПОРТРЕТА

Як свідчать написи під зображеннями, Марія Стецька не дуже добре розумілася на тому, чий портрети копіювала. Так, портрет невідомої, або, як ми його називаємо, портрет Марії Магдалени Мазепиної, матері гетьмана, перетворився в неї на зображення його дружини та ще й на ім'я Анастасія. А дружина гетьмана Івана Виговського Олена чомусь стала Єлизаветою (Ельжбетою). Описи олійних портретів із колекції Стецького, які перемальовувала Марія, не містять жодних згадок про наявність під ними будь-яких підписів, тому, вочевидь, художниця-аматорка скористалася відомостями, наданими їй братом. Цілком можливо, що історичні подробиці не мали для неї великого значення, а згадані портрети вона

ОЛЕНА
ВИГОВСЬКА.
Друга дружина
гетьмана Івана
Виговського з
сином. Копія з
XVIII ст.

ПАЛІІХА.
Дружина
Семена Палія
нерідко
заміняла
полковника
у справах

ПОРТРЕТ
НЕВІДОМОЇ.
(Марія-
Магдалена
Мазепа).
Копія Марії
Стецької
XIX ст.

обрала для копіювання саме під впливом уподобань власника збірки Генрика Стецького.

Портрети, які перемальовувала Марія Стецька, нині перебувають у різному стані збереженості. У найгіршому – портрет Феодосії Палій із сином. Наявність олівецької копії цього зображення дозволяє краще розглядити обличчя, деталі інтер'єру кімнати, де вони стоять, а також дає можливість її використання реставраторами для відтворення зображень на картинах XVIII ст.

Натомість питання про те, як з'явилися портрети XVII ст.,

де вони зберігалися, хто їх написав, причини втрати оригіналів та виконання з них копій у XVIII ст., поки що залишаються без відповіді. Так само неперевіреніми є факти щодо віднайдення Мар'яном Гошковським олійних копій XVIII ст. саме в Сосниці, де 1857 року не було навіть належних приміщень для зберігання. Єдине припущення щодо першого місця знаходження портретів може стосуватися трьох церков, які колись там існували: дерев'яна Вознесенська церква (1657–1659), Троїцький собор (1702) і кам'яна Воскресенська церква (1756), але до сьогодні жодна з них не збереглася.

Не можна остаточно зрікатися й волинської версії походження самих оригіналів портретів – із села Коритного поблизу Берестечка на Волині, а не з Лівобережжя, про що свідчить кілька моментів. По-перше, біографії Феодосії Палій та Олени Виговської підтверджують їхній зв'язок із Правобережжям. Якщо припустити, що на портреті невідомої жінки зображена Марія Магдалена Мазепа, то сумніву він не піддається. Якщо ж ні, то свідченням її зв'язку з Правобережжям є зображення на портреті милятинського розп'яття (усі три села з назвою Миятин, що є на мапі України, розташовані в західній її частині). Це означає, що портретована справді була пов'язана з Правобережжям (особливо з Галичиною та Волинню). По-друге, полотно належало пензлю місцевого майстра, якому було відомо про чудодійну силу милятинського розп'яття. По-третє, Марія Стецька могла копіювати оригінали портретів із колекції її брата, а не їхні копії XVIII ст., як припускають мистецтвознавці.

Єдиною ознакою того, що оригінали портретів мають лівобережне походження, залишається одяг зображених жінок. З одного боку, ми бачимо типово пізньобарокове вбрання представниць козацько-старшинської верстви, а з іншого – його вирізняють головні убори, які можуть мати чітко локалізоване географічне походження, але це питання ще потребує додаткового дослідження. ■

Без табу

Яскраве кіно про британського рок-музиканта 1970–1980-х років

Поза сумнівом, головною окрасою цього феєричного музично-біографічного фільму є актор Енді Серкіс. Так само як і в «Володарі перснів», Серкіс грає чудовисько, тільки, на відміну від Голума, є водночас чудовиськом і фізичним, і соціальним – скаліченим поліомієлітом Іеном Д'юрі, що зміг стати одним із найвідоміших панк-виконавців із «чорним» язиком, підведеними чорним очима й звичками клоуна. Як раніше з легкої руки Пітера Джексона, Серкіс тепер завдяки британському режисеру-документалісту Мету Вайткроссу отримав новий шанс виявити свій потужний акторський талант, перевтілюючись (чи лише показавши себе реального) в нещасного сина, ненадійного чоловіка, не найкращого батька і пришепелкуватого психа, але впертого рок-музиканта й неординарного шоумена. Д'юрі лається і ламає інструменти на сцені та в студії, як справжній панк, увесь час пірнає в пекельні спогади дитинства, як пацієнт Фрейда, проте творить, відкидаючи співчуття, вимагаючи поваги й закликаючи всіх «бути приголомшливими», такими, яким був він. Пісня Д'юрі «Секс, наркотики і рок-н-рол» – це, як каже

«Секс, наркотики і рок-н-рол».
У кінотеатрах України з 23 грудня

сам герой, «гімн тих, хто не схожий на інших, усіх потвор, хто щодня вкалує, живе ідіотським життям, намагається вписатися в суспільство, хто питає: «Невже більше нічого немає?», і ось їхня відповідь». Три складові назви пісні є трьома складовими фільму, плюс драматичний додаток висновку існування в них життя. Такий додаток – як четвертий вимір, котрий звичайний тривимірний світ інформації виводить за межі течії, яка

Анонси 3 23 грудня ————— **«Доросле кіно»**

Кінотеатри «Київ» і «Жовтень» (Київ, вул. Червоноармійська, 19, вул. Костянтинівська, 26)
Найкраще авторське кіно Європи на тему дорослих ігор демонструватиметься глядачам лише чотири дні: 23 і 30 грудня, а також 6 та 13 січня. Відкриє проект фільм молодого режисера Арена Маде «Всі інші». Журі «Берлінале» відзначило цю стрічку одразу двома нагородами, а глядачі – схвальними відгуками. Також до програми увійдуть британська сатира на світ сучасного

мистецтва «Бугі-Вугі» Дункана Ворда, «Поцілуй мене ще раз» (як продовження кінохіта «Останній поцілунок») та італійська мелодрама Карло Маццакураті «Тримай дистанцію».

23 – 25 грудня ————— **«МЕДВІН: Книжковий Миколай»**

Експоцентр «Спортивний» (Київ, вул. Фізкультури, 1)
Хоча зимовий «Медвін» цілком присвячений дітям, дорослі мають настроєм разом із маленькими читачами. Багато книжкових сюрпризів, казкові перевтілення письменників, а також різноманітні майстер-класи не дадуть сумувати навіть найвибагливішому гостю. Відвідувачів навчать ліпити абетку із солоного тіста, робити ляльки-мотанки, іграшки з бавовни, 3D-лістівки та багато іншого. Дійство супроводжуватиметься колядками та щедрівками.

24 грудня, 17.00 ————— **«Різдвяні повісті»**

Книгарня «Є» (Київ, вул. Лисенка, 3)
Святкова пора дарує нам усе нові сюрпризи – однією з таких приємних несподіванок є презентація збірки історій, присвячених зимовим святам та передріздвяній метушні. Оповідання ніби й справді наповнені миготінням новорічних вогників, різнобарвністю ялинкових прикрас та радісним настроєм. Вони світлі й добрі, як саме

Різдво. Захопливі історії розповідатимуть відомі дитячі письменниці Оксана Луцєвська, Валентина Вздольська та Зоряна Живка. Вони ж і відкриють читачам таємницю написання книги.

має початок і кінець, – у безмежжя часу. У вічність? Так, наважуся на такий висновок. Може, в композиції «Секс, наркотики і рок-н-рол» і є початок, але кінця вона не має, бо і пісню досі багато хто переспівує, і фраза вже давно крилата, і фільм Мета Вайткрасса є одним із найкращих байопіків останнього часу.

Ярослав Підгора-Гвядзовський

КНИЖКИ

Джонатан Фенбі. «Альянс»

Ця динамічно написана книжка є новим поглядом на стосунки між керівництвом союзників – Черчиллем, Рузвельтом і Сталіним – у часи Другої світової війни. Спираючись на багатий матеріал з архівів США, Великої Британії та СРСР, автор показує закулісні ігри між цими країнами, в яких уже крився алгоритм холодної війни. Це дослідження читається як захопливий біографічний роман, головний герой котрого – антигітлерівський Альянс – позбавлений «глянцевого» вигляду, якого йому зазвичай офіційно надавали після 1945 року.

Нортрон Фрай.

«Великий код: Біблія і література»

Книжка видатного канадського літературознавця присвячена взаємозв'язку Біблії та західної літератури. Дослідник переконаний, що до наших днів Біблія залишається невідомою книгою навіть для найуважливіших читачів, і небагато кому зі знавців літератури вдалося у XX столітті сказати про неї щось більше й краще. Як і саму Біблію, книжку укладено за принципом дзеркального відображення. Друга її частина у зворотному порядку поглиблює й розвиває ідеї першої.

Джаред Даймонд. «Зброя, мікроби і харч»

Книжка лауреата Пулітцерівської премії, історика, біолога-еволюціоніста – це системне осмислення джерел та еволюції нерівностей між народами, що тривала з давніх часів, які відобразилися в нинішньому цивілізаційному поступі. Автор аналізує битви народів за продовольчі та плодючі території і те, як кліматичні умови впливали на культуру, розвиток науки й техніки. Цей світовий науковий бестселер перевернув уявлення дослідників про так звану глобальну історію.

24–25 грудня

«Гармонія сфер»

Львівський оперний театр (Львів, просп. Свободи, 28)

Мистецький проект Мирона Юсиповича відкритий для всіх охочих провести час в атмосфері різдвяного затишку. Це своєрідне поєднання музики, живопису та світла, що втілюватиметься на сцені у вигляді вистави. «Гармонія сфер» і справді відкриє для глядачів небачену досі духовну спільність кількох вимірів буття.

Цей єдиний первень виражатиметься через живе звучання класичної музики Вагнера, Хачатуряна, Лятошинського, Прокоф'єва, сценічні полотна Євгена Лисика, Тадея та Михайла Риндзаків і незвичайну гру світла.

25 грудня, 19.00

«ДахаБраха»

Палац культури учнівської молоді (Львів, пл. Петрушевича, 2)

Етноквартет презентує своє нове творіння Light. «Цей альбом для тих, хто любить погарячіше», – кажуть учасники гурту. На відміну від попереднього «На межі» він наскрізь просякнутий іронією, але без надлишку тривожних моментів. Саунд-продюсером платівки став музикант Юра Хусточка, що допоміг зробити альбом таким, яким почують його фанати. Як завжди, не обійдеться без новинок: у композиціях звучатимуть елементи жанру «соул», стилю «драм-енд-бейс» та гуцульської інтерпретації хіп-хопу.

31 грудня, 21.00

Rock Stars New Year

Клуб «Бінго»

(Київ, просп. Перемоги, 112)

Новорічна ніч у сказаному ритмі року запам'ятається не лише виступами відомих музичних гуртів, а й кавер-шоу на виконавців світового масштабу Pink Floyd, U2, Marilyn Manson, KISS, Rammstein, Korn. Музичну програму святкування представлятимуть гурти з різних міст України: CONQUEST (на

фото), DELIA (Київ), MIND:|SHREDDER (Одеса), Seven Pounds (Сімферополь), Порцеляна (Козятин) та ін. На гостей також чекає конкурс новорічних костюмів і святковий феєрверк.

ІСТОРІЯ, якої не боїшся

Можна сказати, що після падіння Берлінський мур із кривавого й похмурого символу холодної війни перетворився на доволі легковажний, хоч і не позбавлений морального підтексту туристично-розважальний об'єкт. Рештки муру розмальовують художники, на його тлі фотографуються підлітки, а уламки продають у сувенірних магазинах, навколо нього влаштовують велосипедні маршрути. Їхати доведеться довго, проте задум того вартий

Автор:
Сергій Жадан

Фото
автора

Берлін – «бідний, але сексуальний», за визначенням місцевого бургомістра Клауса Воверайта, долає цю бідність, як тільки може. Зокрема, за рахунок туризму. А що може бути кращим туристичним брендом за сумнозвісний мур, котрий роз'єднував не лише місто, а й цілу повоєнну Європу, ставши однією з найбільших візуальних метафор минулого століття. За останні 20 років від нього насправді лишилося не так вже й багато, проте з тих решток німці намагаються витиснути максимум. Є частина стіни, перетворена на галерею просто неба, є інша частина, до якої

вміло прилаштували музей «Топографія терору» (тим більше що в цьому місці було приміщення гестапо), також є згаданий вище велосипедний маршрут, що дає змогу відчутти власними м'язами розмах та масштабність геополітичних зламів та векторів не такої вже й сивої давнини. Тож коли знайомий запропонував проїхатись уздовж муру на велосипедах, я відразу погодився – одна річ читати про все це в книжках, зовсім інша – подивитись очима прикордонників.

ОЧИМА ПРИКОРДОННИКІВ

У туристичних путівниках пропонують розпочинати таку ве-

лосипедну подорож безпосередньо в центрі міста: від цілком перебудованої (чи точніше забудованої) за 20 років після об'єднання Потсдамер плати на схід, у бік Варшауер-штрассе. На кожному кроці вдячного й зацікавленого туриста очікують дбайливо і ретельно збережені артефакти, скажімо, захована у дворах поміж житлових будинків колишня сторожова вежа чи згадана вище «Іст сайд гелері» – майже півторакілометровий шматок стіни, перетворений художниками з усього світу на величезний виставковий майданчик. Проте мій знайомий запропонував не шукати легких шляхів і не прямувати

інформацію, наприклад, про існування західноберлінських екскавів (химерні історії про проживання кількох родин на території фактично іншої держави, про перебування в прикордонній зоні, про школярів, котрі їздили до школи в супроводі британських танків тощо), або про кількість загиблих під час спроби перебратися з одного Берліна в інший, або про водно-пропускні пункти, що розміщувалися на порожньому нині узбережжі. Іноді й тут можна натрапити на колишню прикордонну вежу або черговий пам'ятник, що свідчить про затиєність перебіжчиків та непримиримість охоронців. Хоча загалом, якщо не знати всього цього історично-тоталітарного бекграунду й не надто вчитуватися в хронологію розподілу та протистояння, дорога видається доволі захопливою і таємничою: поля, порослі густою травою, вже по-осінньому прив'ялою і пересушеною, лісові дороги, що тягнуться з пагорба на пагорб, молоді соснові насадження, котрі витворюють природні мури, попри які можна їхати безкінечно довго, отримуючи вітху й заспокоєння і практично не думаючи про трагічні та парадоксальні речі, що чинилися тут всього-на-всього 30–40 років тому. Втім, маршрути побудовано так, щоби приємне пересування пруськими ландшафтами поєднувалося все ж із постійними згадками про речі менш ідилічні. Скажімо, коли проминаєш безмежні ліси й опиняєшся на бе-

резі річки, коло старої церкви, з'ясовуючи для себе, що після зведення муру вона, церква Христа Спасителя, опинилася саме в прикордонній зоні. Понад те, її дзвіниця стала безпосередньою частиною стіни, а всі богослужіння довелося на тривалий час припинити. Втім, після об'єднання країни храм було відновлено. На такі речі, що виходять поза межі суто міської топоніміки, перетворюючись на певні свідчення й ілюстрації історичних пристрастей та прагнень, натрапляєш упродовж усього маршруту, наскільки в тебе стане сил і снаги його долати. Що не так і просто – все-таки 155 км, хай і з приємними краєвидами.

ПОДОЛАННЯ ШТУЧНИХ БАР'ЄРІВ

Зрештою, річ не в краєвидах, а в тім, що німці, здається, навчилися давати собі раду з історичним минулим, що роз'єднувало їх у прямому сенсі цього слова. Досвід дуже повчальний, особливо для України з її не менш міцним, хоча й невидимим, на перший погляд, муром, котрий ділить її вже триваліший час і з котрим, схоже, багато хто вже почав миритися. Досвід Німеччини показує, що шлях до єдності, до подолання штучних бар'єрів залежить не лише від «політичної волі» керівництва чи обраних владою внутрішньо- та зовнішньополітичних векторів, а й від потреби самого народу в цій єдності та подоланні цих самих перепон. Головною та засадни-

звичними туристичними маршрутами, а стартувати натомість із віддаленого й малолюдного передмістя на півночі Берліна й уже звідти рухатися у південно-західному напрямку, власне, тією ділянкою, де Західний Берлін знаходився на схід від кордону НДР.

Сам маршрут тягнеться певний час уздовж річки Гавель, і про те, що тут проходив державний кордон, котрий до того ж пильно охоронявся, можна дізнатися хіба що з дорожовказів, які не дають збитися серед лісових доріжок та осінніх полів. У місцях, котрі можуть зацікавити туриста, стоять інформаційні стенди, на яких подано

ШМАТОК
БЕРЛІНСЬКОГО
МУРУ. Дехто
пробивав цю
стіну лобом

Життя одне. Живи!

Феєрія
мандрів

**НАЙРІЗНОМАНІТНІШІ ТУРИ ДО БЕРЛІНУ
ТА ВСІЮ НІМЕЧЧИНОЮ**

м. Київ, вул. Гайцана, 8/9, © Арсенальна
тел.: (044) 501 01 82/83
www.feeria.ua
м.п. ДТМУ АВ № 020121 від 14.02.2006

ТУРИСТИЧНА ФІРМА
Феєрія

МЕРЕЖА ТУРИСТИЧНИХ АГЕНЦІЙ
Феєрія
мандрів

чою є потреба єднання, потреба повалення стіни, котра всіх нас роз'єднує, і неприпустимість навіть теоретичної можливості відновлення поділу та відбудови муру. Решта, за великим рахунком, має право на існування: і ностальгія частини населення за «світлим соціалістичним минулим», і дискусії щодо майбутнього шляху, яким потрібно

«ІСТ САЙД ГЕЛЕРІ». Півтора кілометри графіті

ЦЕРКВА ХРИСТА СПАСИТЕЛЯ. Її дзвіниця була частиною муру

рухатись, і постійна боротьба лівих із консерваторами. Звісно, в цієї країни і в цього міста вистачає своїх проблем, але головне все ж лишається поза обговоренням, а саме: однозначне засудження того розподілу й так само однозначне визнання єдності як єдино можливого варіанта існування країни. Може, саме тому, попри всю «ностальгію» і всю демо-

кратію, вже в 1990-х роках, себто після того, як мур назавжди був повалений, у Німеччині відбувалися судові процеси над колишніми прикордонниками НДР, котрі розстрілювали перебіжчиків. Оскільки, як показує досвід, зокрема Німеччини, лише давши чітку оцінку історичним подіям, чітко розставивши акценти та визначивши власні пріоритети, можна розраховувати на неможливість появи в майбутньому таких кордонів, проблем і розділення. Знову ж таки більш ніж актуальна проблема для сучасної України з її копірськими у власній історії, намаганнями узгодити в межах однієї країни часто цілком несумісні історичні концепції, цілковитим небажанням почути своїх опонентів, постійною налаштованістю на несприйняття та реваншизм, бажанням будувати мури й відстрілювати ймовірних перебіжчиків. Дозволяючи себе роз'єднувати й налаштовувати один проти одного, беручи участь у цій боротьбі приватних ідеологій та приватних інтересів, поступаючись принципами заради амбіцій, ми часто забуваємо, як легко опинитись по той чи другий бік муру і як важко потім цей мур долати.

І щоби зрозуміти це, необхідно винаходити велосипед. ■

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

Зменшити витрати на дзвінки в роумінгу можна, скориставшись послугою TravelSiM. Вона працює в 185 країнах світу та в 70 з них передбачає безкоштовні вхідні дзвінки. Вартість вихідних дзвінків з Німеччини – \$0,49/хв., вхідні безкоштовні. Обрати стартовий пакет можна відповідно до ваших потреб. Мінімальний стартовий пакет «Проба» з \$5 на рахунку коштує \$14. Поповнювати рахунок ТревелСімки можна на будь-яку суму від 10 грн де завгодно: в офісах туристичних компаній України, за допомогою платіжних терміналів, у платіжних системах «Портмоне» та «Приват24», і навіть за допомогою віртуальних грошових одиниць WebMoney. Абонентам роумінгу TravelSiM доступні безліч зручних додаткових послуг (на кшталт «Локатор», «Переказ коштів», «Передзвоніть мені» тощо). Деталі на сайті w.TravelSiM.ua або за тел. (044)223-8008.

К Н И Г А Р Н Я

24–30 грудня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

24 грудня, 17.00 – Оксана Луцкевська, Валентина Вздольська, Гавріела Шапіро, Зоряна Живка презентують книжку «Різдвяні повісті».

27 грудня, 18.30 – презентація книжки Марії Ряполової «Бурецьвіт» (вид-во «Кальварія»).

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31, 4-й поверх):

25 грудня, 15.00 – свято для дітей «Книгарик запрошує».

26 грудня, 12.00 – благодійна акція. Декорування дітьми глиняних виробів.

27 грудня, 17.00 – презентація книжки Василя Мороза «Стрімкий вогонь».

28 грудня, 19.00, арт-кафе «Гармидер» – «Суші-паті».

◆ У Львові (пр-т Свободи, 7):

25 грудня, 13.00 – у рамках презентації книжки Наталки Малетич та Зоряни Живки «Різдвяна чудасія»: майстер-клас із різдвяної ілюстрації для дітей 4–8 років (проводить Світлана Балух).

26 грудня, 13.00 – майстер-клас «Різдвяна витинанка» для дітей 8–14 років (проводять Ната Юр та Галина Павлишин).

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

25 грудня, 13.00 – FRI-D-Club. Дискусійний клуб для тих, хто хоче покращити власну розмовну англійську.

27 грудня, 18.30 – флеш-тренінг «Один на один з роботодавцем, або як отримати ту роботу, про яку мрієш».

Модератор – координатор МГО AIESEC у Харкові Марія Попова.

Інформаційний партнер

Тиждень
Книжковий

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

ПРО НЕДОСТУПНЕ

Дістаючи обідній бутерброд, дбайливо приготований удома, колега зі щоденної газети подумки заздрить моєму одногрупникові, інвестиційному аналітику: йому харчування в робочі години забезпечує роботодавець у рамках «соціального пакета». Аналітик, у свою чергу, мріє про обід, на який вирушає фінансовий директор його фірми. Пройгнорувавши корпоративне поїдання картопляного пюре з відбивною, той їде в один із найдорожчих столичних ресторанів поїсти тигрові креветки на грилі. Втім, навіть він не може дозволити собі справжню розкіш – пообідній сон. ■

Валентина Кузик

ПЕРЕДБАЧИТИ ОЧЕВИДНЕ

Стандартне виправдання автомобіліста: застряг у заторі. Хай відповідає, мовляв, мер Черновецький (чи хто там нині «регент»). Тобто, як завжди, винні інші: якийсь там дурень і дорога. Але чому корки заважають лише автомобілістам? Складну транспортну ситуацію зараз передбачити набагато легше, ніж погоду. Корки є й будуть у столиці ще довго. То що, хіба хтось не знає, як запобігти проблемі? Або раніше виїхати, або частину шляху подолати альтернативними засобами пересування, хоча б своїми двома. Точність – ввічливість короля, і вона, звісно, потребує додаткових зусиль. Насамперед розумових: уміння передбачити очевидне. ■

Ігор Кручик

САУНА

Оце пішли письменницьким колективом у сауну, дужі чоловіки з животиками, з багатющим літературним, пригодницьким та алкогольним досвідом. Після кількох разових процедур у паровій та пірнання в холодну воду, вирішили трохи попоїсти. На столі купа пляшок пива, малих і великих, купа пакетів із продуктами й фруктами. Але... ніхто алкоголю майже не торкається. «Я за кермом і приніс вам усім», – каже один. «А я після лікарні». «Я взагалі не п'ю» – встряє інший. «А мені лише трішки безалкогольного пива», – підсумовує останній. «Зі світом щось негаразд», – думаю я, усміхаючись. ■

Анатолій Дністровий

Жанна Безп'ятчук

Роман Кабачій

Богдан Буткевич

МУЗЕЙ ЖАХІВ

Нині в Брюсселі від чиновників, експертів, діячів, які мали справу з українськими офіційними делегаціями й чули виступи наших керманічів, у приватних розмовах можна почути: «Ваші політики не розуміють європейського й глобального контексту». Крім того, хтось із них десь зауважив неправильно вжитий термін, хтось – дивне визначення демократії у промові. Поняття мультикультуралізм, плюралізм, толерантність, консенсус не використовуються. Віктор Янукович полетів до Риги з офіційним візитом і фактично ухилився від відвідин Музею окупації Латвії, присвяченого, зокрема, радянським часам. Можна не поділяти чужої версії історії, але треба вміти поважати її. При цьому змусити поважати неможливо – це або дано, або ні. ■

ПРО НАЗВИ «ЯХТ»

За адресами парламентів України та її сусідів можна судити про напрям розвитку цих держав. Дума Росії стоїть «в Охотном ряду» – хижий характер будівництва неолімперії промовляє сам за себе. Дві палати Національних зборів Білорусі – на Советській та Красноармійській – без коментарів. Словацька Народна рада – на площі Александра Дубчека, реформатора, одного з авторів Празької весни. Парламент Молдови височіє на бульварі Штефана чел Маре, найвідомішого національного героя краю. Українська Верховна Рада – на вулиці Грушевського, який є уособленням відродження «слави про минуле» як певного угодоства та недовершеності. «Випадає» зі списку Сейм Польщі, адресою якого є вулиця Вейська (Сільська): жарт долі чи розкутість мислення? ■

КРИВАВА ЛЕЗГИНКА

Промоутерська контора братів Кличків «K2» уклала контракт із чеченським боксером Заурбеком Байсангуровим. На його бій у Бровари під Києвом Клички запросили Рамзана Кадірова. Особистого улюбленця Путіна, «ефективного менеджера», що назвав рік тому Україну «головним боєм Росії», який «варто знищити». Після перемоги свого боксера він станцював з підлеглими пристрасну лезгинку прямо на рингу. Для повноти картини не вистачало лише пострілів з калашнікових у повітря з криками: «Аллах акбар». Зрозуміло, великий спорт – великі гроші, нічого особистого. Проте, як можна тиснути руку людині, що буквально 10 років тому була заодно з «творцями» Беслану та «Норд-Осту»? Яких він, до того ж, зрадив, перейшовши на бік Кремля. ■

Покриття
185 країн,
в мережах GSM та 3G

Взяв з собою за кордон
свій мобільний телефон?
і ДЗВОНИТИ будеш всім?
Тоді для тебе ТревелСІМ!!

**Безкоштовні
вхідні**
в 70 країнах,
в т.ч. Туреччина, Єгипет
та 43 країни Європи

**Вихідні
дзвінки**
в 119 країнах
в межах \$0,29-\$1,00

Експрес-Звіт:
перегляд витрат
на екрані телефону,
не потребує
Інтернет-доступу

**Варіанти
поповнення**
всі можливі

**Зручні
послуги:**
Передзвоніть Мені,
Переказ Коштів,
Локатор тощо

**Безкоштовна
доставка**
по Україні,
на суму від 790 грн.

**Точки
продажу**
у всіх областях
України

Країна перебування	Вихід \$	Вхід	Країна перебування	Вихід \$	Вхід	Країна перебування	Вихід \$	Вхід
Австрія	0,39	0,00	Італія	0,59	0,00	Туреччина	0,55	0,00
Бельгія	0,59	0,00	Кіпр	0,29	0,00	Угорщина	0,59	0,00
Болгарія	0,75	0,20	Латвія, Литва	0,39	0,00	Фінляндія	0,39	0,00
Велика Британія	0,39	0,00	Німеччина	0,49	0,00	Франція	0,49	0,00
Греція	0,39	0,00	Польща	0,39	0,00	Хорватія	0,55	0,00
Грузія	0,55	0,00	Росія	0,45	0,00	Чехія	0,55	0,00
Єгипет	0,55	0,00	Словаччина	0,55	0,00	Швейцарія	0,65	0,00
Іспанія	0,59	0,00	Таїланд	0,85	0,25	Швеція	0,39	0,00

довідка та інформація про точки продажу:
(050) 800-1001 (044) 223-8008 (098) 800-1001
w.TravelSIM.ua

Кращий
дилер
2007

платиновий
партнер
2008

платиновий
партнер
2009

Дозволи на діяльність №Т1001-1896 від 2.01.2001 та №Т1003-1568 від 4/12/2003 м.Київ: ЄПД

Телефон слухом на 01/12/2010 р.

U.T.T. & C.S.C. since 1996

Jackson Pollock

Вітаємо з Новим роком та Різдвом Христовим!

Fellini
р е с т о р а н

Працюємо для Вас 24 години на добу

м. Київ, вул. Городецького, 5
Телефон: 279-5462, 279-6822

у житті — як у кіно...